

CO₂-PRESTATIELADDER©

Samen zorgen voor minder CO₂

HANDBOEK

CO₂-PRESTATIELADDER 2.1

18 juli 2012

De CO₂-Prestatieladder is eigendom van de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen.
De inhoud en uitgave van dit Handboek vallen onder verantwoordelijkheid van de Stichting.
Voor downloaden van de actuele versie van dit Handboek en voor andere informatie zie www.skao.nl.

Inhoudsopgave

LET OP:

Het Handboek bevat geen informatieve delen, tenzij anders is aangegeven. Hoewel de naam 'bijlage' mogelijk doet vermoeden dat het hier om minder relevante informatie gaat, is niets minder waar. De bijlagen bevatten voorschriften en normatieve elementen die van essentieel belang zijn voor het behalen van een laddercertificaat.

1. INTRODUCTIE: CO₂-PRESTATIELADDER EN EMVI-CRITERIA	6
1.1 Belonen van duurzaamheid bij aanbestedingen	7
1.2 CO ₂ -Prestatieladder en EMVI-criteria	7
1.3 Toepassing en invoering	9
2. ORGANISATIE	11
1.1 Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen	12
3. DE CO₂-PRESTATIELADDER	15
3.1 De CO ₂ -Prestatieladder in 't kort	16
3.2 Certificeringschema CO ₂ -Prestatieladder	19
3.2.1 Invalshoek A: Inzicht	19
3.2.2 Invalshoek B: Reductie	22
3.2.3 Invalshoek C: Transparantie	24
3.2.4 Invalshoek D: Participatie	26
3.3 Toelichting beoordelen	28
4. AANBESTEDINGSRECHTELIJKE INPASSING VAN DE CO₂-PRESTATIELADDER: EMVI-CRITERIA	30
4.1 EMVI-criteria	31
5. VERIFIËREN EN CERTIFICEREN CONFORM DE CO₂-PRESTATIELADDER	36
5.1 Bevoegdheidregelingen	37
5.1.1 Bevoegd tot het certificeren conform de CO ₂ -Prestatieladder	37
5.1.2 Bevoegd tot het verifiëren van een emissie-inventaris (eisen 3.A.2 en 5.A.3)	38
5.2 Vormgeving en logistiek CO ₂ -bewust Certificaat	38
5.3 Toelichting certificeren en bijwonen	39
5.3.1 Inzake de ladderbeoordeling, het certificeren	39
5.3.2 Over de bijwoning door de SKAO van de ladderbeoordeling door de ladderCI	40
5.4 Certificaatovername door een andere CI	41

6. REGLEMENT	42
6.1 Handboek is formeel kader	43
6.2 Bepalen niveau op CO ₂ -Prestatieladder	43
6.3 Vaststellen van het bedrijf oftewel de organisatorische grens	43
6.4 Vaststellen niveau op CO ₂ -Prestatieladder	43
6.5 Berekenen van de CO ₂ -emissie	44
6.6 Ladder Certificerende Instelling (ladderCI)	44
6.7 Expert judgement bij het niet volledig voldoen aan een criterium	44
6.8 Explicitering extern publiceren	45
6.9 Periodieke evaluatie en controle na initiële certificatie	45
6.10 Combinaties	45
6.11 Geldigheid van de CO ₂ -Prestatieladder	45
6.12 Over de geldigheidsduur van een CO ₂ -inventaris/verificatie	46
6.13 Eis inzake bijwoning voor niveaus 4 en 5	46
6.14 Over de geldigheidsduur van een ladderbeoordeling bij (her)certificatie	46
6.15 Eis inzake ladderbeoordeling door de ladderCI	46
6.16 Klachten en beroepen	46
6.17 De verificatieverklaring (voor eisen 3.A.2 en 5.A.3)	47
6.18 Het certificaat en de contributie aan SKAO	47
6.19 Interne beoordeling	47

BIJLAGEN:

BIJLAGE A: BEGRIPPENLIJST (normatief)	49
BIJLAGE B: VASTSTELLEN VAN DE ORGANISATORISCHE GRENS (normatief)	58
BIJLAGE C: CONVERSIEFACTOREN (normatief)	63
BIJLAGE D: TOELICHTING OP DE EISEN VOOR DE LADDER CERTIFICERENDE INSTELLINGEN (normatief)	76
BIJLAGE E: TOELICHTING OP DE STEEKPROEF (normatief)	110

Voorwoord

De CO₂-Prestatieladder is een instrument om bedrijven die deelnemen aan aanbestedingen te stimuleren tot CO₂-bewust handelen in de eigen bedrijfsvoering en bij de uitvoering van projecten. Het gaat daarbij met name om energiebesparing, het efficiënt gebruik maken van materialen en het gebruik van duurzame energie.

Het instrument is onderdeel van het streven om met alle grote opdrachtgevers te komen tot één helder en toegankelijk instrumentarium voor duurzaamheid bij het gunnen van opdrachten. Het instrument kan door overheidsorganisaties en bedrijven worden gebruikt bij veelal complexe aanbestedingen. Het uitgangspunt van de ladder is dat inspanningen worden gehonoreerd. Een hogere score op de ladder wordt namelijk beloond met een concreet voordeel in het aanbestedingsproces, in de vorm van een -fictieve- korting op de inschrijfprijs.

De CO₂-Prestatieladder is in eerste instantie door ProRail ontwikkeld en sinds 2009 gebruikt voor aanbestedingen in de spoorsector. Maar al snel bleek dat ook andere opdrachtgevers de mogelijkheden van de ladder zagen.

Daarom is in 2011 versie 2.0 van de CO₂-Prestatieladder ontwikkeld. Daarin is de ladder breder toepasbaar geworden voor andere aanbestedende organisaties en andere sectoren. Zo sluit de ladder sindsdien beter aan bij het Besluit Aanbestedingsregels voor Overheidsopdrachten. Ook hebben de ervaringen uit het eerste anderhalf jaar geleid tot verbeteringen en verduidelijkingen.

Bovendien heeft initiatiefnemer ProRail op 16 maart 2011 de CO₂-Prestatieladder verzelfstandigd en in eigendom gegeven van de onafhankelijke Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen (SKAO). Deze Stichting is verantwoordelijk voor alle zaken de ladder betreffende: het gebruik, de doorontwikkeling, het beheer van het certificeringschema en de verbreding van deelnemende sectoren.

CO₂-Prestatieladder Handboek versie 2.1 is de volgende stap in de doorontwikkeling van de CO₂-Prestatieladder. Handboek 2.1 is geaccepteerd door de Raad voor Accreditatie onder de accreditatienorm ISO/IEC 17021 (voor management systemen). In de [Wijzigingenlijst](#) die bij deze versie hoort, kan gelezen worden wat de belangrijkste wijzigingen zijn ten opzichte van versie 2.0.

Iedere organisatie die de CO₂-Prestatieladder wil gebruiken bij aanbestedingen dient hiervoor schriftelijk toestemming te hebben van de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen. Op deze wijze wordt een zorgvuldige toepassing van de ladder gegarandeerd.

Hoofdstuk 1 van dit Handboek geeft een introductie op de ladder. Hoofdstuk 2 gaat in op de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen. Hoofdstuk 3 bevat het certificeringschema en hoofdstuk 4 beschrijft de aanbestedingsrechtelijke inpassing van de ladder. Hoofdstuk 5 gaat in op het proces van verifiëren en certificeren. Hoofdstuk 6 bevat het Reglement.

In de bijlagen vindt u de begrippenlijst (A), informatie over de 'Organizational Boundary' (B), de lijst met conversiefactoren (C), de toelichting op eisen voor Ladder Certificerende Instellingen (D) en de omschrijving van de steekproefgrootte (E).

LET OP:

Hoewel de naam 'bijlage' mogelijk doet vermoeden dat het hier om minder relevante informatie gaat, is niets minder waar. De bijlagen bevatten voorschriften en normatieve elementen die van essentieel belang zijn voor het behalen van een laddercertificaat. Het Handboek bevat geen informatieve delen, tenzij anders is aangegeven.

1. Introductie: CO₂-Prestatieladder en EMVI-criteria

1.1 Belonen van duurzaamheid bij aanbestedingen

Het bevorderen van duurzaamheid in Nederland via duurzaam aanbesteden vraagt om een samenspel van overheden en marktpartijen. Overheden dienen met het opstellen van de juiste kaders en randvoorwaarden marktpartijen in staat te stellen hun bedrijfsvoering verder te verduurzamen en innovaties te ontwikkelen in producten (materialen), productiemethoden of totaaloplossingen.

Om een dergelijke slagkracht vanuit duurzaam aanbesteden te ontwikkelen, zijn markt en overheid gebaat bij een gezamenlijk instrumentarium. Het is van belang dat er een uniforme set van breed toegepaste instrumenten komt om duurzaamheid in aanbestedingstrajecten te bevorderen.

Juist dit streven naar één helder instrumentarium is een belangrijke aanleiding geweest voor de ontwikkeling van versie 2.0 (en nu dus 2.1) van de CO₂-Prestatieladder door een aantal publieke opdrachtgevers. Door de CO₂-Prestatieladder toepasbaar te maken voor een brede groep van publieke opdrachtgevers in uiteenlopende sectoren, is getracht de werkbaarheid van duurzame aanbestedingstrajecten voor ondernemingen te verbeteren.

1.2 CO₂-Prestatieladder en EMVI-criteria

Uitgangspunten van de CO₂-Prestatieladder

De CO₂-Prestatieladder is een instrument om bedrijven die deelnemen aan aanbestedingen te stimuleren tot CO₂-bewust handelen in de eigen bedrijfsvoering en bij de uitvoering van projecten. Het gaat daarbij met name om energiebesparing, efficiënt gebruik maken van materialen en het gebruik van duurzame energie.

Bij de uitwerking van de CO₂-Prestatieladder is gekozen voor twee belangrijke uitgangspunten: een maximale gerichtheid op praktische resultaten en innovatie en zo min mogelijk inperking van het praktisch handelen in de onderneming. De ladder werkt dan ook niet met regelgeving voor productiewijzen, of productvoorschriften, maar schept juist meer ruimte voor creativiteit en vernieuwing van bedrijfsvoering en product. De ambitie is dat bedrijven die zich laten certificeren volgens de ladder dit zien als een investering die zich terugverdient, bijvoorbeeld in termen van energie- en materiaalbesparing.

Doel van de ladder is bedrijven te stimuleren om de eigen CO₂-uitstoot (en die van hun leveranciers) te kennen en permanent te zoeken naar nieuwe mogelijkheden om de klimaatimpact van de eigen bedrijfsvoering en de eigen projecten terug te dringen. Het instrument stimuleert bedrijven die maatregelen daadwerkelijk uit te voeren en bovendien de verworven kennis te delen en samen met collega's, kennisinstellingen, maatschappelijke partijen en overheden te zoeken naar verdere mogelijkheden om de uitstoot terug te dringen.

Wat maakt de CO₂-Prestatieladder uniek?

1. Het is een initiatief uit de markt
2. Het is een instrument voor aanbesteders van complexe projecten en hun leveranciers
3. Het stimuleert leveranciers tot het kennen, begrijpen en beperken van hun CO₂-uitstoot
4. Het stimuleert een structurele dialoog met maatschappelijke organisaties/overheden
5. Het is gebaseerd op beloning van de positieve, aantoonbare inspanning
6. Het concentreert op creativiteit en innovatie, niet op criteria en regels
7. Het bevordert eigen initiatief en vermindert bureaucratie
8. Het betreft zowel producten als productie en bedrijfsvoering
9. Het verplicht tot het delen van gevonden oplossingen en vernieuwing

In de CO₂-Prestatieladder is gekozen voor het belonen van concrete verbeteringen in de CO₂-prestatie van een bedrijf als geheel. Dit wordt door veel partijen gewaardeerd. Het bedrijfsleven heeft hierdoor momenteel de gelegenheid zich te organiseren rond CO₂-bewust ondernemen, en zich daarbij in te stellen op de gewenste samenwerking.

CO₂-Prestatieladder 2.1

In Versie 2.1 is ervoor gekozen dit principe te handhaven. Versie 2.1 zet nu de volgende stap, namelijk om de maatregelen (met name) gericht op energiebesparing, duurzame energie en de optimale inzet van materialen explicieter te maken in (een aantal van) de projecten. Hierdoor wordt de transparantie bevorderd, en worden de bedrijven gestimuleerd om ambities duidelijker te richten op CO₂-reductie in de projecten. De maatregelen op het gebied van energiebesparing, materiaalbesparing, gebruik van duurzame energie en de optimale inzet van materialen zullen immers met name binnen de projecten worden gerealiseerd. Hiermee loopt de CO₂-Prestatieladder gelijk op met de nieuwste ontwikkelingen in het kader van het Greenhouse Gas Protocol, gericht op het bepalen van de 'footprint' van producten of diensten. Wereldwijd hebben bedrijven namelijk geconstateerd dat de meeste CO₂-uitstoot niet zozeer is gerelateerd aan de eigen kantoren, maar meer aan de eigen projecten/producten, inkoop van materialen, de productieprocessen van leveranciers en in een aantal gevallen ook het verbruik tijdens de levensduur.

Deze keuze is niet alleen logisch vanuit het streven naar praktisch resultaat. Door deze stap te zetten is de CO₂-Prestatieladder een behulpzaam instrument voor Nederlandse ondernemingen om de nieuwste internationale ontwikkelingen te implementeren en voorop te lopen in CO₂-bewust ondernemen.

Versie 2.1 van de CO₂-Prestatieladder bestaat net als de eerste versie uit de eisen voor het CO₂-bewust certificaat, bestaande een vaste set eisen op een vijftal niveaus, opklimmend van 1 naar 5. Per niveau krijgt een bedrijf aan de hand van deze eisen een plaats op de CO₂-Prestatieladder. Deze set van eisen is gebaseerd op vier invalshoeken: inzicht, reductie van de uitstoot, transparantie en participatie. Ten opzicht van de eerste versie van de CO₂-Prestatieladder zijn de eisen voor het CO₂-bewust Certificaat in beperkte mate aangepast.

Versie 2.1 van de CO₂-Prestatieladder bestaat naast de eisen voor het CO₂-bewust Certificaat uit een pakket EMVI-eisen (Economisch Meest Voordelige Inschrijving), dat hieraan is gekoppeld. Met Versie 2.1 kunnen (overheids)organisaties bij de aanbesteding van een concreet project een pakket EMVI-eisen stellen dat maximaal aansluit bij de eisen van de CO₂-Prestatieladder. Heeft een bedrijf een CO₂-bewust Certificaat op een bepaald niveau dan geldt dat als voldoende bewijs dat het bedrijf bij de uitvoering van projecten op dat niveau aan deze eisen voldoet.

Een bedrijf dat geen CO₂-Bewust Certificaat heeft, of kan krijgen, kan via het pakket EMVI-eisen op specifieke projecten toch gunningvoordeel verdienen. De EMVI-eisen worden na gunning harde contracteisen.

1.3 Toepassing en invoering

De CO₂-Prestatieladder 2.1 zal door overheidsorganisaties en bedrijven worden gebruikt bij (veelal complexe) aanbestedingen. Het uitgangspunt van de ladder is dat inspanningen worden beloond. Een hogere score op de ladder wordt beloond via concrete voordelen in het aanbestedingsproces.

Overgangsregeling van versie 2.0 naar 2.1 van de CO₂-Prestatieladder

Het Handboek CO₂-Prestatieladder 2.1 gaat in op 18-7-2012. Bedrijven kunnen zich vanaf deze datum laten certificeren (initiële ladderbeoordeling) op basis van de CO₂-Prestatieladder versie 2.1.

Bedrijven die reeds in het beoordelingsproces zitten kunnen dit proces op basis van 2.0 afmaken tot uiterlijk 01-11-2012. Na die datum vinden alle initiële ladderbeoordelingen plaats op basis van 2.1.

Rijkswaterstaat hanteert uitsluitend versie 2.0 en 2.1 als bewijsmiddel voor EMVI-eisen.

Een jaarlijkse ladderbeoordeling van bedrijven met een CO₂-bewust Certificaat 2.0 gaat op basis van het Handboek CO₂-Prestatieladder 2.1.

Bedrijven in bezit van een Certificaat 1.2 kunnen de komende tijd (tot uiterlijk 1 juni 2013) voor hun jaarlijkse ladderbeoordeling ook gebruik blijven maken van versie 1.2. Alleen ProRail accepteert certificaten van versie 1.2. Versie 2.1 wordt verplicht bij de herbeoordeling.

De Branchegerichte Toelichting van de CO₂-Prestatieladder

De CO₂-Prestatieladder biedt de mogelijkheid van een branchegerichte toelichting. Deze passage gaat in op de overwegingen die eventueel kunnen leiden tot een branchegerichte toelichting voor een bepaalde sector, de formele status van de branchegerichte toelichting en de procedure voor de vaststelling van de branchegerichte toelichting voor een bepaalde sector.

Mogelijke redenen voor een branchegerichte toelichting

Een brancheorganisatie heeft altijd de mogelijkheid om het voorstel te doen tot de opstelling voor een branchegerichte toelichting. Er is een aantal redenen om eventueel een branchegerichte toelichting op te stellen:

1. De bestaande toelichting in het Handboek sluit onvoldoende aan bij specifieke kenmerken van een branche.
2. Een bepaalde eis is niet zinvol binnen een bepaalde branche. In de branchegerichte toelichting kan dit worden vastgesteld.
3. De branche voert al een specifiek beleid om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen (bijvoorbeeld Meerjaren Afspraken Energiebesparing). In de branchegerichte toelichting kunnen beide instrumenten optimaal op elkaar worden afgestemd.
4. De branche is voorstander van een andere indeling in groot -midden- klein bedrijf.
5. De branchegerichte toelichting kan omschrijven voor welke projecten binnen een bepaalde branche de CO₂-Prestatieladder zal worden ingezet.

Formele status branchegerichte toelichting

De branchegerichte toelichting is een tekst met formele status, die onderdeel is van het Handboek CO₂-Prestatieladder. Het betreft geen alternatief voor de huidige toelichting op de eisen in het Handboek, maar een aanvulling op en een nadere uitwerking van de algemene toelichting op de eisen voor een bepaalde sector.

De branchegerichte toelichting gaat specifiek in op de wijze waarop een aantal concrete eisen uit de ladder voor een bepaalde sector moeten worden geïnterpreteerd. Dit is een aanvulling op en als nadere uitwerking van de bestaande toelichting op deze eis. Waar sprake is van een nadere, mogelijk iets gewijzigde uitwerking, is deze leidend voor Certificerende Instellingen.

Procedure voor de vaststelling van de branchegerichte toelichting voor een bepaalde sector

Brancheorganisaties kunnen SKAO het voorstel doen om een branchegerichte toelichting op te stellen. Het Centraal College van Deskundigen neemt het besluit tot de opstelling van een branchegerichte toelichting voor een specifieke branche.

Het streven is dat een branche zoveel mogelijk zelf in overleg met een werkgroep vanuit het Centraal College van Deskundigen de branchegerichte toelichting opstelt. Betrokkenheid van de betreffende brancheorganisatie is daarbij een uitgangspunt. Daarnaast dient aantoonbaar overleg te zijn gevoerd met externe partijen (met name opdrachtgevers).

De branchegerichte toelichting zal door het Centrale College van Deskundigen worden beoordeeld op uitvoerbaarheid en consistentie met de ambities van de CO₂-Prestatieladder. Daarbij is het streven de branches zoveel mogelijk (maar op beter passende wijze) te laten voldoen aan de bedoeling van de eisen. Daarnaast zal de Adviesraad van SKAO de branchegerichte toelichting beoordelen op ambitie en consistentie met andere branches. De branchegerichte toelichting wordt uiteindelijk opgesteld door het Centraal College van Deskundigen. De branchegerichte toelichting wordt vastgesteld door het bestuur van SKAO.

2.1 Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen

Op 16 maart 2011 heeft initiatiefnemer ProRail de CO₂-Prestatieladder verzelfstandigd en in eigendom gegeven van de onafhankelijke Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen.

Deze Stichting is verantwoordelijk voor alle zaken de ladder betreffende: het gebruik, de doorontwikkeling, het beheer van het certificeringschema en de verbreding naar andere opdrachtgevers en nieuwe sectoren.

Uitgangspunt is dat alle gebruikers van de ladder (zowel aanbesteders als opdrachtnemers) er belang bij hebben dat er sprake blijft van één effectieve CO₂-Prestatieladder en één branchegerichte toelichting per sector.

De Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen heeft de volgende doelstellingen:

1. Het beheren en doorontwikkelen van de CO₂-Prestatieladder;
2. Het creëren van draagvlak bij marktpartijen en maatschappelijke organisaties voor de benadering en de werkwijze van de CO₂-Prestatieladder;
3. Het bevorderen en faciliteren van een effectieve dialoog tussen bedrijven en maatschappelijke organisaties over klimaatvriendelijk ondernemen gericht op concrete CO₂-reductie;
4. Het bevorderen van de ontwikkeling van sectorbrede CO₂-reductieprogramma's door participerende bedrijven en de actieve deelname daaraan;
5. Het bevorderen van breed gebruik van de CO₂-Prestatieladder in meerdere sectoren.

Met betrekking tot het certificeringproces heeft de Stichting de volgende taken:

1. Beheer en aanpassingen van het certificeringschema;
2. Begeleiding van de ontwikkeling en vervolgens vaststelling van branchegerichte toelichtingen;
3. Aangaan van overeenkomsten met Certificerende Instellingen;
4. Realiseren van acceptatie van de ladder door de Raad voor Accreditatie als officieel schema;
5. Accreditatie van Certificerende Instellingen, totdat de Raad voor Accreditatie dit overneemt;
6. Publicatie -op haar site- van alle geaccrediteerde Certificerende Instellingen;
7. Afstemming met de Certificerende Instellingen t.b.v. optimalisatie en consistentie.

Met betrekking tot ondersteuning van bedrijven heeft de Stichting de volgende taken:

1. Het stimuleren van het gebruik van de ladder door bedrijven;
2. Het bevorderen van deskundige trainingen en opleidingen t.b.v. ladderparticipatie;
3. Op de site presenteren van certificeringschema, Handboek en branchegerichte toelichtingen;
4. Op de site ontsluiten van relevante kennis, dialoogverslagen en relevante links;
5. De helpdesk-functie (t.b.v. toelichting op het Handboek) voor aanbesteders en bedrijven;
6. Publicatie op de site van alle gecertificeerde bedrijven;
7. Publicatie van sector- en keteninitiatieven en CO₂-reductieprogramma's i.s.m. overheden en NGO's.

De Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen heeft een Bestuur, een Adviesraad, een Centraal College van Deskundigen, een Technische Commissie en een secretariaat.

Het Bestuur

Het Bestuur ziet toe op de onafhankelijkheid, de kwalitatieve ontwikkeling, de exploitatie, de organisatie en de promotie van de ladder. Het Bestuur is breed samengesteld uit opdrachtgevers, het bedrijfsleven, de wetenschap en maatschappelijke organisaties. De samenstelling van het Bestuur vindt u op de site van de Stichting, www.skao.nl

De Adviesraad

De Adviesraad adviseert het bestuur over de inhoud en toepasbaarheid van de ladder. De raad draagt bovendien relevante nieuwe ontwikkelingen en onderwerpen aan. Zo bewaakt de raad de inhoudelijke doelstellingen en relevantie van de ladder ten behoeve van praktische toepasbaarheid en concrete vermindering van CO₂-emissies in de keten. De Adviesraad bestaat uit wetenschappers, mensen uit de praktijk, de overheid en maatschappelijke organisaties. De samenstelling van de Adviesraad vindt u op de site van de Stichting, www.skao.nl

Centraal College van Deskundigen

Het Centraal College van Deskundigen is operationeel beheerder van de ladder. Het College is samengesteld uit deskundigen bij opdrachtgevers, bedrijfsleven en onafhankelijke specialisten.

Het Centraal College van Deskundigen is primair verantwoordelijk voor het up-to-date houden van het certificeringschema en functioneert als aanspreekpunt voor de Certificerende Instellingen. Het Centraal College van Deskundigen behandelt bovendien klachten van bedrijven over de certificering (zie ook paragraaf 6.16). De samenstelling van het Centraal College van Deskundigen vindt u op de site van de Stichting, www.skao.nl

Technische Commissie

Het Centraal College van Deskundigen overlegt een aantal keer per jaar met de ladder Certificerende Instellingen in de zogeheten Technische Commissie. Doel van het overleg is het tijdig signaleren van interpretatieverschillen en het harmoniseren van ladderbeoordelingen. Wanneer nodig, vinden aanvullend hierop zogenaamde harmonisatiebijeenkomsten plaats, waarbij een gezamenlijke aanpak wordt vastgesteld van de interpretatie van de verschillende laddereisen.

Het Financiering van de Stichting

Het uitgangspunt bij de financiering van de Stichting is dat alle betrokkenen financieel bijdragen. De CO₂-Prestatieladder is een initiatief uit de markt. De ladder wordt dus niet gedragen door subsidie of overheidsinzet. Het principe van de ladder is dat alle betrokken bedrijven en organisaties de ladder gezamenlijk financieren en naar rato bijdragen in de kosten van de ladder. Daaruit worden ondermeer betaald: de site, de helpdesk, de doorontwikkeling, de begeleiding van initiatieven, het beheer van het certificeringschema en de Stichting.

Actief werken met de CO₂-Prestatieladder vraagt dus altijd een bescheiden bijdrage aan de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen: een Stichting zonder winstoogmerk, die per 16 maart 2011 eigenaar, beheerder en promotor is van de CO₂-Prestatieladder. Met deze bijdragen worden de kosten van de ladder gedekt. De gevraagde bijdragen zullen zo laag mogelijk gehouden worden.

Wie dragen bij? Alle bedrijven en organisaties die de ladder actief gebruiken (1) als instrument om aan te besteden, (2) als instrument om zelf op gecertificeerd te worden of (3) als instrument om op andere manieren zakelijk actief mee te zijn (zoals advisering, opleidingen, onderzoek, certificering e.d.). Hiermee dient het gebruik van de CO₂-Prestatieladder voldoende inkomsten te genereren om de ladder ook in de toekomst scherp en toepasbaar te houden.

De inkomsten van de Stichting zullen derhalve bestaan uit:

- Bijdragen van de aanbestedende organisaties;
- Contributie van alle ondernemingen die zich laten certificeren (omzetafhankelijk);
- Afdrachten van Certificerende Instellingen, per afgegeven certificaat en per jaarlijkse toetsing;
- Afdrachten van bedrijven die betaalde diensten en producten aanbieden rond de ladder.

Concreet betekent dit dat een certificaat pas geldig is als het betreffende bedrijf zijn contributie betaalt aan de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen.

Op de site van de Stichting staan de tarieven en worden alle bedrijven en organisaties vermeld die middels contributies en afdrachten financieel bijdragen aan de Stichting.

3. De CO₂-Prestatieladder

3.1 De CO₂-Prestatieladder in 't kort

De CO₂-Prestatieladder bevat een methodiek die gebaseerd is op het Capability Maturity Model (CMM). Het CMM veronderstelt dat de uitvoering van projecten, de manier waarop de processen worden gemanaged, in een bepaald stadium van volwassenheid verkeert. Het model onderkent vijf niveaus van volwassenheid, de zogenaamde 'maturity levels'. De onderneming kan een volgend niveau bereiken door incrementele verbeteringen in de bestaande processen door te voeren en door innovaties in technologieën en methoden.

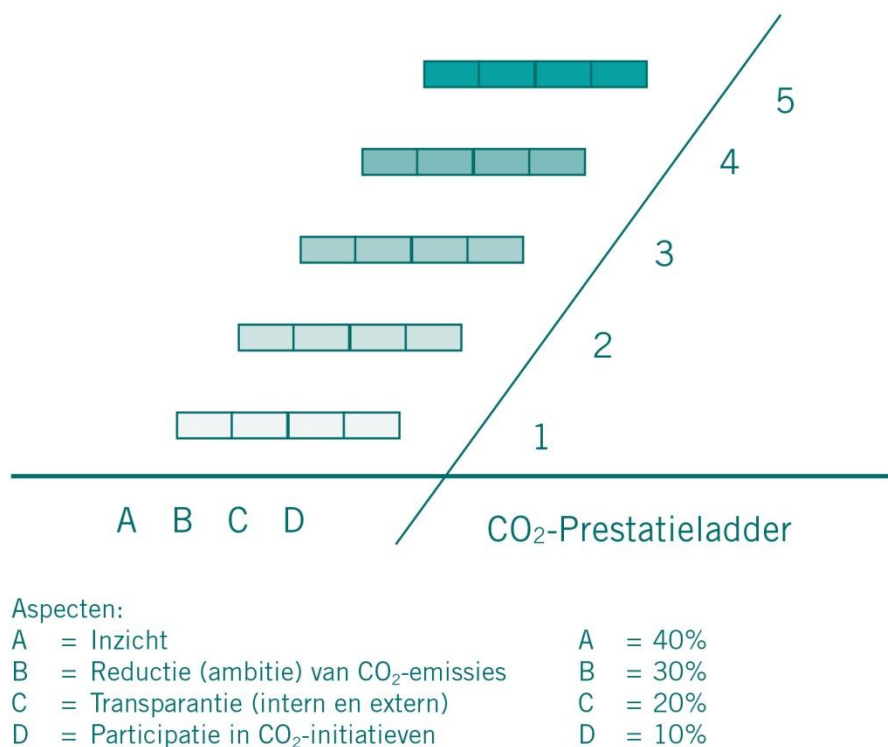
De CO₂-Prestatieladder haakt zodoende bewust in op duurzaam ondernemen van bedrijven die daar van binnenuit, als ontwikkelingstraject mee bezig zijn. Dat staat ver af van een premie op een aantal 'snelle' acties, die los van het hart van de eigenlijke bedrijfsvoering zouden kunnen staan.

Verder is de ontwikkeling van de CO₂-Prestatieladder gebaseerd op het Greenhouse Gas (GHG) Protocol van de World Business Council for Sustainable Development (WBCSD) en de World Resource Institute (WRI). Ook de hier voorgeschreven ISO 14064 normen bouwen voort op het GHG-Protocol.

Niveaus en invalshoeken

In de CO₂-Prestatieladder is het CMM vertaald in vijf niveaus, opklimmend van 1 naar 5. Per niveau is een vaste set van eisen gedefinieerd die worden gesteld aan de CO₂-prestatie van het bedrijf en haar projecten. Deze eisen komen voort uit vier invalshoeken (A t/m D) met elk een eigen wegingsfactor. De plaats van een bedrijf op deze ladder wordt bepaald door het hoogste niveau waarop het bedrijf aan de eisen voldoet.

De onderstaande figuur geeft de CO₂-Prestatieladder schematisch weer.

Figuur 1. Schematische weergave CO₂-Prestatieladder

Een certificaat per niveau

De set van eisen waaraan bedrijven moeten voldoen, zijn vervat in een algemeen certificeringschema en daaraan gerelateerde auditchecklijsten.

De auditchecklijsten zijn opgesteld als een 'subladder' per invalshoek. Er zijn dus 4 auditchecklijsten, elk met vijf niveaus. Voor elke invalshoek en niveau is er een vaste set criteria en een score richtlijn.

Elk bedrijf beoordeelt de CO₂-prestaties van zijn projecten en interne bedrijfsvoering aan de hand van deze auditchecklijsten. Is een bedrijf van mening dat het een bepaald niveau bereikt heeft, dan wordt het bewijsmateriaal in een portfolio bijeengebracht. Een portfolio bevat beleidsdocumenten, technische rapporten, managementverslagen, notulen, jaarverslagen, communicatieprocedures en dergelijke.

Deze portfolio wordt vervolgens door het bedrijf aan een bevoegde Ladder Certificerende Instelling (LadderCI) voorgelegd. Gebruik makend van zijn 'expert judgement' beoordeelt de LadderCI de bewijsmiddelen en kent vervolgens per eis een score toe. De maximale score kan enkel worden toegekend indien aan de desbetreffende eis volledig (aantoonbaar) is voldaan. Ook zijn er per invalshoek en niveau in de auditchecklijsten minimumeisen aangegeven waaraan een bedrijf moet voldoen.

Een bedrijf voldoet pas aan de eisen van een bepaald niveau indien (1) voldaan is aan de minimale eisen voor A, B, C en D van desbetreffend niveau en aan de eisen van de onderliggende niveaus en (2) de som van de gewogen scores op dat niveau minstens 90% van de maximale score is. Dit betekent dat het bedrijf op alle aspecten actief moet blijven op de onderliggende niveaus. Deze onderliggende prestaties zijn voorwaardenscheppend voor een juiste prestatie op het gecertificeerde niveau.

Indien de LadderCI het bereikte niveau vastgesteld heeft, wordt het overeenkomstige CO₂-bewust Certificaat van het bereikte niveau 1, 2, 3, 4 of 5 uitgereikt.

In paragraaf 3.3 van dit hoofdstuk is een voorbeeld gegeven van een score-berekening met uitkomst.

De niveaus

Niveau 1, 2 en 3: Het eigen CO₂-huis op orde

Deze eerste niveaus van de ladder leiden tot de 'carbon footprint' (scope 1 en 2) van het bedrijf en zijn projecten met reductiedoelstellingen en de nodige interne en externe communicatie en een actieve rol in de sector of keten. Een en ander is gebaseerd op onderzoek inzake eigen energieverbruik met maakbare doelstellingen voor reductie.

Met name op niveau 3 en hoger is het extern communiceren een vereiste voor een doeltreffende werking van de ladder binnen de sector en daarbuiten. De blijvende toegankelijkheid van de gepubliceerde informatie verdient expliciete aandacht.

Niveau 4: Samen met en voor de sector en/of branche

In aanvulling op het inzicht op niveau 3 en lager in de scope 1 en 2 emissies worden op niveau 4 ook scope 3 emissies betrokken. Het karakteristieke van niveau 4 zit hem in innovatieve initiatieven en resultaten voor CO₂-bewust handelen en reductie van indirecte emissies, scope 3 gerelateerd.

Een en ander op basis van de waardeketengedachte, het innovatieve (nieuwe kennis en inzichten), het samen bijdragen aan reductie; het initiatief nemen/participeren, het bedrijfsgrensoverschrijdend sectoraal denken, het open karakter, de dialoog met de buitenwereld etc. wat in alle aspecten op dit niveau beleidsmatig en planmatig ingevuld moet zijn.

Niveau 5: Op maatschappelijk (landelijk) niveau

Met name op dit niveau krijgen de CO₂-prestaties een maatschappelijke betekenis: eigen aanbieders doen mee, publiekelijk commitment, samenwerking met GO en/of NGO, bereiken van gestelde doelen etc.

Algemeen ten aanzien van Ladder 2.1

Ladder 2.0 verscheen op het moment dat veel bedrijven ongeveer een jaar gecertificeerd waren en een jaarlijkse ladderbeoordeling kregen. Met Ladder 2.0 werd het belangrijk dat het bedrijf van jaar op jaar voortgang blijft boeken met de geformuleerde acties. Dit is niet veranderd in versie 2.1 van de Ladder.

Een ander punt is de aandacht voor CO₂-prestaties in de projecten, zoals uiteengezet in paragraaf 1.2 en in Bijlage D (tevens paragraaf 1.2).

In paragraaf 3.2 wordt (in kaders) nader geconcretiseerd wat e.e.a. per aspect betekent voor de ontwikkeling in de prestaties van de bedrijven.

Voordeel bij gunning

Het niveau dat een bedrijf heeft bereikt in het verminderen van zijn CO₂-uitstoot vertaalt zich in een 'gunningvoordeel'. Er is gekozen voor het gunningcriterium omdat de mate van milieubelasting (als milieukeurmerk) waarmee een opdracht wordt uitgevoerd, een economische waarde vertegenwoordigt. Hoe hoger het niveau op het certificaat, hoe meer voordeel het bedrijf krijgt bij de gunningafweging.

CO ₂ -bewust Certificaat niveau	Gunning voordeel
5	... %
4	
3	
2	
1	
1	

Figuur 2. Meer gunningvoordeel bij een hoger ambitie- of certificaatniveau

Bij gunning op basis van 'de laagste prijs' betekent dit gunningvoordeel een (fictieve) korting van een bepaald percentage op de inschrijfprijs. Bij gunning op basis van 'de meest economische aanbieder' wordt de prijscomponent in de score met het percentage van het gunningvoordeel aangepast. Hoe precies, blijkt uit de aanbestedingsdocumenten.

Het is aan elke individuele opdrachtgever zelf om te bepalen hoeveel (fictieve) korting het per niveau op de CO₂-Prestatieladder verschaft. Ook dit zal blijken uit de aanbestedingsdocumenten.

Vaak neemt een samenwerkingsverband van bedrijven deel aan een aanbesteding. In zo'n situatie is het bedrijf met de laagste score op de CO₂-Prestatieladder bepalend voor het gunningvoordeel.

3.2 Certificeringschema CO₂-Prestatieladder

3.2.1 Invalshoek A: Inzicht

Doel van invalshoek A is bedrijven te stimuleren om de eigen CO₂-uitstoot (en die van hun leveranciers) te kennen (Inzicht) en permanent te zoeken naar nieuwe mogelijkheden om de klimaatimpact van de eigen bedrijfsvoering en de projecten terug te dringen.

Wanneer inzicht is verworven, kunnen hieraan reductiedoelstellingen worden gekoppeld (invalshoek B: Reductie), gecommuniceerd (invalshoek C: Transparantie) en gezocht naar initiatieven rond de reductie van CO₂ in de sector of daarbuiten (invalshoek D: Participatie). Invalshoek A kan in de geest van de CO₂-Prestatieladder niet los worden gezien van de overige invalshoeken. Elk hoger niveau omvat de eisen van de lagere niveaus. Het bedrijf dient blijvend actief te zijn met actuele prestaties op de onderliggende niveaus.

Niveau 1 en 2

De eerste niveaus leiden naar een beter inzicht in de eigen energiestromen en verbruiken.

Niveau 3

Daar waar eerste niveaus leiden naar een beter inzicht in de eigen energiestromen en verbruiken zet een bedrijf vanaf niveau 3 al deze informatie om in scope 1 en 2 emissies. Hier heeft het bedrijf direct invloed op, zodat een goede basis aanwezig is voor gekwantificeerde reductiedoelstellingen (3.B). Het bedrijf blijft bezig met verbeteren van de onderliggende gegevens zoals meting in plaats van schatting van energie verbruiken, en eventueel energie audits. Interne communicatie (C) over de emissie-inventaris maakt het voor medewerkers mogelijk, ideeën voor verbetering aan te leveren. Transparantie naar buiten toe kan signalen opleveren dat het bedrijf goed presteert op CO₂, of juist nog een slag moet maken.

De gegevens over het energieverbruik en de CO₂-emissies van het bedrijf gaan uiteraard in grote mate over de projecten. Naarmate een bedrijf langer met CO₂-bewust ondernemen bezig is, zal het steeds meer energie- en CO₂ informatie over concrete projecten beschikbaar krijgen en gebruiken voor de bedrijfsrapportages. Met CO₂-Prestatieladder versie 2.0, en nu versie 2.1, begint het bedrijf dit ook in de emissie-inventarissen e.d. zichtbaar te maken door het uitsplitsen van gegevens voor een of meer projecten.

Niveau 4

Vanaf niveau 4 worden ook de scope 3 emissies betrokken. Het is niet de bedoeling alle scope 3 emissies in kaart te brengen, aangezien dit een disproportionele inspanning zou vergen.

Als startpunt is hier gekozen voor het analyseren van CO₂-genererende activiteiten, op basis van de waardeketen, die relevant zijn voor het bedrijf en zijn projecten en waarover betrouwbare informatie beschikbaar is of gemaakt kan worden.

Niveau 4 is in wezen niet anders voor aannemers dan voor ingenieursbureaus (en vergelijkbare adviesbureaus). Een ingenieursbureau dient voor het bereiken van niveau 4 voor het eigen bureau, dan ook eigen analyses uit te (laten) voeren.

Het zoeken middels analyses en het bereiken van gestelde CO₂-reductiedoelstellingen is een continu proces over de jaren heen, mogelijk in de vorm van aaneengeschakelde (jaar)projecten. Het bedrijf blijft elke jaar zijn prestaties op peil houden en boekt voortgang op de eisen. Dat heeft ook belangrijke meerwaarde voor de sectorgenoten en andere belanghebbenden, die uiteraard willen weten welke bedrijven gelijke tred houden met de sector en welke voorop lopen. Daartoe houdt het bedrijf zijn prestaties zichtbaar (tenminste) via het internet.

CO₂-Prestatieladder versie 2.1 leidt er toe dat het bedrijf haar meest materiële (dominante, bijv. qua CO₂-omvang) scope 3 emissies identificeert en kwantificeert. Het gevolg is een doordachte keuze voor ketenanalyses met een grotere relevantie en die verband houden met de projecten.

Niveau 5

Vanaf niveau 5 worden de belangrijkste leveranciers (de A-aanbieders) betrokken bij het creëren van het inzicht in de keten. Wat bedrijven hiermee doen laat ook CO₂-Prestatieladder versie 2.1 vrij. Daardoor kan het bedrijfsleven zelf blijven verkennen en laten zien wat een volgende passende stap zou kunnen zijn als het gaat om het betrekken van partners in de keten bij CO₂-reductie.

Met de CO₂-Prestatieladder versie 2.1 zal de kwaliteit van de prestaties op Inzicht (A) over de hele linie gelijkwaardiger zijn, en zal het Nederlandse bedrijfsleven aansluiting hebben bij de meest recente standaarden en ontwikkelingen.

ID	Aspect/Invalshoek	Eisen
1A	Bedrijf/inschrijver heeft gedeeltelijk inzicht in energie verbruik.	<p>1.A.1. Identificatie en analyse van energiestromen van het bedrijf en de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is, zijn gebeurd.</p> <p>1.A.2. Alle energiestromen van het bedrijf en de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is, zijn aantoonbaar in kaart gebracht.</p> <p>1.A.3. Deze lijst wordt regelmatig opgevolgd en actueel gehouden.</p>
2A	Bedrijf/inschrijver heeft inzicht in eigen energieverbruik.	<p>2.A.1. Alle energiestromen van het bedrijf en de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is, zijn kwantitatief in kaart gebracht.</p> <p>2.A.2. De lijst is volledig en wordt aantoonbaar regelmatig opgevolgd en actueel gehouden.</p> <p>2.A.3. Het bedrijf beschikt over een actueel energie audit verslag voor het bedrijf en de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.</p>
3A	Bedrijf/inschrijver heeft haar eigen energieverbruik omgerekend naar CO ₂ -emissie(s).	<p>3.A.1. Het bedrijf beschikt over een uitgewerkte actuele emissie-inventaris voor haar scope 1 & 2 CO₂-emissies conform ISO 14064-1 voor het bedrijf en de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.</p> <p>3.A.2. De emissie-inventaris van 3.A.1 is door een CI geverifieerd met tenminste een beperkte mate van zekerheid.</p>
4A	Bedrijf/inschrijver rapporteert haar carbon footprint conform de ISO 14064-1 voor scope 1, 2 & 3.	<p>4.A.1. Het bedrijf heeft aantoonbaar inzicht in de meest materiële emissies uit scope 3, en kan uit deze scope 3 emissies tenminste 2 analyses van GHG -genererende (ketens van) activiteiten voorleggen.</p> <p>4.A.2. Het bedrijf beschikt over een kwaliteitsmanagement plan voor de inventaris.</p> <p>4.A.3. Tenminste 1 van de analyses uit 4.A.1 (scope 3) is professioneel ondersteund of becommentarieerd door een ter zake als bekwaam erkend en onafhankelijk kennisinstituut.</p>
5A	Bedrijf/inschrijver vereist van haar A-aanbieders een scope 1&2 emissie berekening conform ISO 14064-1.	<p>5.A.1. Het bedrijf heeft vereisten voor het aanleveren van een CO₂-emissie-inventaris scope 1 & 2 opgenomen in de inkoopvoorwaarden voor A-aanbieders.</p> <p>5.A.2. 50% van de A-aanbieders rapporteert jaarlijks hun scope 1 & 2 emissies conform ISO 14064-1.</p> <p>5.A.3. De emissie-inventaris van de A-aanbieders is geverifieerd door een of verschillende CI's met tenminste een beperkte mate van zekerheid.</p>

3.2.2 Invalshoek B: Reductie

Wanneer Inzicht (invalshoek A) is verworven in energiestromen en emissies, kunnen hieraan reductiedoelstellingen worden gekoppeld (invalshoek B: Reductie), gecommuniceerd (invalshoek C: Transparantie) en gezocht naar initiatieven rond de reductie van CO₂ in de sector of daarbuiten (invalshoek D: Participatie).

Invalshoek B, kan in de geest van de CO₂-Prestatieladder niet los worden gezien van de overige invalshoeken. Elk hoger niveau omvat de eisen van de lagere niveaus. Het bedrijf dient blijvend actief te zijn met actuele prestaties op de onderliggende niveaus.

Niveau 1 en 2

De mogelijkheden tot energiereductie worden onderzocht en leiden tot een concrete energiereductie ambitie, duidelijk voor iedereen.

Niveau 3 en 4

Kwantitatieve reductiedoelstellingen wordt SMART gesteld. De omvang van de doelstelling, in het licht van de uitgangssituatie, is dermate veelzeggend dat in redelijkheid van een serieuze uitdaging gesproken mag worden.

In het realiseren van de doelstelling wordt het principe van continue verbeteren gehanteerd (Deming cirkel). Vanaf niveau 3 wordt rapportage en communicatie (intern én extern) inzake doelstellingen en voortgang belangrijk en maakt hiermee de link naar invalshoek C.

Vanaf niveau 4, worden de reductiedoelstellingen betrokken op scope 3.

CO₂-Prestatieladder versie 2.0, en nu versie 2.1 legt, middels een plan van aanpak, een accent op de manier waarop het bedrijf met de doelstellingen bezig is in de projecten.

Niveau 5

Het zoeken middels analyses en het bereiken van gestelde CO₂-reductiedoelstellingen is een continu (verbeter) proces over de jaren heen, mogelijk in de vorm van aaneengeschakelde (jaar)projecten. Zodra eerder gestelde doelen zijn bereikt dienen nagedacht over nieuwe uitdagingen te worden gekozen.

Op niveau 5 wordt aangetoond dat eerder geformuleerde kwantitatieve doelstellingen worden gerealiseerd. Zodra eerder gestelde doelen bereikt worden, dienen nieuwe uitdagingen opgepakt te zijn.

De CO₂-Prestatieladder stelt duidelijke eisen aan reductiedoelstellingen, en legt nadruk op een continu verbeteringsproces.

De prestaties komen meer in evenwicht met die van sectorgenoten. De jaarlijkse voortgang in de prestaties blijft voor de sectorgenoten en andere belanghebbenden zichtbaar (tenminste) via het internet.

ID	Aspect/Invalshoek	Eisen
1B	Bedrijf onderzoekt mogelijkheden voor energie reductie.	<p>1.B.1. Het bedrijf onderzoekt aantoonbaar de mogelijkheden het energie verbruik te reduceren van het bedrijf en de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.</p> <p>1.B.2. Het bedrijf beschikt over een actueel energie audit verslag voor het bedrijf en de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.</p>
2B	Bedrijf beschikt over een kwalitatief beschreven energie reductieambitie.	<p>2.B.1. Het bedrijf heeft een kwalitatief omschreven doelstelling om energie te reduceren en heeft maatregelen benoemd voor de projecten.</p> <p>2.B.2. Het bedrijf heeft een omschreven doelstelling voor gebruik van alternatieve brandstoffen en/of gebruik van groene stroom en heeft maatregelen benoemd voor de projecten.</p> <p>2.B.3. De energie- en reductiedoelstelling en de bijbehorende maatregelen zijn gedocumenteerd, geïmplementeerd en gecommuniceerd aan alle werknemers.</p> <p>2.B.4. De reductiedoelstelling is onderschreven door hoger management.</p>
3B	Bedrijf beschikt over kwantitatieve CO ₂ -reductiedoelstellingen voor de eigen organisatie.	<p>3.B.1. Het bedrijf heeft een kwantitatieve reductiedoelstelling voor scope 1 & 2 emissie van het bedrijf en de projecten opgesteld, uitgedrukt in absolute getallen of percentages ten opzichte van een referentiejaar en binnen een vastgelegde tijdstermijn en heeft een bijbehorend plan van aanpak opgesteld inclusief de te nemen maatregelen in de projecten.</p> <p>3.B.2. Het bedrijf heeft een energie management actieplan (conform NEN-ISO 50001 of gelijkwaardig) opgesteld, onderschreven door hoger management, gecommuniceerd (intern en extern) en geïmplementeerd voor het bedrijf en de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.</p>
4B	Bedrijf beschikt over kwantitatieve CO ₂ -reductiedoelstellingen voor scope 1, 2 & 3 CO ₂ -emissies.	<p>4.B.1. Het bedrijf heeft voor scope 3, op basis van 2 analyses uit 4.A.1, CO₂-reductiedoelstellingen geformuleerd of bedrijf heeft voor scope 3, op basis van 2 materiële GHG - genererende (ketens van) activiteiten CO₂-reductiedoelstellingen geformuleerd. Er is een bijbehorend plan van aanpak opgesteld inclusief de te nemen maatregelen. Doelstellingen zijn uitgedrukt in absolute getallen of percentages ten opzichte van een referentiejaar en binnen een vastgelegde termijn.</p> <p>4.B.2. Het bedrijf rapporteert ten minste halfjaarlijks (intern én extern) de voortgang ten opzichte van de doelstellingen voor het bedrijf en de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.</p>
5B	Bedrijf rapporteert structureel en op kwantitatieve wijze de resultaten op de CO ₂ -reductiedoelstellingen voor scope 1, 2 & 3.	<p>5.B.1. Het bedrijf rapporteert minimaal 2x per jaar zijn emissie-inventaris scope 1, 2 & 3 gerelateerde CO₂-emissies (intern en extern) alsmede de vooruitgang in reductiedoelstellingen, voor het bedrijf en de projecten.</p> <p>5.B.2. Het bedrijf slaagt erin de reductiedoelstellingen te realiseren.</p>

3.2.3 Invalshoek C: Transparantie

Wanneer Inzicht (invalshoek A) is verworven in energiestromen en emissies, kunnen hieraan reductiedoelstellingen worden gekoppeld (invalshoek B: Reductie), gecommuniceerd (invalshoek C: Transparantie) en gezocht naar initiatieven rond de reductie van CO₂ in de sector of daarbuiten (invalshoek D: Participatie).

Door het intern en extern communiceren van het beleid, reductiedoelstellingen en geboekte voortgang, alsook het aangaan van een dialoog met overheid and NGO's wordt geborgd dat aangekondigde acties worden nagekomen. Bovendien wordt hier duidelijk dat in verband met de doelstellingen gesproken mag worden van een serieuze uitdaging.

Invalshoek C, kan in de geest van de CO₂-Prestatieladder niet los worden gezien van de overige invalshoeken. Elk hoger niveau omvat de eisen van de lagere niveaus. Het bedrijf dient blijvend actief te zijn met actuele prestaties op de onderliggende niveaus.

Niveau 1, 2 en 3

Op de lagere niveaus wordt een aanvang gemaakt met communicatie van energiebeleid en reductiedoelstellingen (2.C), naarmate dat men klimt op de ladder wordt dit steeds concreter en professioneler (via stuurcyclus (2.C) naar een uitgewerkt communicatieplan (3.C)).

De professionele aanpak van transparantie komt het bedrijf goed van pas omdat het op dit niveau ook gaat over de emissie-inventaris van het bedrijf, de maatregelen in projecten (3.B) en de kwantitatieve reductiedoelstellingen scope 1 & 2 (3.B).

Interne communicatie beoogt de betrokkenheid van alle medewerkers in de organisatie te vergroten, ten behoeve van draagvlak voor de uitvoering van beleid en om gebruik te kunnen blijven maken van hun ervaringen en ideeën.

Externe communicatie levert kansen doordat andere partijen het bedrijf kunnen benaderen met nieuwe input of voorstellen voor samenwerken.

Niveau 4

Door in dialoog te treden met andere partijen bereikt het bedrijf dat de doelstellingen en wijze van aanpak voldoende gedragen worden en aansluiten bij het beleid van overheid en NGO's. Punten van zorg, voortkomende uit de dialoog worden verwerkt in Inzicht (A), Reductie (B) en initiatieven/partners (D).

In CO₂-Prestatieladder versie 2.1 bevat de communicatie van de prestaties van het bedrijf ook verwijzingen naar de aanpak in één of meerdere projecten en in de dialoog zal hier ook op ingegaan worden.

De NGO's zijn een meer deskundige partner in de dialoog. Hierbij speelt de SKAO een belangrijke rol in het bevorderen en faciliteren.

Op het hoogste niveau maakt het bedrijf duidelijk dat het zich inzet voor hogere beleidsdoelstellingen.

ID	Aspect/Invalshoek	Eisen
1C	Bedrijf communiceert ad hoc over energiereductie beleid.	<p>1.C.1. Het bedrijf communiceert aantoonbaar intern op ad hoc basis over het energiereductie beleid van het bedrijf en de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.</p> <p>1.C.2. Het bedrijf communiceert aantoonbaar extern op ad hoc basis over het energiereductie beleid van het bedrijf en de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.</p>
2C	Bedrijf communiceert minimaal intern en eventueel extern over haar energiebeleid.	<p>2.C.1. Het bedrijf communiceert structureel intern over haar energiebeleid voor het bedrijf en de projecten. De communicatie omvat minimaal het energiebeleid en reductiedoelstellingen van het bedrijf en de maatregelen in projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.</p> <p>2.C.2. Het bedrijf heeft inzake CO₂-reductie een effectieve stuurcyclus met toegewezen verantwoordelijkheden voor het bedrijf en de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.</p> <p>2.C.3. Het bedrijf heeft de externe belanghebbenden geïdentificeerd voor het bedrijf en de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.</p>
3C	Bedrijf communiceert intern en extern over haar carbon footprint en reductiedoelstelling(en).	<p>3.C.1. Het bedrijf communiceert structureel intern én extern over de CO₂ footprint (scope 1 & 2 emissies) en de kwantitatieve reductiedoelstelling(en) van het bedrijf en de maatregelen in projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is. De communicatie omvat minimaal het energiebeleid en de reductiedoelstellingen van het bedrijf en de hierboven genoemde maatregelen, mogelijkheden voor individuele bijdrage, informatie betreffende het huidig energiegebruik en trends binnen het bedrijf en de projecten.</p> <p>3.C.2. Het bedrijf beschikt over een gedocumenteerd intern én extern communicatieplan met vastgelegde taken, verantwoordelijkheden en wijzen van communicatie voor het bedrijf en de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.</p>
4C	Bedrijf onderhoudt dialoog met partijen binnen overheid en NGO's over haar CO ₂ -reductiedoelstelling en strategie.	<p>4.C.1. Het bedrijf kan aantonen dat zij een reguliere (tenminste 2 x per jaar) dialoog onderhoudt met belanghebbenden binnen overheid en NGO's (minimaal 2) over haar CO₂-reductiedoelstelling en strategie voor het bedrijf en de projecten.</p> <p>4.C.2. Het bedrijf kan aantonen dat de door overheid en/of NGO geformuleerde punten van zorg over het bedrijf en de projecten zijn geïdentificeerd en geadresseerd.</p>
5C	Bedrijf committeert zich publiekelijk aan CO ₂ -emissie reductieprogramma van overheid of NGO.	<p>5.C.1. Het bedrijf kan aantonen dat zij zich publiekelijk heeft gecommitteerd aan een CO₂-emissie reductieprogramma van overheid en of NGO voor zowel het bedrijf als de projecten.</p> <p>5.C.2. (zie 5.C.1) meer dan één.</p> <p>5.C.3. Het bedrijf communiceert structureel (minimaal 2x per jaar) intern én extern over haar CO₂ footprint (scope 1, 2 & 3) en de kwantitatieve reductiedoelstellingen voor het bedrijf en de maatregelen in projecten die met CO₂ gerelateerd gunningvoordeel verkregen zijn. De communicatie omvat minimaal het energiebeleid en de reductiedoelstellingen van het bedrijf en de bovengenoemde maatregelen, mogelijkheden voor individuele bijdrage, informatie betreffende het huidig energiegebruik en trends binnen het bedrijf en de projecten.</p>

3.2.4 Invalshoek D: Participatie

Door Participatie toont een bedrijf aan dat het investeert in samenwerking, het delen van eigen kennis en het daar waar mogelijk gebruikmaken van kennis die elders is ontwikkeld in het eigen bedrijf.

Invalshoek D kan in de geest van de CO₂-Prestatieladder niet los worden gezien van de overige invalshoeken. Elk hoger niveau omvat de eisen van de lagere niveaus. Het bedrijf dient blijvend actief te zijn met actuele prestaties op de onderliggende niveaus.

Niveau 1, 2 en 3

Op de eerste niveaus stimuleert invalshoek D het bedrijf om optimaal gebruik te maken van de kennis en initiatieven van andere partijen. Het bedrijf kent de lopende initiatieven (niveau 1), en maakt daaruit een gerichte keus voor deelname. Deelname aan een initiatief biedt kansen door het binnenhalen van goed bruikbare, nieuwe kennis, ook opties die op hogere niveaus goed van pas komen. Het bedrijf oriënteert zich en zal in de loop van de jaren toenemend inzicht verwerven in reductie die relevant en haalbaar is voor de belangrijkste energiestromen binnen het bedrijf (met name in de projecten) en wat de witte vlekken zijn. Hoe hoger op de ladder, des te meer gaat het naast het halen van informatie, ook om delen van eigen kennis en ervaring met andere bedrijven.

De rol van het management overleg (1.D) wordt groter wanneer het bedrijf een CO₂-bewust Certificaat heeft op niveau 2 of hoger. Op niveau 3 is het bedrijf actiever met de initiatieven door het intern aan de orde stellen van de reductiemogelijkheden, met name bij de uitvoering van projecten (3.B). Dat helpt mee om de emissie reductiedoelstellingen gaandeweg verder te concretiseren.

CO₂-Prestatieladder versie 2.1 legt accent op het nuttig inzetten van de verworven kennis (wat bij klimmen op de ladder steeds belangrijker wordt), de rol van het management bij het aangeven van richting (zoals: over welke witte vlekken hebben we informatie nodig?) en de verdere ontwikkeling van de kennis van jaar tot jaar. Deelnemers kiezen initiatieven die relevanter zijn voor de uitvoering van de eigen projecten, en vooral als het management meer betrokken is trekt het bedrijf er voordeel van.

Niveau 4

Samenwerking met andere bedrijven en acteren in de keten om reductie te bereiken komen centraal te staan. Het bedrijf is initiatiefnemer (4.D) van ontwikkelingsprojecten waardoor andere bedrijven sneller en effectiever tot reductie kunnen komen. Bij de communicatie van het bedrijf (4.C) neemt de aanpak van het ontwikkelingsproject een belangrijke plaats in.

Met CO₂-Prestatieladder versie 2.1 richten ontwikkelingsprojecten zich duidelijk op CO₂-reductie bij materialen en processen die bij de uitvoering van projecten veel energie verbruiken (en uitstoot opleveren). De ontwikkelingsprojecten zetten in op een reductie ambitie van betekenis.

Niveau 5

Het bedrijf is initiatiefrijk met sectorbrede reductieprogramma's.

Met CO₂-Prestatieladder versie 2.1 richt de aandacht zich vanzelfsprekend op de voortgang van de eenmaal gestarte reductieprogramma's, die een vergelijkbare, planmatige aanpak krijgen. De bedrijven die actief betrokken zijn (inclusief de initiatiefnemer) leveren met de uitvoering van de projecten een belangrijke bijdrage aan de realisatie van de CO₂-reductie van het programma.

ID	Aspect/Invalshoek	Eisen
1D	Bedrijf is op de hoogte van sector en of keteninitiatieven.	<p>1.D.1. Het bedrijf is aantoonbaar op de hoogte van sector- en/of keteninitiatieven op het gebied van CO₂-reductie die in belangrijke mate verband houden met de projectenportefeuille.</p> <p>1.D.2. Sector- en keteninitiatieven, en hoe deze verband houden met de bedrijfsvoering en de projectenportefeuille, zijn besproken in managementoverleg.</p>
2D	Bedrijf neemt passief deel aan initiatieven rond de reductie van CO ₂ in de sector of daarbuiten.	<p>2.D.1. Het bedrijf neemt passief deel aan minimaal één (sector of keten) initiatief dat in belangrijke mate verband houdt met de projectenportefeuille, door inschrijving en/of betaling van contributie of sponsoring.</p> <p>2.D.2. Het bedrijf neemt (beperkt) actief deel in een sector- of keteninitiatief dat in belangrijke mate verband houdt met de projectenportefeuille.</p>
3D	Bedrijf neemt actief deel aan initiatieven rond de reductie van CO ₂ in de sector of daarbuiten.	<p>3.D.1. Actieve deelname aan minimaal één (sector of keten) initiatief op het gebied van CO₂-reductie in de projectenportefeuille door middel van aantoonbare deelname in werkgroepen, het publiekelijk uitdragen van het initiatief en/of het aanleveren van informatie aan het initiatief.</p> <p>3.D.2. Het bedrijf heeft hiervoor een specifiek budget vrijgemaakt.</p>
4D	Bedrijf neemt initiatief tot ontwikkelingsprojecten die de sector faciliteren in CO ₂ -reductie.	<p>4.D.1. Het bedrijf kan aantonen dat zij initiatiefnemer is van ontwikkelingsprojecten die de sector bij de uitvoering van projecten faciliteren in CO₂-reductie door het verbinden van de bedrijfsnaam aan het initiatief, door publicaties, door bevestiging van mede-initiatiefnemers.</p> <p>4.D.2. Het bedrijf heeft hiervoor een specifiek budget vrijgemaakt.</p>
5D	Bedrijf neemt actief deel in het opzetten van een sectorbreed CO ₂ -emissie reductieprogramma in samenwerking met overheid en of NGO.	<p>5.D.1. Het bedrijf kan aantonen dat het actief betrokken is bij het opzetten van een sectorbreed CO₂-emissie reductieprogramma in samenwerking met de overheid en of NGO; en dat een relevante bijdrage daaraan wordt geleverd binnen de uitvoering van projecten.</p> <p>5.D.2. Het bedrijf heeft hiervoor een specifiek budget vrijgemaakt.</p> <p>5.D.3. Het bedrijf is eigenaar/ontwikkelaar van documenten waaruit blijkt:</p> <p>5. D.3.1. dat minimaal 2 of meerdere van deze stukken zijn opgesteld door het bedrijf.</p> <p>5. D.3.2. dat minimaal 1 overheidsorgaan en of minimaal 1 NGO en minimaal 2 andere bedrijven betrokken zijn bij het reductieprogramma.</p> <p>5.D.3.3. dat er minimum- en tijds-gerelateerde reductie-eisen in absolute of relatieve zin gesteld zijn aan het programma.</p>

3.3 Toelichting beoordelen

Van checklijsten naar certificatie

Voorbeeld berekening en uitkomst als resultaat van een beoordeling.

Auditchecklijsten				CO ₂ -bewust Certificaten				
niveau	score	min eis	max	invals hoek	weeg factor	gewogen score	gewogen min eis	gewogen max
Eis invalshoek x niveau: >= 20				Eis niveau totaal: >= 22,5 (=90%)				
A=Inzicht (40%)				Niveau 1				
1	25	20	25	A	40%	10	8	10
2	25	20	25	B	30%	7,5	6	7,5
3	25	20	25	C	20%	5	4	5
4	21	20	25	D	10%	2,5	2	2,5
5	15	20	25			25		
B=CO₂-reductie (30%)				Niveau 2				
1	25	20	25	A	40%	10	8	10
2	24	20	25	B	30%	7,2	6	7,5
3	24	20	25	C	20%	4,6	4	5
4	20	20	25	D	10%	2,3	2	2,5
5	10	20	25			24,1		
C=Transparantie (20%)				Niveau 3				
1	25	20	25	A	40%	10	8	10
2	23	20	25	B	30%	7,2	6	7,5
3	15	20	25	C	20%	3	4	5
4	10	20	25	D	10%	2,5	2	2,5
5	20	20	25			22,7		
D=Deelname aan initiatieven (10%)				Niveau 4				
1	25	20	25	A	40%	8,4	8	10
2	23	20	25	B	30%	6	6	7,5
3	25	20	25	C	20%	2	4	5
4	5	20	25	D	10%	0,5	2	2,5
5	0	20	25			16,9		
				Niveau 5				
				A	40%	6	8	10
				B	30%	3	6	7,5
				C	20%	4	4	5
				D	10%	0	2	2,5
						13		

Certificering vindt plaats per niveau van de CO₂-Prestatieladder.

Er bestaan dus 5 CO₂-bewust Certificaten, voor elk niveau 1.

Er wordt voldaan aan de eisen van een bepaald niveau als o.a. het niveau totaal van de gewogen scores $\geq 22,5$ is.¹ Bij bovenstaand voorbeeldbedrijf is dit niet het geval op niveau 4 (16,9) en niveau 5 (13).

De gewogen maximum score per niveau is $10 + 7,5 + 5 + 2,5 = 25$. 90% hiervan is 22,5.

Let wel, op niveau 3 is het niveau totaal (22,7) wel boven de eis (22,5) maar de score op de invalshoek Transparantie (3C) is te laag: de gewogen score is 3 terwijl de gewogen minimum-eis 4 is (zie rechter tabeldeel bij 3C); hetgeen correspondeert met de score van 15 terwijl de minimum eis 20 is (linker tabeldeel bij 3C). Het voorbeeld bedrijf krijgt als hoogste het 'CO₂-bewust Certificaat niveau 2' uitgereikt.²

Over de inrichting van de portfolio

Het is transparant en handig om bij de inrichting van de portfolio de structuur (de nummering) van de eisen te volgen en de zelfevaluatie daarop te laten aansluiten. Het is aan te bevelen dat de ladderCI en het bedrijf daar tijdig afspraken over maken.

Over de rol van een externe adviseur van de klant tijdens de ladderbeoordeling

Het getuigt niet van een CO₂-bewustzijn van het bedrijf (de klant van de ladderCI) indien de woordvoering namens het bedrijf tijdens de ladderbeoordeling door een externe adviseur geschiedt. De rol van de adviseur dient gedurende de ladderbeoordeling dan ook beperkt te blijven tot de passieve rol van souffleur. Het bedrijf is metterdaad zelf actief en woordvoerder.

---

¹ De gewogen maximum score per niveau is $10+7,5+5+2,5=25$. 90% hiervan is 22,5.

² Ander voorbeeld: voor elke invalshoek afzonderlijk zijn de gewogen scores $\geq$ gewogen minimum eis, maar het niveau totaal is $< 22,5$. Zoals in: gewogen scores A=9 / B=6 / C=5 / D=2. Het niveau wordt niet gehaald.

4. Aanbestedingsrechtelijke inpassing van de CO₂-Prestatieladder: EMVI-criteria

4.1 EMVI-criteria

Bij Europese aanbestedingen van publieke opdrachtgevers is Richtlijn 2004/17/EG of Richtlijn 2004/18/EG van het Europees Parlement en de Raad van toepassing. De CO₂-Prestatieladder kan worden aangewend als selectiecriteria in het kader van de geschiktheid. In dat geval wordt een (minimum) niveau op de CO₂-Prestatieladder, als kenmerk van de inschrijver geëist. Uitgangspunt bij de CO₂-Prestatieladder is echter altijd geweest dat CO₂-ambitie maatgevend is voor het te verlenen gunningvoordeel in het kader van de Economisch Meest Voordelige Inschrijving (EMVI).

De gedachte dat opdrachtgevers niet voorschrijven maar een incentive neerleggen waarmee inschrijvers zich kunnen onderscheiden is daarbij doorslaggevend. Algemeen aanvaard is dat de kenmerken van de inschrijving kwalitatief beoordeeld en gemonetariseerd worden en voorts samen met de inschrijvingsom leiden tot een gunningbeslissing. Dit houdt in dat de bedrijfsdoelstelling ten aanzien van CO₂-reductie concreet moet worden in een (milieu)prestatie van de gegunde opdracht. Deze concretisering is terug te vinden in de ambitieniveaus in de navolgende tabellen.

Bij inschrijving kiest de inschrijver een ambitieniveau. Het bij de inschrijving aangeboden CO₂-ambitieniveau wordt (inclusief de onderliggende niveaus) bij gunning uitdrukkelijk onderdeel van de Overeenkomst. Het CO₂-ambitieniveau dient na gunning doorgevoerd te worden in de realisatie van het project. De bij het ambitieniveau behorende doelstellingen en maatregelen kiest de inschrijver eveneens zelf.

Het CO₂-ambitieniveau wordt gewaardeerd als een kwalitatief onderdeel van de inschrijving. In de aanbestedingsdocumenten van de opdrachtgever wordt aangegeven in welke mate 'kwaliteit' meeweegt ten opzichte van de prijs in het kader van de Economisch Meest Voordelige Inschrijving (EMVI). In de aanbestedingsdocumenten dient de opdrachtgever het EMVI-criterium inclusief subcriteria en aandachtspunten te vermelden. Bij elk CO₂-ambitieniveau hoort een procentuele fictieve korting op de inschrijfsom. De hoogte van de procentuele korting en de wijze waarop deze berekend wordt, eventueel in combinatie met andere kwalitatieve elementen (EMVI-criteria) van de inschrijving, wordt eveneens beschreven in de aanbestedingsdocumenten van de opdrachtgever.

De vijf navolgende CO₂-ambitieniveaus in het kader van de Economisch Meest Voordelige Inschrijving (EMVI) worden onderkend:

EMVI CRITERIUM CO ₂ -AMBITIENIVEAU 1					
	<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>		<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>
1A	Energieverbruik	1. Identificatie en analyse van te verwachten en werkelijke energiestromen van het project zal plaatsvinden.	1B	Energiereductie	1. De inschrijver onderzoekt aantoonbaar de mogelijkheden het energieverbruik te reduceren van het project. 2. De inschrijver maakt een actueel energie audit verslag voor het project.
		2. Alle te verwachten en werkelijke energiestromen van het project worden aantoonbaar in kaart gebracht.			
		3. Deze lijst wordt gedurende de looptijd van het project regelmatig opgevolgd en actueel gehouden.			
	<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>		<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>
1C	Communicatie	1. De inschrijver communiceert aantoonbaar intern op ad hoc basis over het energiereductie beleid van het project.	1D	CO ₂ -reductie initiatieven	1. De inschrijver toont aan op de hoogte te zijn van sector en of keteninitiatieven op het gebied van CO ₂ -reductie die relevant zijn voor het project. 2. De inschrijver kent de sector- en keteninitiatieven en hun relevantie voor het project.
		2. De inschrijver communiceert aantoonbaar extern op ad hoc basis over het energiereductie beleid van het project.			
€	AMBITIENIVEAU 1 bij inschrijving leidt tot een fictieve CO ₂ -korting op de inschrijfsom (per perceel) van [a]% De overige kwalitatieve onderdelen van de bieding (score EMVI-criteria) worden na beoordeling gemonetariseerd t.o.v. de inschrijfsom inclusief CO ₂ -korting				

EMVI CRITERIUM CO ₂ -AMBITIENIVEAU 2					
	<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>		<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>
2A	Energieverbruik	1. Alle te verwachten en werkelijke energiestromen van het project worden kwantitatief in kaart gebracht.	2B	Energiereductie	1. De inschrijver formuleert een kwalitatief omschreven doelstelling om energie te reduceren en heeft maatregelen benoemd voor het project. 2. De inschrijver formuleert een omschreven doelstelling voor gebruik van alternatieve brandstoffen en/of gebruik van groene stroom op het project. 3. De energie- en reductiedoelstelling en de bijbehorende maatregelen worden gedocumenteerd, geïmplementeerd en gecommuniceerd aan alle werknemers van de inschrijver voor zover betrokken bij project.
		2. De lijst is volledig en wordt gedurende de looptijd van het project aantoonbaar regelmatig opgevolgd en actueel gehouden.			
		3. De inschrijver maakt een actueel energie audit verslag voor het project.			
	<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>		<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>
2C	Communicatie	1. De inschrijver communiceert structureel intern over het energiebeleid van het project. De communicatie omvat minimaal het energiebeleid en reductiedoelstellingen van het project.	2D	CO ₂ -reductie initiatieven	1. De inschrijver onderzoekt aantoonbaar de mogelijkheden om projectspecifieke maatregelen voortkomend uit relevante initiatieven te implementeren in het project.
		2. De inschrijver realiseert inzake CO ₂ -reductie een effectieve stuurcyclus met toegewezen verantwoordelijkheden voor het project.			
		3. De inschrijver zal de externe belanghebbenden identificeren voor het project.			
€	AMBITIENIVEAU 2 bij inschrijving leidt tot een fictieve CO ₂ -korting op de inschrijfsom (per perceel) van [b]% De overige kwalitatieve onderdelen van de bieding (overige EMVI-criteria) worden na beoordeling gemonetariseerd t.o.v. de inschrijfsom inclusief CO ₂ -korting				

EMVI CRITERIUM CO ₂ : AMBITIENIVEAU 3					
	<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>		<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>
3A	CO ₂ -uitstoot	1. De inschrijver maakt een rapportage van a. de te verwachten scope 1 & 2 emissies van het gehele project en b. de uitgewerkte actuele emissie-inventaris voor de werkelijke scope 1 & 2 emissies van het project, conform ISO 14064-1.	3B	CO ₂ -reductie	1. De inschrijver formuleert een kwantitatieve reductiedoelstelling voor scope 1 & 2 emissie van het project, uitgedrukt in absolute getallen of percentages ten opzichte van een referentie en binnen een bepaalde tijdstermijn en heeft een bijbehorend plan van aanpak opgesteld inclusief de te nemen maatregelen.
		2. De emissie-inventaris uit 1b van het project wordt door een CI geverifieerd met tenminste een beperkte mate van zekerheid.			2. De inschrijver maakt in het project gebruik van een energiemanagement actieplan/systeem (conform NEN-ISO 50001 of gelijkwaardig).
	<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>		<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>
3C	Communicatie	1. De inschrijver communiceert structureel intern én extern over de CO ₂ footprint (scope 1 & 2 emissies), de kwantitatieve reductiedoelstelling(en) en de maatregelen in het project. De communicatie omvat minimaal het energiebeleid en de reductiedoelstellingen van het project, mogelijkheden voor individuele bijdrage, informatie betreffende het huidig energiegebruik en trends binnen het project.	3D	CO ₂ -reductie initiatieven	1. De inschrijver toont aan dat er in het project specifieke maatregelen afgeleid van een (sector of keten) initiatief op het gebied van CO ₂ -reductie worden doorgevoerd.
		2. De inschrijver maakt een gedocumenteerd intern én extern communicatieplan met vastgelegde taken, verantwoordelijkheden en wijzen van communicatie.			
€	AMBITIENIVEAU 3 bij inschrijving leidt tot een fictieve CO ₂ -korting op de inschrijfsom (per perceel) van [c]% De overige kwalitatieve onderdelen van de bieding (score EMVI-criteria) worden na beoordeling gemonetariseerd t.o.v. de inschrijfsom inclusief CO ₂ -korting				

EMVI CRITERIUM CO ₂ -AMBITIENIVEAU 4					
	<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>		<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>
4A	CO ₂ -uitstoot	1. De inschrijver zal aantonen inzicht te hebben in de te verwachten meest materiële emissies uit scope 3 voor het project, en toont voor één van de meest materiële leveringen (producten of diensten) van het project de CO ₂ -uitstoot per eenheid aan.	4B	CO ₂ -reductie	1. De inschrijver formuleert, op basis van het inzicht in de te verwachten meest materiële emissies uit scope 3 van het project, daaraan gekoppeld, een CO ₂ -reductiedoelstelling en heeft een bijbehorend plan van aanpak opgesteld inclusief de te nemen maatregelen. Doelstelling wordt uitgedrukt in een absoluut getal of percentage ten opzichte van een referentie en binnen een vastgelegde termijn.
		2. De inschrijver maakt een kwaliteitsmanagement plan voor de inventaris van het project.			2. De inschrijver rapporteert periodiek (intern én extern) de voortgang ten opzichte van de doelstellingen voor het project.
	<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>		<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>
4C	Communicatie	1. De inschrijver kan aantonen dat zij een reguliere (tenminste 2x per jaar) dialoog onderhoudt met belanghebbende binnen o.a. overheid en NGO 's (minimaal 2) over haar CO ₂ -reductiedoelstelling en maatregelen in het project zal onderhouden*.	4D	CO ₂ -reductie initiatieven	1. De inschrijver zal aantonen dat zij initiatiefnemer is van de toepassing in het project van vernieuwende maatregelen die CO ₂ -reductie beogen, door het verbinden van de bedrijfsnaam aan het initiatief in het project, door publicaties en door bevestiging van belanghebbenden.
		2. De inschrijver kan aantonen dat de door overheid en/of NGO geformuleerde punten van zorg over het project zijn geïdentificeerd en geadresseerd*. *: 4C 1.& 2. gelden voor omvangrijke meerjarige projecten;			
€	AMBITIENIVEAU 4 bij inschrijving leidt tot een fictieve CO ₂ -korting op de inschrijfsom (per perceel) van [d]% De overige kwalitatieve onderdelen van de bieding (score EMVI-criteria) worden na beoordeling gemonetariseerd t.o.v. de inschrijfsom inclusief CO ₂ -korting				

EMVI CRITERIUM CO ₂ -AMBITIENIVEAU 5					
	<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>		<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>
5A	CO ₂ -uitstoot	1. De inschrijver zal jaarlijks de scope 1 & 2 emissies, conform ISO 14064-1, van de aanbieders van een deel van zijn meest materiële leveringen (producten of diensten) van het project vaststellen.	5B	CO ₂ -reductie	1. De inschrijver rapporteert periodiek zijn emissie-inventaris scope 1, 2 & 3 gerelateerde CO ₂ -emissies (intern en extern) alsmede de voortgang in reductiedoelstellingen.
		2. De emissie-inventaris van de aanbieders wordt geverifieerd door een of verschillende CI's met tenminste een beperkte mate van zekerheid.			2. De inschrijver slaagt erin de reductiedoelstellingen te realiseren.
	<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>		<i>Subcriterium</i>	<i>Aandachtspunt</i>
5C	Communicatie	1. De inschrijver communiceert structureel extern over de manier waarop het project functioneert als open proeftuin voor innovaties of vernieuwende maatregelen.	5D	CO ₂ -reductie initiatieven	1. De inschrijver gebruikt het project als open proeftuin om innovaties of vernieuwende maatregelen door te voeren. De inschrijver zal een beschrijving voorleggen van beoogde CO ₂ -emissie reductie als gevolg van de maatregel binnen het project.
		2. De inschrijver communiceert structureel (minimaal 2x per jaar) intern én extern over de CO ₂ footprint (scope 1, 2 & 3) en kwantitatieve reductiedoelstellingen van het project. De communicatie omvat minimaal het energiebeleid en de reductiedoelstellingen van het project, mogelijkheden voor individuele bijdrage, informatie betreffende het huidige energiegebruik en trends binnen het project.			2. De innovaties of vernieuwende maatregelen worden professioneel becommentarieerd door een terzake als bekwaam erkend en onafhankelijk kennisinstituut.
€	AMBITIENIVEAU 5 bij inschrijving leidt tot een fictieve CO ₂ -korting op de inschrijfsom (per perceel) van [e]% De overige kwalitatieve onderdelen van de bieding (score EMVI-criteria) worden na beoordeling gemonetariseerd t.o.v. de inschrijfsom inclusief CO ₂ -korting				

Maximaal een jaar na gunning dient de opdrachtnemer aan te tonen te voldoen aan het aangeboden ambitieniveau in het kader van CO₂-reductie. Een CO₂-bewust Certificaat in de zin van de CO₂-Prestatieladder dient als bewijsmiddel om aan te tonen dat voldaan is aan de Economisch Meest Voordelige Inschrijving (EMVI). Een essentieel onderdeel van het verlenen van een CO₂-bewust Certificaat is immers dat de CO₂ - ambitie van het bedrijf concreet is gemaakt, en kenbaar doorvertaald is in de projecten van het bedrijf. Indien opdrachtnemer niet een CO₂-bewust Certificaat overlegt, corresponderend met het aangeboden ambitieniveau bij inschrijving, dient opdrachtnemer op subcriterium niveau aan te tonen dat aan de contractuele eisen is voldaan. Hoe dat in zijn werk gaat en welke consequenties dat heeft indien niet wordt voldaan, blijkt uit de aanbestedingsdocumenten van de opdrachtgever.

Als een samenwerkingsverband van bedrijven, een combinatie, deel neemt aan een aanbesteding dan is het bedrijf met de laagste score op de CO₂-Prestatieladder bepalend voor het gunningvoordeel of het behalen van het ambitieniveau.

Gezien de gestelde eisen aan de verschillende niveaus in de CO₂-Prestatieladder wordt verondersteld dat bedrijven, bij repeterende opdrachten van publieke opdrachtgevers, in het kader van lastenvermindering zullen kiezen voor een certificering op de CO₂-Prestatieladder. Een uniforme bedrijfsaanpak bij realisatie van projecten levert een synergievoordeel op binnen de eigen bedrijfsvoering én leidt tot gunningvoordeel bij opdrachtgevers die CO₂-ambitie van de inschrijver meewegen in de gunning.

5. Verifiëren en certificeren conform de CO₂-Prestatieladder

5.1 Bevoegdheidsregelingen

5.1.1. Bevoegd tot het certificeren conform de CO₂-Prestatieladder

Bevoegde Ladder Certificerende Instellingen (ladderCI's)

Een Ladder Certificerende Instelling (ladderCI) is door de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen bevoegd om een certificatie (ook ladderbeoordeling genoemd) uit te voeren indien deze CI door de Raad voor Accreditatie (RvA) is geaccrediteerd of gelijkwaardig door een andere accreditatie organisatie waarmee de Raad voor Accreditatie een Multi Lateral Agreement MLA (EA/IAF) heeft afgesloten.

Een kandidaat CI meldt zich bij de SKAO met de aanmelding bij de RvA. De processen rond accreditatie en aanmelden bij de SKAO lopen parallel. De SKAO registreert deze CI als kandidaat en regelt verder de (voor)overeenkomst.

Nadat de accreditatie is verkregen dient de ladderCI zich te melden bij de SKAO voor het afsluiten van de definitieve overeenkomst.³ Geaccrediteerde ladderCI's worden vermeld op de website van de SKAO.

Overgangsregeling

De door de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen reeds bevoegd verklaarde ladderCI's bij het verschijnen van dit Handboek blijven vooralsnog bevoegd tot het uitvoeren van ladderbeoordelingen. Zodra de RvA de datum voor accreditatie aanvragen voor uitvoering van ladder beoordelingen heeft vastgelegd zullen de huidige CI's het accreditatie proces aanvangen. Meer informatie over ISO 17021 accreditatie kan verkregen worden bij de Raad voor Accreditatie.⁴

Nieuwe CI's, of CI's die hun bevoegdheidsproces voor de publicatie van versie 2.1 nog niet hadden afgerond bij de SKAO, dienen zich voor accreditatie te wenden tot de RvA.

Scope van Acceptatie

De Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen maakt geen onderscheid in werkvelden (technical areas) voor de scope van acceptatie voor de CO₂-Prestatieladder.

Bijkomende voorwaarden bevoegdheidsverklaring voor uitvoering ladderbeoordelingen

Naast de vereisten vastgelegd in de ISO 17021, gelden voor alle ladderCI's bijkomende voorwaarden:

1. Elke ladderCI deelt de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen de namen mede van de auditoren die zullen worden ingezet.
2. Met betrekking tot in te zetten auditoren wordt verwezen naar hoofdstuk 7 van ISO 17021. Auditoren welke door de ladderCI's worden zullen worden ingezet voldoen naast de noodzakelijke audit capaciteiten aan volgende competentie vereisten:
  - aantoonbare kennis van ISO 14064, deel 1 en 3
  - aantoonbare kennis van de CO₂-Prestatieladder

Opleidingen en/of trainingen kunnen zowel intern als extern worden georganiseerd, doch opleidingsduur dient voor beide onderdelen (dus per onderdeel) minimaal 12 uur te omvatten.

---

³ De overeenkomst regelt de onderlinge rechten en plichten van de SKAO en CI, zoals bijwoningen, doorgeven auditplanningen en afgegeven certificaten, betalingen etc)

⁴ De precieze overgangsregeling wordt in samenspraak met de RvA opgesteld.

5.1.2. Bevoegd tot het verifiëren van een emissie-inventaris (eisen 3.A.2 en 5.A.3)

Bureaus en personeel die een emissie-inventaris mogen verifiëren zijn die welke genoemd zijn geaccrediteerd conform ISO 14065 en/of door de RvA geaccrediteerd voor het uitvoeren van emissieverificaties in het kader van het Europese emissiehandel systeem.

Overgangsregeling

Tot publicatie van het Handboek v2.1 gelden de voorwaarden zoals gesteld in voorgaande versie(s).

Nieuwe verificatiebureaus, dienen zich voor accreditatie te wenden tot de RvA.

5.2. Vormgeving en logistiek CO₂-bewust Certificaat

Bij de vormgeving van het certificaat is de ISO 17021 leidend. Hierbij wordt specifiek gekeken naar paragraaf 8.2.3. Aanvullend hierop stelt de SKAO:

1. De naam van het certificaat luidt: '**CO₂-bewust Certificaat niveau N**', waarbij **N** de waarde 1, 2, 3, 4 of 5 kan aannemen. Een certificaat geeft het hoogste niveau aan dat bereikt is en de datum waarop deze is verstrekt. Daaronder wordt vermeld:
"Het managementsysteem voor het CO₂-bewust handelen van bedrijf X⁵ voldoet aan niveau Y⁶ van het handboek CO₂-Prestatieladder versie Z.Z⁷"
2. Elk certificaat is een uniek document, bij voorkeur ter grootte van 1 A4 pagina met een uniek nummer. Dit nummer wordt verstrekt door de ladderCI. Indien relevant verwijzing naar bijlage, document naam, datum,..
3. De ladderCI verstrekt het certificaat aan het bedrijf en doet onverwijld een kopie aan SKAO toe komen (ook in andere voorkomende gevallen als wijzigingen, ophoging van het niveau, hercertificatie, beëindiging van de certificatie overeenkomst, vervallen en/of intrekking van het certificaat).
4. Op het certificaat staan ten minste vermeld:
  - I. De juridische entiteit en het nummer van de Kamer van Koophandel van de gecertificeerde organisatie en een beschrijving van de inhoud van de "organizational boundary" (zie onderstaande opmerking);
  - II. De naam van de ladderCI zoals vermeld in de bevoegdheidsverklaring;
  - III. De naam en handtekening van de gemachtigde vertegenwoordiger/bevoegd medewerker van de ladderCI;
  - IV. De datum tot wanneer het certificaat geldig is. Let wel: maximaal 3 jaar na de initiële beoordeling, bij jaarlijkse controle door de ladderCI; Wijzigingsdatum indien van toepassing;
  - V. Aanduiding van de bedrijfsgrootte (o.b.v. de boundary): groot, middelgroot of klein bedrijf;
  - VI. De scope van certificatie (EA of NACE code) (zie opmerking 1 hieronder).

Opmerking ten aanzien van de organizational boundary:

1. De bedrijven die deel uitmaken van de organizational boundary dienen aangegeven te worden op het certificaat onder vermelding van de naam van de juridische entiteit zoals deze geregistreerd staat in het register van de Kamer van Koophandel. Handelsnamen zijn hierbij niet toegestaan. Tevens dient per juridische entiteit, behorend tot de boundary, ook de EA of NACE code te worden vermeld als scope. Echter, de boundary is bepalend voor de ladderbeoordeling, niet de scope.
2. Indien nodig kan een bijlage bij het certificaat worden gevoegd. Deze bijlage dient gekoppeld te zijn aan het certificaat.
3. Onjuiste vermelding van de juridische entiteit van een bedrijf, heeft als gevolg dat een bedrijf geen aanspraak kan maken op de fictieve korting bij aanbesteding.

⁵ Verwijzend naar de organizational boundary die vermeld staat op het Certificaat, zoals aangegeven in het Handboek

⁶ Hier wordt ingevuld 1 t/m 5

⁷ Juiste versie in te vullen, zie ook IV

5.3. Toelichting certificeren en bijwonen

5.3.1. Inzake de ladderbeoordeling, het certificeren

Eis inzake ladderbeoordeling door de ladderCI

Het uitvoeren van een ladderbeoordeling voor (her)certificatie door de ladderCI dient tenminste een werkbezoek door de CI op locatie te omvatten. Een ladderbeoordeling enkel op basis van een desk review is onvoldoende en derhalve niet aanvaardbaar (zie ook Reglement, paragraaf 6.15).

Aanvullende regels voor de ladderCI

Het audit proces volgt de regels zoals vastgelegd in ISO 17021. De ladderCI zal volgende aanvullende regels in acht nemen:

- a. Tijdens de (verplichte) openingsmeeting wordt tenminste benadrukt dat:
  - er tijdens de audit geen punten bekend worden gemaakt
  - de resultaten van de audit in de rapportage eerst door de CI aan een onafhankelijke technische review wordt onderworpen alvorens de definitieve conclusie wordt vrijgegeven richting het bedrijf
  - de ladderCI en SKAO beschikken over een klachtenprocedure
- b. Tijdens de close-out meeting houdt de auditor zich op de vlakte over het behaalde niveau en benadrukt dat er nog een technical review volgt;
- c. De auditor benoemt tijdens de audit (indien relevant) de afwijkingen ten opzichte van een eis met de mogelijke consequenties, de noodzaak voor bijkomende informatie of documenten, bewijs, maar niet het aantal gemiste of toegekende punten per eis;
- d. De ladderCI moet bij grote bedrijven op niveau 4 en/of 5 besluiten twee auditoren de audit te laten doen, tenzij de ladderCI kan aantonen dat dit niet noodzakelijk is;

Het moment van de jaarlijkse ladderbeoordeling

De initiële certificatie is de eerste maal dat het bedrijf een certificaat heeft gekregen. Een certificaat heeft vanaf de dag van afgifte (het certificaatbesluit) een geldigheid van 3 jaar. Het certificaat beschrijft duidelijk het door het bedrijf behaalde niveau op de CO₂-Prestatieladder. Door middel van een jaarlijkse ladderbeoordeling toetst de ladderCI of het vastgestelde niveau nog steeds van toepassing is. De jaarlijkse ladderbeoordeling vindt in het jaar erop, conform de ISO 17021 (paragraaf 9.3.2.2.), normaal gesproken uiterlijk 12 maanden ná de datum van de initiële ladderbeoordeling plaats en wordt vervolgd met een nieuwe jaarlijkse ladderbeoordeling 24 maanden na de datum van afgifte van het certificaat.

Bij veronderstelde stijging op de ladder, staat het een bedrijf vrij om op elk gewenst moment een nieuwe ladderbeoordeling aan te vragen bij de ladderCI.

Vervolg afspraken en aanvullende maatregelen

Indien tijdens de ladder beoordeling afwijkingen ten opzichte van een eis of onvoldoende punten zijn behaald om het bestaande niveau op de ladder te continueren, heeft het bedrijf maximaal 3 maanden de tijd voor het nemen van aanvullende maatregelen en/of aanleveren van ontbrekende documenten.

Deze (her)beoordeling wordt door de ladderCI vastgelegd in een audit rapportage inclusief de hierbij behorende besluiten en eventueel aangepaste voordracht voor een lager ladderniveau.

5.3.2. Over de bijwoning door de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen van de ladderbeoordeling door de ladderCI

Inzake de bijwoning voor niveaus 4 en 5 is, binnen de aangegeven kaders (paragraaf 6.13), het proces van bijwonen nadere inhoud gegeven. Met het accepteren van de CO₂-Prestatieladder door de Raad voor Accreditatie, verandert het doel van de bijwoning door de SKAO. Niet de regels met betrekking tot de bijwoning zelf. De SKAO kan op niveau 4 en 5 een ladderbeoordeling bijwonen met als doel om na te gaan of het Handboek en/of schema nog effectief is.

Introductie

Zoals vermeld in paragraaf 6.13 van het Reglement kan de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen voor niveau 4 en 5 van de CO₂-Prestatieladder beslissen tot het bijwonen van de ladderbeoordeling activiteiten.

Tot de huidige versie 2.1 van het Handboek, wenste de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen door het bijwonen van de audit(s) een beter inzicht te verkrijgen in de effectiviteit van de door de ladderCI ingezette audit procedures (en meer in het bijzonder de competentie van de ingezette audit teams). Het oogmerk 'harmonisatie' tussen de verschillende ladderCI's omtrent toetsing, interpretatie en scoring van de in de CO₂-Prestatieladder opgenomen criteria was daarbij maatgevend.

De ladderbeoordelingen op basis van voorgaande versies van het Handboek, vallen niet onder de Raad voor Accreditatie. Aldus blijven voor deze ladder beoordelingen de bijwoningsaspecten zoals vermeld in voorgaande versie(s) van kracht.

Nu de CO₂-Prestatieladder met versie 2.1 onder accreditatie van de RvA valt, ligt het toezicht op de ladderCI's en de auditoren bij de Raad. De SKAO woont enkel bij om te beoordelen of het schema werkt en doelmatig is.

Vorbereidingen

De Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen zal tijdig door de ladderCI in de gelegenheid worden gesteld⁸ om een certificering op een trede hoger dan 'CO₂-bewust Certificaat 3' bij te wonen. Een bericht dienaangaande inclusief de planning dient tenminste 10 werkdagen voor aanvang van de audit door de ladderCI aan SKAO verstrekt (per e-mail aan: info@skao.nl).

De Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen zal tenminste 5 werkdagen voor aanvang de ladderCI laten weten of er van de gelegenheid tot bijwoning gebruik zal worden gemaakt en door wie. De ladderCI draagt vervolgens zorg voor passende afspraken met het te certificeren bedrijf.

Ter voorbereiding wordt de volgende informatie door de ladderCI aan de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen verstrekt:

- een duidelijke omschrijving van de door het bedrijf aangegeven "organizational boundaries"
- een door de ladderCI opgesteld auditplan (enkel de hoofdlijnen; welke acties, wie, wanneer, waar),
- informatie omtrent de door de ladderCI ingezette auditoren (met vermelding/aanduiding lead auditor en auditor indien van toepassing),
- verdere logistieke informatie met betrekking tot de audit (datum en locatie van de audit).

De SKAO zal zelf het bedrijf benaderen voor eventuele informatie als de zelfevaluatie opgesteld door het bedrijf en de portfolio met beschikbare documenten.

De beoordelingswerkzaamheden in het kader van de CO₂-Prestatieladder is zijn en blijven de taak (en verantwoordelijkheid) van de ladderCI. De beoordeling van de werkzaamheden van de CI vallen onder de RvA.

---

⁸ Conform de afspraken in de overeenkomst

De bijwoning zelf

Tijdens de bijwoning vervult de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen de rol van observator. Dit betekent dat de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen niet tussenkomt in het ladderbeoordeling proces van de ladderCI, noch een beoordeling betreft van de ladderCI.

Dit weerhoudt de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen er evenwel niet van om op gezette tijdstippen met de auditoren van de ladderCI bijkomende informatie uit te wisselen, bijkomende toelichtingen te vragen etc, teneinde een goede evaluatie van de werking van het schema te kunnen maken. Let wel! Deze interventies kunnen enkel buiten het bijzijn van het bedrijf dat de audit ondergaat.

Alle informatie welke ten bate van de bijwoning wordt gegeven zal door de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen als confidentieel worden behandeld.

De vertegenwoordigers vanuit de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen weerhouden zich van leveren van commentaar aan de ladderCI (of aan de klant) ten tijde van de audit.

De Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen zorgt ervoor dat de aanwezigheid en doelstelling van bijwoning, alsmede de taak/functie van de observator voorafgaandelijk, duidelijk aan het bedrijf wordt uiteengezet. De aanwezigheid als observator interfereert niet met het door de ladderCI uitgevoerde ladderbeoordeling proces.

Feedback en rapportage

Van de bijwoning wordt aan de auditoren een mondelinge terugkoppeling aan het einde van de auditdag gegeven. Van de bijwoning wordt door SKAO een verslag opgesteld welke in concept aan de ladderCI wordt voorgelegd ten bate van commentaar en afstemming. Ook krijgt de ladderCI een afschrift van de definitieve rapportage.

Feedback van de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen omtrent de werking van de ladder wordt gegeven aan het Centraal College van Deskundigen en/of ter harmonisatie (zij het anoniem) besproken in de Technische Commissie vergaderingen.

5.4. Certificaatovername door een andere ladderCI

Het kan zijn dat een organisatie of bedrijf en/of de ladder certificerende instelling besluit(en) om de certificatie-overeenkomst te beëindigen. Het staat de organisatie vrij om nadien een opdracht te verlenen aan een andere bevoegde ladder certificerende instelling. Als dit direct na beëindiging gebeurt, is er sprake van certificaatovername. Een bedrijf mag geen twee certificaten tegelijk hebben en de ladderCI die het certificaat overneemt dient een volledig beeld van de voorgaande ladderbeoordelingen te hebben.

Derhlave dient bij een certificaatovername het volgende in overweging te worden genomen:

- a. Ongeacht welke situatie of niveau van toepassing: bij een certificaatovername dient de nieuwe ladderCI een volledige ladderbeoordeling uit te voeren.
- b. Belangrijke verplichting: de organisatie verzoekt de ladderCI, waar de ladderbeoordeling(en) eerder plaats had, binnen 10 werkdagen alle relevante rapportages van uitgevoerde ladderbeoordelingen (van de afgelopen drie jaar) rechtstreeks toe te zenden aan de nieuwe ladderCI zodat deze laatste reeds in pre-contract fase een volledig beeld verkrijgt.
- c. Bij overname meldt de nieuwe ladderCI expliciet de certificaatovername bij de SKAO.
- d. Bij overname meldt de oude ladderCI expliciet haar certificaat af bij SKAO

6. Reglement

LET OP:

Het voldoen aan de artikelen in dit reglement is een voorwaarde voor de uitvoering van een tweede fase ladderbeoordeling (conform ISO 17021). Indien niet aan alle artikelen (incl. de publicatieplicht en de internetsite onder paragraaf 6.8) in dit reglement is voldaan mag de Certificerende Instelling de ladderbeoordeling niet uitvoeren.

6.1 Handboek is formeel kader

Het CO₂-Prestatieladder Handboek is het enige formele document dat het kader vormt voor de CO₂-Prestatieladder. Alle benodigde formele informatie over het certificatietraject is daarin opgenomen. Het kader omvat doelstellingen, methoden, eisen, definities, conversiefactoren en geeft richting middels toelichtingen met ook vragen en antwoorden.

Het Handboek wordt gepubliceerd op de SKAO-website en is gratis te downloaden: www.skao.nl
Voor actuele geldigheid zie paragraaf 6.11.

6.2 Bepalen niveau op CO₂-Prestatieladder

Een bedrijf voldoet aan de eisen van een bepaald niveau indien

1. voldaan is aan de minimale eisen voor A, B, C en D van desbetreffend niveau en aan de eisen van de onderliggende niveaus en
2. de som van de gewogen scores op dat niveau minstens 90% van de maximale score is.

6.3 Vaststellen van het bedrijf oftewel de organisatorische grens

1. De organisatorische grens dient zodanig gekozen te zijn dat er zich geen C-aanbieders onder de A-aanbieders bevinden. Zie verder bijlage B 'Organisatorische grens'.
2. De rechtspersoon die meedoet aan de aanbesteding dient tot de 'organizational boundary' van het bedrijf te behoren. Zie ook paragraaf 6.18.

6.4 Vaststellen niveau op CO₂-Prestatieladder

1. Het bedrijf bepaalt door middel van een zelfevaluatie (bijv. interne audit) haar niveau op de CO₂-Prestatieladder.
2. Voor kleine bedrijven gelden de eisen 5.A, 4.C, 5.C, 4.D en 5.D niet. Aan deze eisen is dan derhalve (fictief) voldaan. Fictief voldoen levert een vaste score van 22,5 op.
3. Voor middelgrote bedrijven gelden de eisen 4.C, 4.D, en 5.D niet. Aan deze eisen is dan derhalve (fictief) voldaan. Fictief voldoen levert een vaste score van 22,5 op.
4. Aan de hand van de conclusie uit haar zelfevaluatie stelt het bedrijf een portfolio⁹ met de benodigde bewijsdocumenten op.
5. Daarna schakelt het bedrijf een Ladder Certificerende Instelling (ladderCI) in voor de ladderbeoordeling van het vastgestelde niveau – de eisen vastgelegd in het certificeringschema gelden hierbij als standaard.
6. Een succesvolle ladderbeoordeling wordt afgesloten met het vaststellen van het niveau, en het vastleggen van bevindingen en oordeel van de ladderCI in een rapport of verslag conform de eigen procedure van de ladderCI.

⁹ Een portfolio kan ook (deels) bestaan uit elektronische documenten.

6.5 Berekenen van de CO₂-emissie

Conversiefactoren

De te gebruiken conversiefactoren voor de omrekening van energiedrager en of activiteit naar de hoeveelheid CO₂-emissie staan vermeld in de bijlage C, Conversiefactoren.

Afwijkingen dienen met redenen te worden omkleed en ter toetsing aan de ladderCI te worden voorgelegd.

Verlegging van milieulasten

Een bedrijf dient te voorkomen dat haar milieulasten (CO₂-emissie) verlegd worden in tijd of ruimte (leakage effects). Verleggingmaatregelen worden door de ladderCI niet positief gewaardeerd.

CO₂-compensatiemaatregelen

CO₂-compensatiemaatregelen vallen buiten het meetbereik van de ladder. Compensatie-maatregelen leveren dus geen bijdrage aan het behalen van een (hoger) niveau op de CO₂-Prestatieladder. Bij de CO₂-Prestatieladder gaat het in belangrijke mate ook om zelf energiezuinig te produceren en in te kopen. Nota bene: de CO₂-Prestatieladder doet daarmee echter geen uitspraak over de maatschappelijke relevantie van dergelijke maatregelen.

6.6 Ladder Certificerende Instelling (ladderCI)

Een Certificerende Instelling die aan de voorwaarden voldoet is als Ladder Certificerende Instelling door SKAO bevoegd om als onafhankelijke derde partij een ladderbeoordeling uit te voeren en CO₂-bewust Certificaten uit te reiken.

6.7 Expert judgement bij het niet volledig voldoen aan een criterium

In de auditchecklijsten zijn in de kolom 'Score Richtlijnen' maximale (tussen)scores aangegeven. De maximale (tussen)score kan slechts dan worden toegekend indien volledig en aantoonbaar aan het desbetreffend criterium is voldaan.

Indien slechts gedeeltelijk aan een criterium is voldaan dient de ladderCI een score toe te kennen die zijn inziens overeenkomt met de mate waarin wel aantoonbaar is voldaan. We hanteren hierbij een lineaire interpolatie, afgerond op hele punten. Is op basis van expert judgement (van de ladderCI) bijvoorbeeld voor 40% aan de eisen voldaan dan worden er ook 40% van de maximale (tussen)score toegekend.

Voorbeeld

Indien de vaststelling bij eis 1.A.2 is, dat er meer dan één energiestroom in kaart is gebracht, dan kan de score hierop zijn 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 of 15. Bij 5 is er slechts één energiestroom en bij 15 zijn alle energiestromen van het bedrijf aantoonbaar in kaart gebracht. Bij prestaties waarbij er nog niet één energiestroom in kaart is gebracht zal de score tussen de 0 en de 5 liggen.

Harmonisatie vindt plaats in de vergaderingen van de Technische Commissie.

6.8 Explicitering extern publiceren

Met name vanaf niveau 3 is het extern communiceren een vereiste en nodig voor een doeltreffende werking van de ladder binnen de sector en daarbuiten. De blijvende toegankelijkheid van de gepubliceerde informatie vereist een nadere explicitering.

Voor niveau 3, 4 en 5 is vereist, dat het bedrijf een internetsite heeft ingericht die aan de volgende voorwaarden voldoet:

1. Bereikbaar op de bedrijfsnaam (zoals vermeld op het certificaat) en vervolgens via de zoekterm "CO₂prestatieladder".
2. Slechts één website met daarin waar nodig verwijzingen middels weblinks.
3. Statische inhoud: tenminste de vereiste informatie (en documentatie) zoals aangegeven bij de eisen 4.A.1, 3.B.2, 4.B.2, 5.B.1, 3.C, 5.C.1, 5.D.3 en zover als van toepassing eisen 3.D.1 en 4.D.1. Deze informatie is dezelfde als die, op basis waarvan de ladderCI het certificaat heeft verleend of verlengd. Deze informatie blijft op het internet beschikbaar ten minste gedurende de looptijd van het certificaat.
4. Dynamische inhoud: tenminste rapportages zoals vereist onder eisen 4.B.2 en 5.B.1 en uitgebracht na de laatste (her)certificatie.
5. De informatie opslagstructuur volgt de nummering van de eisen uit de audit checklijsten.
6. Volledige kopieën van uitgereikte certificaten.
7. In geval van wijziging in de punten 1 t/m 6 zal deze website met bekwame spoed worden bijgewerkt.

6.9 Periodieke evaluatie en controle na initiële certificatie

De initiële certificatie is de eerste maal dat het bedrijf na ladderbeoordeling een certificaat heeft gekregen. Een certificaat heeft vanaf de dag van afgifte een geldigheid van 3 jaar. Het certificaat beschrijft duidelijk het door het bedrijf behaalde niveau op de CO₂-Prestatieladder. Door middel van een jaarlijkse ladderbeoordeling toetst de ladderCI of het vastgestelde niveau nog steeds van toepassing is.

Indien tijdens de jaarlijkse ladderbeoordeling afwijkingen ten opzichte van een eis of onvoldoende punten zijn behaald om het bestaande niveau op de ladder te continueren, heeft het bedrijf maximaal 3 maanden de tijd voor het nemen van aanvullende maatregelen en/of aanleveren van ontbrekende documenten.

Bij veronderstelde stijging op de ladder, staat het een bedrijf vrij om op elk gewenst moment een nieuwe ladderbeoordeling aan te vragen bij de ladderCI.

6.10 Combinaties

Als een samenwerkingsverband van bedrijven, een combinatie, deel neemt aan een aanbesteding dan is het bedrijf met de laagste score op de CO₂-Prestatieladder bepalend voor het gunningvoordeel.

6.11 Geldigheid van de CO₂-Prestatieladder

1. De laatste versie van het CO₂-Prestatieladder Handboek door SKAO gepubliceerd op het internet is van toepassing. Deze is te vinden op www.skao.nl.
2. Op elke werkdag tussen 9.00 en 18.00 uur kan een nieuwe, geactualiseerde versie van het Handboek worden gepubliceerd waardoor bijvoorbeeld de eisen in de auditchecklijsten kunnen veranderen. In het nieuwe Handboek zal bij wijzigingen zo nodig een passende overgangstermijn worden aangegeven.

3. SKAO streeft er naar de frequentie van actualiseren te beperken tot niet vaker dan eenmaal per half jaar, tenzij eerdere actualisering dringend noodzakelijk is.
4. Het is de verantwoordelijkheid voor alle partijen zelf, op de hoogte te blijven van de laatste gepubliceerde versie.

6.12 Over de geldigheidsduur van een CO₂-inventaris/verificatie

De CO₂-inventaris/verificatie van een bepaald jaar blijft geldig voor ladder toepassingen tot maximaal 15 kalendermaanden (1 jaar plus 3 kalendermaanden) na afloop van dat jaar. Een (inventaris)jaar bestaat daarbij uit 12 opeenvolgende kalendermaanden.

Het bovenstaande is een uitzondering op het algemene begrip Actueel uit de begrippenlijst.

6.13 Eis inzake bijwoning voor niveaus 4 en 5

Zie ook paragraaf 5.3.2. voor de gewijzigde rol van de bijwoning.

SKAO zal tijdig door de ladderCI in de gelegenheid worden gesteld om een certificering op een trede hoger dan 'CO₂-bewust Certificaat trede 3' bij te (laten) wonen (witness). Een bericht dienaangaande inclusief planning dient tenminste 10 werkdagen voor aanvang van de audit door SKAO ontvangen te zijn.

Het oogmerk 'harmonisatie' is daarbij maatgevend.

SKAO zal tenminste 3 dagen voor aanvang de ladderCI laten weten of er van de gestelde gelegenheid gebruik zal worden gemaakt en door wie. De ladderCI draagt zorg voor passende afspraken met het te certificeren bedrijf.

6.14 Over de geldigheidsduur van een ladderbeoordeling bij (her)certificatie

Bij (her)certificatie en/of certificatie op een hoger niveau, dienen onderliggende niveaus in de ladderbeoordeling opgenomen te worden. Uitzonderingen kunnen door de ladderCI gemaakt worden indien er minder dan 3 maanden verstreken zijn sinds zijn laatste ladderbeoordeling en er geen reden is aan te nemen dat aan de eisen en of aan de invulling daarvan iets is veranderd, niet-materiële overzichtelijke aanpassingen daargelaten.

6.15 Eis inzake ladderbeoordeling door de ladderCI

Het uitvoeren van een ladderbeoordeling voor (her)certificatie door de ladderCI dient tenminste een werkbezoek door de ladderCI op locatie te omvatten. Een ladderbeoordeling enkel op basis van een desk-review is onvoldoende en derhalve niet aanvaardbaar.

6.16 Klachten en beroepen

De Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen beschikt over een klachten- en beroepenprocedure. Deze is verkrijgbaar bij het secretariaat van de SKAO en is ook beschikbaar op de website van de Stichting.

6.17 De verificatieverklaring (voor eisen 3.A.2 en 5.A.3)

Na completering van een verificatie van de emissie-inventaris conform ISO 14064-3 dient de verificateur een verificatieverklaring uit te brengen. Deze verklaring dient minimaal te voldoen aan de eisen zoals gesteld in de ISO 14064-3 onder 'Validation and verification statement'.

6.18 Het certificaat en de contributie aan SKAO

De eisen waaraan het CO₂-bewust Certificaat dient te voldoen om in aanmerking te komen voor het gunningvoordeel zijn beschreven in paragraaf 2 van hoofdstuk 5.

Verder geldt dat het certificaat pas geldig is als het bedrijf de vereiste contributie afdraagt aan de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen. De ladder Certificerende Instelling controleert vóór afgifte van een nieuw certificaat of een positieve jaarlijkse ladderbeoordeling of het bedrijf aan zijn betalingsverplichtingen aan de SKAO heeft voldaan. Afgifte van een nieuw certificaat of een positieve jaarlijkse ladderbeoordeling is **niet** mogelijk indien bedrijf niet kan aantonen aan zijn betalingsverplichtingen te hebben voldaan.

6.19 Interne beoordeling

Interne audit

Tenminste eenmaal per jaar dient er een interne audit te worden uitgevoerd over de relevante eisen uit paragraaf 3.2 van het Handboek die horen bij het (beoogde) ladderniveau welke van toepassing zijn voor het bedrijf en paragraaf 6.8 vanaf (beoogd) ladderniveau 3. Het bedrijf moet bewerkstelligen dat alle noodzakelijke correcties en corrigerende maatregelen worden getroffen om ontdekte afwijkingen en hun oorzaken weg te nemen binnen een geschikt tijdschema.

Opmerking 1: NEN-EN-ISO 19011 geeft richtlijnen voor het uitvoeren van audits.

Opmerking 2: De interne audit mag worden gecombineerd en/of geïntegreerd met andere interne audits

Directiebeoordeling

Tenminste eenmaal per jaar dient er een directiebeoordeling te worden uitgevoerd aangaande de CO₂-Prestatieladder.

De input moet tenminste informatie bevatten over:

- resultaten van interne audits en audits door ladderCI's;
- status vervolmaatregelen van vorige directiebeoordelingen;
- aanbeveling voor verbetering.

De output moet tenminste bestaan uit maatregelen/besluiten met betrekking tot:

- verbetering van de doeltreffendheid van het managementsysteem en bijbehorende processen;
- vanaf niveau 3: een analyse van de waarschijnlijkheid van het gaan halen van eerder intern/extern gepubliceerde reductiedoelstellingen.

Opmerking 3: De directiebeoordeling mag worden gecombineerd en/of geïntegreerd met andere directiebeoordelingen vanuit een andere schema's, zoals bijvoorbeeld ISO 9001, ISO 14001, OHSAS 18001 of VCA.

Bijlagen

BIJLAGE A: Begrippenlijst (normatief)

1. Aanbieders

Aanbieder

Een aanbieder is een ondernemer die werken, diensten en of leveringen aanbiedt. Het bedrijf koopt (verwerft) werken, diensten en of leveringen van aanbieders. De inkoopomzet van het bedrijf is het bedrag (factuurwaarde) van alle inkoop exclusief BTW. Inkoop op het gebied van de financiële en juridische dienstverlening sluiten we hierbij uit. Een aanbieder valt per definitie buiten de organisatorische grens van het bedrijf.

A-aanbieder

Een A-aanbieder is een aanbieder die behoort tot de grootste aanbieders van het bedrijf die samen verantwoordelijk zijn voor tenminste 80% van de inkoopomzet.

C-aanbieder

Een C-aanbieder (concernaanbieder) is een aanbieder die een zeggenschapsrelatie heeft (financiële en of operationele controle) binnen hetzelfde concern als de ontvanger van de aanbidding. Of anders gezegd aanbieder en ontvanger zijn beide geheel of gedeeltelijk lid (in termen van zeggenschap, control, eigendom etc) van het zelfde concern.

A&C-aanbieder

Een A&C-aanbieder is zowel A-aanbieder als ook C-aanbieder.

2. Bedrijven en organisaties

Bedrijf

In de ISO 14064 serie wordt in het Engels gesproken over organization, organizational boundaries en operational boundaries. We gebruiken hier het begrip bedrijf en organization als synoniemen.

In lijn met het facility begrip uit de ISO 14064 vallen het aanbieden en inkoop tussen delen van een en dezelfde houdstermaatschappij of vergelijkbare ondernemingsconstructies (intra company transacties) binnen de organizational boundary van een en hetzelfde hier bedoelde bedrijf.

Het GHG-protocol, deel 'A Corporate Accounting and Reporting Standard', hoofdstuk 3 'Setting Organizational Boundaries' en hoofdstuk 4 'Setting Operational Boundaries' kunnen geraadpleegd worden als aanvulling op de ISO 14064.

Bij twijfel kan de organizational boundary worden verruimd of overlegt de ladderCI met SKAO die in het licht van de bedoeling van de CO₂-Prestatieladder zal oordelen.

Keten

Keten is gedefinieerd als een bepaalde lijn van aanvoerende en afnemende bedrijven.

Sector (branche)

Een sector (branche) is een benaming voor alle bedrijven samen die actief zijn in een bepaalde categorie producten of diensten.

Hierbij wordt om uniformiteit te krijgen in de definitie van het begrip sector, de actuele Standaard Bedrijfsindeling (SBI) van het Centraal Bureau voor de Statistiek(CBS) gehanteerd.

Het meest gedetailleerde niveau (laagste niveau) van deze SBI wordt beschouwd als de 'kleinste' sector die als sectordefinitie/duiding nog acceptabel is voor ladderdoelstellingen.

Voorbeeld: 42.12 Bouw van boven- en ondergrondse spoorwegen

Klein/middelgroot/groot bedrijf

	Diensten ¹⁰	Werken / leveringen
Klein bedrijf	Totale CO ₂ -uitstoot bedraagt maximaal ($\leq$) 500 ton per jaar.	Totale CO ₂ -uitstoot <i>van de kantoren en bedrijfs-ruimten</i> bedraagt maximaal ($\leq$) 500 ton per jaar, en de totale CO ₂ -uitstoot <i>van alle bouw- plaatsen en productielocaties</i> bedraagt maximaal ($\leq$) 2.000 ton per jaar.
Middelgroot bedrijf	Totale CO ₂ -uitstoot bedraagt maximaal ($\leq$) 2.500 ton per jaar.	Totale CO ₂ -uitstoot <i>van de kantoren en bedrijfs-ruimten</i> bedraagt maximaal ($\leq$) 2.500 ton per jaar, en de totale CO ₂ -uitstoot <i>van alle bouw- plaatsen en productielocaties</i> bedraagt maximaal ($\leq$) 10.000 ton per jaar.
Groot bedrijf	Totale CO ₂ -uitstoot bedraagt meer dan ($>$) 2.500 ton per jaar.	Totale CO ₂ -uitstoot <i>van de kantoren en bedrijfs-ruimten</i> bedraagt meer dan ($>$) 2.500 ton per jaar, en de totale CO ₂ -uitstoot <i>van alle bouw- plaatsen en productielocaties</i> bedraagt meer dan ($>$) 10.000 ton per jaar.

Het betreft in alle gevallen de CO₂-uitstoot in scope 1 & 2 conform de definities in paragraaf 3 (zie volgende pagina).

Voor bedrijven die al een niveau op de CO₂-Prestatieladder hebben bereikt wordt bij de eerstvolgende nieuwe ladderbeoordeling of bij de jaarlijkse ladderbeoordeling opnieuw bepaald, tot welke groottecategorie het bedrijf behoort.

Projecten

Een project kan zijn een bouwproject op een bouwplaats, een onderhoudscontract, een advies- en ontwerpopdracht, of een levering van goederen en diensten.

De projecten: alle projecten van een bedrijf afzonderlijk.

Projecten: een onbepaald aantal willekeurige projecten van een bedrijf.

De projectenportefeuille: alle projecten van een bedrijf samen.

Stadia van projecten

Opgestart project: een project dat minder dan een half jaar geleden is gegund.

Lopend project: een project dat meer dan een half jaar geleden is gegund, maar nog niet afgerond is.

Afgerond project: een project dat is opgeleverd.

¹⁰ Deze definities zijn conform de definities van de EG –richtlijnen 2004/17 en 2004/18.

De projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is

Dit zijn de projecten van een bedrijf met CO₂-bewust Certificaat die bij een aanbesteding aan het bedrijf zijn gegund, en

- waarop het bedrijf heeft ingeschreven onder bijvoeging van het CO₂-bewust Certificaat van het bedrijf, of
- waarop het bedrijf heeft ingeschreven inclusief een aangeboden CO₂-ambitienniveau conform hoofdstuk 4 EMVI-criteria, en tijdens de looptijd een CO₂-bewust Certificaat heeft voorgelegd.

NGO

Een niet-gouvernementele organisatie (of NGO, ook wel non-gouvernementele organisatie) is een organisatie die onafhankelijk is van de overheid en die zich op een of andere manier richt op een verondersteld maatschappelijk belang. Over het algemeen gaat het om organisaties die werken aan het bevorderen van milieubescherming, gezondheid, ontwikkelingswerk of het bevorderen van de mensenrechten.

GO

Een gouvernementele organisatie of overheidsorganisatie.

3. Emissies

Scope 1 emissies of directe emissies

Scope 1 of directe emissies zijn emissies door de eigen organisatie, zoals emissies door eigen gas gebruik (bijv. gas boilers, warmtekrachtinstallaties en ovens) en emissies door het eigen wagenpark. Zie ook figuur 1, het scopediagram.

Scope 2 emissies of indirecte emissies

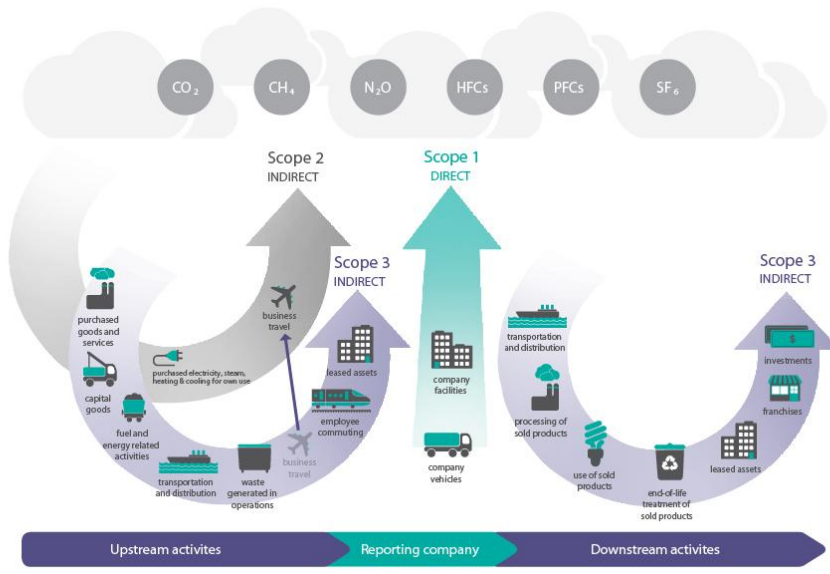
Scope 2 of indirecte emissies zijn emissies die ontstaan door de opwekking van elektriciteit die de organisatie gebruikt, zoals emissies door centrales die deze elektriciteit leveren. SKAO rekent 'Business Travel' tot scope 2. Zie ook figuur 1, het scopediagram.

Scope 3 emissies of overige indirecte emissies

Scope 3 emissies of overige indirecte emissies zijn een gevolg van de activiteiten van het bedrijf (de organisatie) maar komen voort uit bronnen die geen eigendom van het bedrijf zijn noch beheerd worden door het bedrijf. Voorbeelden zijn emissies voortkomende uit de productie van ingekochte materialen, de verwerking van het afval en het gebruik van het door het bedrijf aangeboden/verkochte werk, dienst of levering. SKAO rekent 'Business Travel' (Business Travel= 'Business air Travel' en 'Personal Cars for business travel') tot scope 2. Zie ook figuur 1, het scopediagram.

De basis voor deze definities is gegeven in het GHG-protocol A Corporate Accounting and Reporting Standard", hoofdstuk 4 'Setting Operational Boundaries'.

Scopediagram

Figuur 1. CO₂-Prestatieladder scopediagram, gebaseerd op scopediagram van GHG-Protocol Corporate Value Chain (scope 3) Accounting and Reporting Standard. Let op! SKAO rekent 'Business Travel' (Business Travel = 'Business air Travel' en 'Personal Cars for business travel') tot scope 2.

Scope-indeling business travel/personenvervoer

De gegeven definities in het scopediagram voor scope 2 en 3 inzake emissies ten gevolge van zakelijk reizen gelden algemeen. Bij gerechtvaardigde twijfel is het antwoord op vraag "Worden de kosten bij het bedrijf gedeclareerd?" richtinggevend. Is het antwoord ja, dan scope 2, anders scope 3.

Voorbeeld: Medewerker werkt gedurende bepaalde periode op klantlocatie. Hij reist dagelijks met eigen auto vanuit huis op en neer naar deze locatie (niet zijn standplaats dus).

Beoordeling: Te declareren? Ja, dan zakelijk en dus scope 2. Te declareren? Nee, dan privé en dus scope 3.

Gekozen is hier voor een praktische insteek. Declarabel betekent dat het bedrijf er invloed op kan hebben en de administratie erop ingericht zal zijn.

Scope-indeling airco (niet-CO₂ greenhouse gases)

De veelal elektrische energie voor de operatie zit in scope 2 en wordt dus in de inventaris meegenomen.

De refrigerants (koude middelen) maken deel uit van de greenhouse gases en zijn om te rekenen naar CO₂-equivalenten, maar zijn zelf geen CO₂. Vooralsnog is het niet vereist - maar ook niet verboden - deze in de CO₂-inventaris op te nemen.

Carbon footprint

Carbon footprint staat synoniem voor CO₂-voetafdruk of CO₂-emissie-inventaris: een maat voor de uitstoot van CO₂ als gevolg van het gebruik van fossiele brandstoffen in het verkeer, luchtvaart, transport, productie van elektriciteit, verwarming et cetera.

CO₂-compensatiemaatregelen

CO₂-compensatiemaatregelen grijpen niet in op de bedrijfsvoering van het bedrijf of de inkoop en verminderen de CO₂-uitstoot daarvan niet. Voorbeelden zijn het kopen van emissierechten of het laten aanplanten van bossen. Compensatiemaatregelen vallen buiten het meetbereik van de ladder.

4. Normen

EA-6/03

Accreditatieregeling. *EA Guidance for Recognition of Verification Bodies under EU ETS Directive*
Versie: March 2005 rev00

EMAS

EU Eco-Management and Audit Scheme (EMAS)

Omschrijving: *Management tool for companies and other organisations to evaluate, report and improve their environmental performance*

EN 16001

Nederlandse norm NEN-EN 16001

Omschrijving: Energiemanagementsystemen- *Eisen met richtlijn voor gebruik*

Versie: 01-07-2009

GHG-protocol

Het 'Greenhouse Gas Protocol (GHG Protocol) Initiative' werd in 1998 gelanceerd door WBSD/WRI met de dubbele doelstelling om een internationale standaard te ontwikkelen voor de verantwoording en de verslaggeving in verband met de uitstoot van broeikasgassen door bedrijven en om deze standaard zo breed mogelijk te verspreiden. Het GHG-protocol bestaat uit meerdere modules:

* A Corporate Accounting and Reporting Standard. March 2004.

* Corporate Value Chain (scope 3) Accounting and Reporting Standard. September 2011.

Zie www.ghgprotocol.org/

ISO 9001

Nederlandse norm NEN-EN-ISO 9001 (nl, en)

Omschrijving: Kwaliteitsmanagementsystemen- *Eisen*

Versie: 01-09-2009

ISO 14001

Nederlandse norm NEN-EN-ISO 14001 (nl)

Omschrijving: Milieumanagementsystemen- *Eisen met richtlijnen voor gebruik*

Versie: 01-11-2004

ISO 14064-1

Nederlandse norm NEN-ISO 14064-1 (en)

Omschrijving: Broeikasgassen - Deel 1: *Specificatie met richtlijnen voor kwantificering en verslaglegging van broeikasgasemissies en -verwijdering op bedrijfsniveau*

Versie: 01-03-2006

ISO 14064-3

Nederlandse norm NEN-ISO 14064-3 (en)

Omschrijving: Broeikasgassen - Deel 3: *Specificatie met richtlijnen voor de validatie en verificatie van verklaringen inzake broeikasgassen*

Versie: 01-03-2006

ISO 14065

Nederlandse norm NEN-ISO 14065 (en)

Omschrijving: Broeikasgassen - *Eisen aan instellingen die broeikasgasvalidaties of verificaties uitvoeren ten behoeve van gebruik bij accreditatie of andere vormen van erkenning*

Versie: 01-05-2007

ISO 50001

Nederlandse norm NEN-EN-ISO 50001 (nl)

Omschrijving: *Energiemanagementsystemen - Eisen met gebruiksrichtlijnen*

Versie: 01-06-2011

ISO 17021

Nederlandse norm NEN-EN-ISO/IEC 17021 (en)

Omschrijving: *Conformiteitsbeoordeling - Eisen voor instellingen die audits en certificatie van managementsystemen uitvoeren*

Versie: 01-02-2011

ISO 19011

Nederlandse norm NEN-EN-ISO/IEC 19011:2011 (nl)

Omschrijving: *Richtlijnen voor het uitvoeren van audits van managementsystemen*

Versie: 01-11-2011

NTA 8080

Nederlandse technische afspraak NTA 8080 (nl)

Omschrijving: *Duurzaamheidscriteria voor biomassa ten behoeve van energiedoelinden*

Versie: 01-03-2009

5. Verifiëren en certificeren

In het kader van de CO₂-Prestatieladder kan het bedrijf verschillende activiteiten laten uitvoeren:

- adviseren, becommentariëren (ten behoeve van o.a. het opstellen van een emissie-inventaris, ketenanalyse),
- verifiëren (van een afgeronde emissie-inventaris etc.),
- certificeren (van het bedrijf). De wijze van beoordelen bij het certificeren wordt de ladderbeoordeling genoemd.

In deze paragraaf gaat het om het verschil tussen met name de laatste twee.

Over verificatie (ISO 14064)

In geval van een verificatie worden de getoonde bewijzen door een bevoegde organisatie beoordeeld op de volgende principes van de ISO 14064: relevance, completeness, consistency, accuracy, transparency en conservativeness.

Voor de ladderonderdelen 3.A.2 en 5.A.3 is formeel sprake van verificatie en moeten deze principes toegepast worden. Bij een positieve verificatie wordt een verificatieverklaring opgesteld. Bij een verificatie is de keuze een verklaring met een 'beperkte mate van zekerheid' of 'een redelijke mate van zekerheid' en geen systeemcertificaat. Conform de ladder is hier een beperkte mate van zekerheid van toepassing.

De officiële verificatie van een emissie-inventaris is een ander traject dan de ladderbeoordeling, zie hierna.

Over systeemaudit (ISO 17021)

Wanneer bij het vaststellen van het ladderniveau bij een organisatie, door de ladderCI de principes van NEN-EN ISO/IEC 17021 worden gehanteerd, dan is er sprake van een systeemaudit. Wanneer een systeemaudit positief wordt afgerond, kan een systeemcertificaat worden afgegeven (en geen verificatieverklaring).

Het CO₂-bewust Certificaat is een systeemcertificaat

De CO₂-Prestatieladder versie 2.1 valt onder accreditatienorm NEN-EN-ISO/IEC 17021 (voor management systemen). Daarnaast heeft de ladder een benaderingswijze die is gebaseerd op het Capability Maturity Model (CMM). Het CMM is een organisatorisch model dat opeenvolgende stadia (niveaus) beschrijft waarin processen in een organisatie worden gemanaged. Het CO₂-bewust Certificaat is een systeemcertificaat.

Ladderbeoordeling (een eigen definitie)

Om het prestatie meten volgens de CO₂-Prestatieladder niet te verwarren met de standaard begrippen verificatie en systeemaudit kiezen we hier voor het begrip ladderbeoordeling.

Toelichting

De beoordelingen die in het kader van de CO₂-Prestatieladder worden uitgevoerd zijn geen strikte audits van een managementsysteem van de betreffende organisatie. Tijdens de ladderbeoordeling wordt vastgesteld of de door de organisatie aangedragen bewijzen per onderdeel van de ladder als geaccepteerde bewijzen kunnen dienen en in welke mate.

Voorbeelden van ladderbeoordeling van emissie-inventarissen e.d.

Een van die bewijzen is de emissie-inventaris zoals bij eisen 3.A.1 en 5.A.2. Als de ladderCI een ladderbeoordeling uitvoert voor niveau 3 dan wordt vastgesteld of de vereiste emissie-inventaris aanwezig is en wordt beoordeeld of deze inhoudelijk voldoet. De ladderCI controleert of de scopes juist zijn, de conversiefactoren correct, alle vestigingen zijn meegenomen, neemt steekproeven van onderliggende facturen etc. Deze inhoudelijke beoordeling is echter geen volledige verificatie waarvoor het bedrijf een verificatieverklaring ontvangt. Het bedrijf voldoet daarmee dus nog niet aan eis 3.A.2.

Bij de ladderbeoordeling van eis 3.A.2 wordt vastgesteld of er als bewijs een positieve verificatieverklaring over de emissie-inventaris aanwezig is en of deze voldoet. De officiële verificatie van de emissie-inventaris is voor het bedrijf een apart traject ter verkrijging van een verificatieverklaring.

Als de ladderCI een ladderbeoordeling uitvoert voor niveau 4 dan is bij eis 4.A.3 soms een vergelijkbare situatie aan de orde. Het bewijs is hierbij echter niet een verificatieverklaring maar, indien het bedrijf daarvoor gekozen heeft, een commentaar door een ter zake als bekwaam erkend en onafhankelijk instituut. Het inschakelen van een dergelijk instituut is voor het bedrijf een apart traject ter verkrijging van een commentaar.

Bij een positieve CO₂-ladderbeoordeling wordt een systeemcertificaat (het CO₂-bewust Certificaat) opgesteld en geen verificatieverklaring.

LadderCI (een eigen definitie)

Een Ladder Certificerende Instelling of ladderCI is een Certificerende Instelling die bevoegd is een ladderbeoordeling te doen en op basis daarvan een CO₂-bewust Certificaat op te stellen.

Het spreekt dat om de ladderbeoordeling goed te kunnen uitvoeren, de door de organisatie getoonde bewijzen te kunnen beoordelen, kennis van de ISO 14064, het GHG-protocol en ISO 50001 nodig is en dus als kennis- en competentie eis voor de auditor moet worden.

Initiële ladderbeoordeling

Een initiële ladderbeoordeling is de ladderbeoordeling die bij een bedrijf wordt uitgevoerd en op grond waarvan een CO₂-bewust Certificaat op een nieuw niveau wordt toegekend. Dit kan het instapniveau zijn (bijv. niveau 3), maar ook een upgrade naar een hoger niveau (bijv. van niveau 3 naar niveau 4 of 5).

Herbeoordeling

Een herbeoordeling is de ladderbeoordeling 3 jaar na de initiële ladderbeoordeling, waarbij het niveau van certificering onveranderd is gebleven en op grond waarvan een CO₂-bewust Certificaat op hetzelfde niveau wordt toegekend.

Jaarlijkse ladderbeoordeling

Een jaarlijkse ladderbeoordeling is de ladderbeoordeling 1 of 2 jaar na de initiële ladderbeoordeling of idem na de herbeoordeling, en waarbij het niveau van certificering onveranderd is gebleven, en op grond waarvan de ladderCI verklaart dat dit niveau nog steeds van toepassing is.

Energie audit

Een energie audit is een milieu audit met de focus op de energieaspecten van het bedrijf. Om gerichte maatregelen te kunnen nemen voor het verminderen van het energieverbruik en de daaraan verbonden kosten is het nodig een inzicht te verwerven in het bestaande energieverbruik, in de verdeling ervan over de verschillende bedrijfsdoeleinden, de oorzaken van energieverlies, et cetera. Zie ook NEN-ISO-50001.

6. Diversen

Actueel

Actueel betekent niet ouder dan 1 jaar tenzij uit de tekst duidelijk anders blijkt.

Gunningcriterium

Er is hier gekozen voor het gunningcriterium omdat de mate van milieubelasting (als milieukeurmerk) waarmee een opdracht wordt uitgevoerd, een economische waarde vertegenwoordigt.

Dat het criterium 'milieukeurmerken' in ieder geval als onderdeel van het gunningcriterium 'economisch meest voordelige inschrijving' kan worden toegepast blijkt bijvoorbeeld uit de nieuwe regels omtrent aanbestedingen (voorstel van wet d.d. 29-4-2009), waar in artikel 115 lid 2 wordt gesteld "De in het eerste lid genoemde nadere criteria kunnen in ieder geval betreffen": en dan onder sub e 'de milieukeurmerken'.

Initiatief

Een initiatief kan zijn een ontwikkelingsproject of een keteninitiatief.

Ontwikkelingsproject

Een initiatief kan zijn een ontwikkelingsproject of een keteninitiatief.

Een ontwikkelingsproject is een projectmatige activiteit op het gebied van initiatieven, innovatie, reductie

- om nieuwe technieken beschikbaar te krijgen, of
- om belemmeringen weg te nemen voor de uitvoering van bestaande mogelijkheden.

Specifieker gesteld in eis 4.D.1: "ontwikkelingsprojecten die de sector bij de uitvoering van projecten faciliteren in CO₂-reductie..."

Keteninitiatief

Een keteninitiatief is een planmatige aanpak (onderdeel van eis 4.B.2) om op basis van een ketenanalyse (eis 4.A.1), samen met partners in de betreffende keten, een vooraf gestelde reductiedoelstelling (eis 4.B.1) in die keten te realiseren.

Vrijwillig CO₂-emissie reductieprogramma

Een programma opgezet door overheid of NGO 's. In een dergelijk programma committeren organisaties zich vrijwillig aan het reduceren van CO₂.

Voorbeelden van dergelijke programma's zijn:

- ClimateSavers, WWF;
- Het Nieuwe Draaien, Stichting Natuur en Milieu;
- ClimateDisclosure Project;
- HIER opgewekt, HIER Klimaatcampagne.

CO₂-emissie reductieprogramma

Een CO₂-emissie reductieprogramma is een planmatige aanpak om concreet omschreven maatregelen tot uitvoering te (laten) brengen, en die aanhoudt zolang dat nodig is voor de realisatie van een vooraf bepaalde substantiële reductiedoelstelling voor een bepaalde groep bedrijven, of voor een categorie projecten, materialen of processen.

Sectorbreed CO₂-emissie reductieprogramma

Een sectorbreed CO₂-emissie reductieprogramma is een reductieprogramma dat streeft naar maatregelen door een hele sector, met een reductiedoelstelling voor een hele sector e.d.

7. Implementatie, opvolging, voortgang

Implementatie

Implementatie is het in gang zetten van een activiteit zoals de realisatie van doelstellingen (reductiedoelstellingen, of de doelstellingen van een managementsysteem), door de verantwoordelijke medewerkers ermee te belasten. Implementatie betekent niet dat deze medewerkers praktische maatregelen die voor de feitelijke realisatie van de doelstellingen nodig zijn, al in gang gezet moeten hebben.

Voortzetting/voortzetten

Voortzetting is continuering van een activiteit op eenzelfde niveau, en met eenzelfde aanpak (doel en middelen), waarbij de inhoud geactualiseerd wordt.

Voortgang/voortgang

Voortgang is continuering van een activiteit waarbij kwalitatieve verbetering wordt bereikt, een groter deel van een doelstelling wordt gerealiseerd, etc.

Regelmatige opvolging

Regelmatige opvolging is een mogelijk kenmerk van voortzetting of voortgang van een activiteit. Van een regelmatige jaarlijkse opvolging is sprake als de bedoelde activiteit elk jaar gereed komt op dezelfde datum en maand als de overeenkomende initiële activiteit.

Van een regelmatige halfjaarlijkse opvolging is sprake als bij jaarlijkse opvolging de activiteit bovendien ook jaarlijks gereed komt op dezelfde datum 6 maanden daarvóór.

Dit zijn referentiedata die vastliggen; ten opzichte daarvan mag elke activiteit afzonderlijk bekeken maximaal 1 maand eerder of later gereedkomen.

Versijnt een ketenanalyse voor de eerste keer op 26 maart 2011, dan zijn de vaste referentiedata voor de opvolging 26 maart 2012, 26 maart 2013 etc. De rapportages kunnen dan in regelmatige jaarlijkse opvolging verschijnen bijvoorbeeld op zijn vroegst op 26 februari 2012 en uiterlijk op 26 april 2012; en in 2013 uiterlijk op 26 april 2013, dus niet op 24 mei 2013.

Structureel

Structureel is een activiteit met o.a. regelmatige opvolging.

BIJLAGE B: Organisatorische grens (normatief)

1. Inleiding

Paragraaf 6.3 het Reglement stelt als eis “De organisatorische grens dient zodanig gekozen te zijn dat er zich geen C-aanbieders onder de A-aanbieders bevinden.” Om aan deze eis te voldoen zijn twee methoden beschikbaar: de GHG-protocol methode en de zogenaamde laterale methode.

2. Methode 1: de GHG-protocol methode

Conform GHG-protocol. Top-down en afdoende.

Essentie: men gaat op de hoogste top van de hiërarchie van bedrijven zitten (bijvoorbeeld op holding niveau) en bepaalt op basis van het GHG-protocol welke bedrijven tot de organizational boundary behoren. De hiërarchie ziet op de zeggenschapsrelaties tussen bedrijven. Toets aan het Reglement, paragraaf 6.3 lid 1 zal geen verrassingen opleveren.

3. Methode 2: de laterale methode, essentie

Deels GHG protocol, deels maatwerk voor de CO₂-Prestatieladder. Lateraal en voldoende¹¹.

Stap a: Keuze startbedrijf.

Men kiest een bedrijf¹² en beziet dit als de top van een (sub) hiërarchie van bedrijven en handelt dan volgens methode 1. Deze stap levert een groep van bedrijven op die we “Deel S” zullen noemen.

Stap b: Laterale (iteratieve) analyse.

Op basis van een al dan niet geconsolideerde inkoopomzet van Deel S worden de A-aanbieders bepaald. Van deze A-aanbieders wordt geanalyseerd of ze ook C-aanbieder zijn. Zo ja, dan vormen deze aanbieders een groep bedrijven die we “Deel L” zullen noemen.

De inkoopomzet wordt vervolgens verminderd met de inkoopomzetten van de bedrijven behorende tot Deel L. De voorgaande analyse wordt herhaald en Deel L wordt mogelijk nog aangevuld met een of meer bedrijven. Een en ander wordt herhaald (iteratie) tot dat Deel L niet meer verandert. Op de volgende pagina is een meer gedetailleerd stappenplan geschetst, stap 1 tot en met stap 5, hoe zulk een analyse er uit zou kunnen zien.

Stap c: Bepalen van de boundary.

Door de bedrijven van Deel S en Deel L samen te voegen is de organizational boundary bepaald. Deze bedrijven bij elkaar vormen dan samen ‘het bedrijf’ waarvan de CO₂-prestatie wordt gemeten.

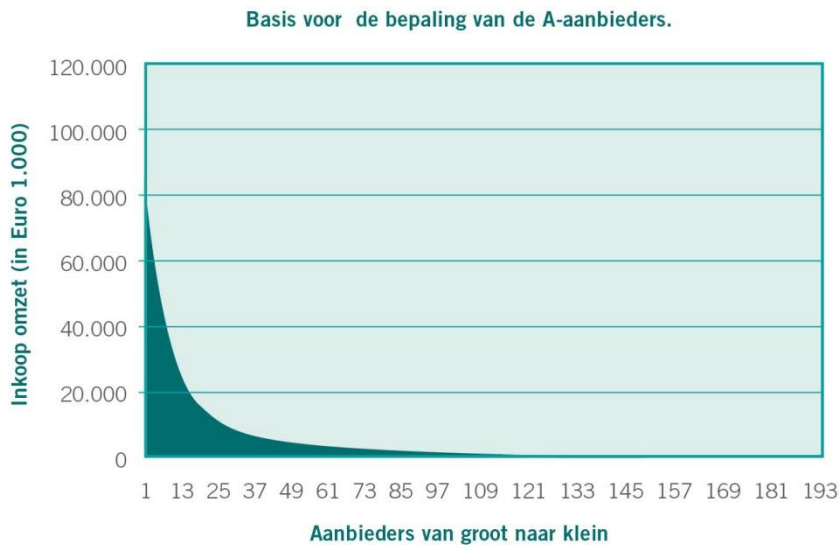
¹¹ Deze methode kent niet de eis dat dubbelstellingen van CO₂-emissies niet zijn toegestaan.

¹² Dit is veelal de werkmaatschappij die een CO₂-bewust Certificaat wil behalen.

4. Methode 2: de laterale methode, stapsgewijs

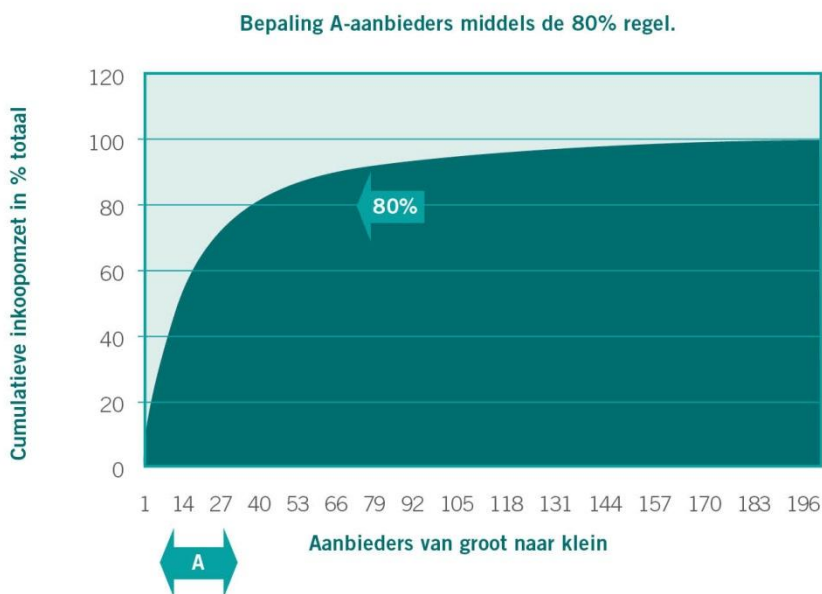
4.1 Gedetailleerd stappenplan.

Stap 1: Rangschik alle aanbieders (crediteuren) naar inkoopomzet op afnemende volgorde. De aanbieder waarbij we dus het meeste verwerven, komt zo op nummer 1 te staan. Zie voorbeeld figuur 1. In dit voorbeeld hebben we 200 aanbieders met een totale inkoop waarde van ruim 1 miljard euro. De grootste aanbieder levert voor ruim 100 mio euro.

Figuur 1. Aanbieders van groot naar klein op basis van inkoopomzet

Stap 2: Op basis van stap 1 is nu de omzet per aanbieder uit te drukken in een % van het totaal. Dit is cumulatief weergegeven in figuur 2. In ons voorbeeld levert aanbieder nummer 1 bijna 10% van de totale inkoopomzet en nummer 1 en 2 samen ruim 18%.

Figuur 2. Cumulatieve inkoopomzet van aanbieders in percentages van het totaal

Het begin van de cumulatieve uit figuur 2 wat uitvergroot levert figuur 3.

Figuur 3. Uitvergroting begin van figuur 2

Stap 3: De aanbieder die met zijn inkoopomzet ervoor zorgt dat de cumulatieve 80% grens wordt overschreven behoort nog tot de A-aanbieders. In ons voorbeeld is dit aanbieder nummer 31 met een omzet van ruim 6 mio (ruim 0,6% van het totaal), zie figuur 3. Aanbieder met nummer 32 is dus geen A-aanbieder.

Stap 4: We hebben nu de A-aanbieders bepaald. Tussen deze A-aanbieders kunnen zich C-aanbieders bevinden. Deze C-aanbieders dienen nu in de 'organizational boundary' te worden opgenomen en zijn daarmee dus geen aanbieder meer.

Stap 5: De A-aanbieders die tevens C-aanbieders blijken te zijn, dienen nu uit het aanbiederbestand (figuur 1) verwijderd te worden. Daarmede hebben we dus een nieuwe basis als startpunt gecreëerd en dienen we de voorgaande analyse te herhalen en de dan gevonden C-aanbieders ook weer in de boundary op te nemen. Dit iteratief proces eindigt op het moment dat er zich geen C-aanbieders meer bij de A-aanbieders bevinden.

4.2 Bespreking bovenstaande

1. Indien men bij methode 1 (top-down) start vanuit de top van een (sub)hiërarchie van bedrijven en erachter komt dat een zusterbedrijf ook in de boundary moet worden opgenomen dan zal de conclusie volgens het GHG-protocol zijn, om de nieuwe boundary vanuit een hoger hiërarchisch niveau vast te stellen. Vanuit dit hoger niveau kunnen er dan ook bedrijven in het zicht komen die ver van de activiteiten van een eventuele opdrachtgever af staan, maar die dus wel in de boundary opgenomen dienen te worden. Dit is vanuit maatschappelijk oogpunt wellicht mooi, maar dat is niet de bedoeling van de CO₂-Prestatieladder. Methode 2 levert daar een oplossing voor. Ook bij deze methode kan het over de landsgrens heen gaan, nodig zijn.
2. Men dient zich te realiseren dat we streven naar een landelijk certificaat en dat er dan sprake is van meerdere opdrachtgevers met andere opdrachten waar wellicht ook andere bedrijven (binnen de holding) voor moeten worden ingeschakeld. Indien de keuze van het startbedrijf uit methode 2 op een te laag hiërarchisch niveau is gemaakt (alleen specifiek gericht op de opdrachtgever) dan kan dus later blijken dat een herziening en of uitbreiding van de organizational boundary nodig is, met alle nadelen van dien.
3. De boundary is bepalend voor de ladderbeoordeling. Aan de eisen zoals gesteld dient door het bedrijf (hier dus de verzameling van bedrijven binnen de boundary) voldaan te zijn.

4. Wordt aan een eis op een hoger niveau in de hiërarchie van bedrijven voldaan dan dient de ladderCI logischerwijs na te gaan en vast te stellen dat
- het bedrijf deel uit maakt van die hiërarchie van bedrijven, en
  - dat de eis op het hogere niveau eenduidig en transparant heeft geleid tot een concrete eis aan het bedrijf en dat het bedrijf vervolgens daaraan voldoet.

Voorbeeld 1: Holding heeft een reductiedoelstelling van 5%. Het bedrijf heeft daarvan afgeleid, een doelstelling van 3%.

Voorbeeld 2: Holding communiceert over haar voortgang inzake haar reductiedoelstelling van 5%. In deze communicatie is de voortgang van het bedrijf over haar doelstelling van 3% voldoende herkenbaar.

Voorbeeld 3: De holding doet een studie naar CO₂-reductie. Deze studie is ook van belang voor het bedrijf en het bedrijf is aantoonbaar betrokken (deelname; inzet middelen etc.).

Voorbeeld 4: De holding heeft haar emissie-inventaris laten verifiëren. Deze verificatie voldoet aan de eisen van de CO₂-Prestatieladder en de inventaris omvat (kwantitatief) herkenbaar de emissies van het bedrijf.

4.3 Een kader voor grensgevallen bij de boundary bepaling middels methode 2

Bij de laterale methode kan men bij stap 5 op het probleem stuiten dat het 'start bedrijf' te weinig zeggenschap heeft om een C-aanbieder welke tevens A-aanbieder is (A&C-aanbieder) in de boundary op te nemen. In principe dient dit via de zeggenschapsrelaties op hoger niveau mogelijk gemaakt te worden. Het argument dat een grotere boundary toekomstvaster is, is hierbij een aanvullend argument.

Toch zijn er organisatorische constructies denkbaar waarbij verplichte opname van een A&C-aanbieder in de boundary disproportioneel en daarmee niet maakbaar is. Dit blokkeert dan de toegang tot certificatie van het 'start bedrijf'.

Voorbeelden: De verkoopomzet van de A&C aanbieder richting het bedrijf kan in verhouding tot de totale omzet van deze A&C aanbieder slechts gering zijn en of kan de A&C aanbieder in het verre buitenland gehuisvest zijn. Ook kunnen hiërarchische zeggenschapsrelaties te zwak zijn om opname in de boundary te effectueren.

Naast het 'start bedrijf' is dan het milieu - de CO₂-reductie - de verliezer.

Bij zulk een dilemma dient de ladderCI een afweging te maken binnen het volgende kader:

- De ladderCI is terughoudend bij het toestaan dat A&C aanbieders niet als een juridische eenheid in de boundary worden opgenomen.
- Van de A&C aanbieders die niet als een juridische eenheid in de boundary worden opgenomen dient het relevante¹³ deel¹⁴ van deze juridische eenheid wel in de boundary te worden opgenomen. Dit kan op het certificaat geduid worden.
- Let wel dat alleen juridische eenheden die in het geheel zijn meegenomen in de boundary als zodanig op het certificaat vermeld mogen worden en ingeval, gebruik kunnen maken van het gunningvoordeel.
- Voor ondersteunende ICT diensten uit vestigingen buiten Europa¹⁵ bestaat niet de verplichting tot opname in de boundary. Zij zijn daarvan vrijgesteld opdat toch aan de eis uit punt 3 voldaan kan worden, maar dan

¹³ Relevant in de zin van het betrokken zijn bij datgene wat aan het bedrijf wordt/is aangeboden/geleverd.

¹⁴ Dit deel dient een semi-vast deel van de organisatie structuur uit te maken om vergelijkingen in de tijd te kunnen maken.

¹⁵ Met Europa bedoelen we alle (kandidaat) lidstaten van de EU en de EVA landen. EVA = Europese Vrijhandelsassociatie.

is het wel nodig dat het bedrijf zelf de nodige onderbouwde inschattingen toevoegt.

Duiding hiervan op het certificaat is daarbij niet nodig noch gewenst.

5. Daar waar de hiërarchische zeggenschapsrelatie te zwak is om betrokkenheid van de A&C aanbieder te effectueren, dient het bedrijf zelf de nodige onderbouwde inschattingen toe te voegen. Het spreekt dat deze A&C aanbieder dan niet in de boundary zit en dus ook niet gebruik kan maken van het gunningvoordeel.
6. De A&C aanbieders die niet als een juridische eenheid in de boundary worden opgenomen, worden uit de hele ABC-analyse verwijderd en de ABC-analyse wordt dan opnieuw gedaan volgens dezelfde spelregels, waarnodig iteratief.
7. In geval van twijfel kan een ladderCI advies inwinnen bij het Centraal College van Deskundigen.
8. De ladderCI houdt in zijn afwegingen rekening met de uitkomsten van de harmonisatie in het Centraal College van Deskundigen.

5. Ter overweging: ABC analyse in een vroege fase

Uit de praktijk blijkt dat het maken van een ABC-analyse in een vroege fase (voor niveau 1 reeds) een goede start is voor het vaststellen van de organizational boundary en de planning van de activiteiten om te komen tot certificering.

BIJLAGE C: Conversiefactoren (normatief)

1. Inleiding

1.1 Algemeen

Ten behoeve van het bepalen van (onderdelen van) een 'carbon footprint' door bedrijven deelnemende aan de CO₂-Prestatieladder, worden in het onderliggende document conversiefactoren gegeven. Het gebruik daarvan is regel bij het kwantificeren van de optredende CO₂-uitstoot (emissie-inventaris). Zie het Reglement in paragraaf 6.5 onder Conversiefactoren.

De conversiefactoren zijn gebaseerd op uitgangspunten; deze zijn deels in dit document vermeld en uitgebreider te vinden in de vermelde bronnen.

De doeleinden van het geven van conversiefactoren zijn:

1. Aansluiten bij en bevorderen van de Nederlandse aanpak van CO₂.
2. Vergelijkbare carbon footprints.
3. Vergemakkelijken van het bepalen van (onderdelen van) een 'carbon footprint' door bedrijven zelf.
4. Vergemakkelijken van de footprint verificatie en van de ladderbeoordeling.

Om kwantificering te vergemakkelijken wordt soms een keuze uit meerdere conversiefactoren geboden. Criterium is de meest accurate uitkomst, dat wil zeggen de berekeningsmethode die leidt tot de meest met de werkelijkheid overeenkomende uitkomst. Voor het geval dit niet mogelijk is (hetgeen getoetst wordt bij verificatie en ladderbeoordeling) worden conversiefactoren aangeboden die een grovere berekeningsmethode mogelijk maken.

Het gebruik van andere (officieel erkende) factoren is toegestaan ingeval dit leidt tot een meer accurate uitkomst. Dit geldt bijvoorbeeld voor emissies in het buitenland die afwijken. In de emissie-inventaris wordt in dat geval de herkomst van de andere factoren duidelijk aangegeven en wordt aannemelijk gemaakt waarom het gebruik ervan tot een meer accurate uitkomst leidt. Beide dienen getoetst te worden bij verificatie en ladderbeoordeling. Van de uitgangspunten kan niet worden afgeweken.

Het gebruik van een andere (officieel erkende) factor is ook toegestaan ingeval een bepaalde brandstof, vervoerwijze etc. niet is vermeld. In de emissie-inventaris wordt in dat geval de herkomst van de andere factor duidelijk aangegeven. Dit dient getoetst te worden bij verificatie en ladderbeoordeling. Van de uitgangspunten kan niet worden afgeweken.

De verificateur en de ladderCI kunnen SKAO informeren over de door hen tijdens de verificatie resp. ladderbeoordeling goedgekeurde inzichten inzake andere conversiefactoren. Voor genoemde goedkeuring is toestemming van SKAO als regel niet nodig. SKAO zal dan deze inzichten beoordelen en mogelijk de lijst met conversiefactoren hierop aanpassen of anderszins terugkoppelen.

Klimaatbelastende niet-CO₂-emissies ten gevolge van vervoer zijn alleen substantieel bij vliegverkeer en mogelijk ook bij het verbruik van biobrandstoffen. Bij vliegverkeer is hier rekening mee gehouden. Ten aanzien van biobrandstoffen zijn onderzoek en discussie nog gaande en daarom kunnen hier nog geen algemeen geldende factoren voor worden gegeven.

Voor bedrijven die reeds een niveau bereikt hebben geldt dat wijzigingen van conversiefactoren veelal ook wijzigingen in het basisjaar impliceren.

De vermelde bronnen zijn verkrijgbaar op de volgende websites:

www.ce.nl / www.defra.gov.uk / www.agentschapnl.nl

1.2 Toelichting op de conversiefactoren

Vanaf het begin (2009) van de ontwikkeling van de CO₂-Prestatieladder streven opdrachtgevers er naar dat de bedrijven tegen redelijke inspanning, vergelijkbare en verifieerbare CO₂-inventarissen en ketenanalyses kunnen opstellen. Er was toen evenwel geen adequate, enigszins complete én consistente lijst van conversiefactoren beschikbaar. Daarom heeft SKAO met de beschikbare wetenschappelijk verantwoorde informatie en met ondersteuning van een onafhankelijk adviesbureau zelf een objectieve lijst samengesteld. Criterium daarbij is dat een conversiefactor de werkelijk te verwachten CO₂-emissie weergeeft als gevolg van een bepaalde activiteit.

Aandachtspunt is de balans tussen

- enerzijds gebruiksgemak (zoals meer gedifferentieerde en verifieerbare factoren), en
- anderzijds speelruimte voor specifieke situaties en nieuwe technieken.

De lijst is nog niet compleet en de technologische- en marktontwikkelingen gaan verder. Te verwachten is dat de conversiefactoren gaandeweg worden geactualiseerd en op grond van voortschrijdende wetenschappelijke inzichten kunnen worden aangevuld.

Daarnaast streeft de SKAO ernaar (samen met andere partijen die conversiefactoren publiceren), dat er uiteindelijk één Nederlandse lijst met CO₂ conversiefactoren komt. Zodra dit het geval is, zal de lijst uit het Handboek verdwijnen en er slechts een verwijzing overblijven naar de meest actuele lijst.

1.3 Geldigheid

Deze bijlage C, Conversiefactoren is formeel geldig met ingang van 1 juli 2011.

Heel bijlage C (dus uitgangspunten, conversiefactoren, rekenwijze etc.) geldt

- Voor alle emissies in alle voorbije en actuele perioden, tenzij een bepaald jaar vermeld is.
- Voor alle informatie en documentatie (dus emissie-inventarissen, ketenanalyses, reductiedoelstellingen, voortgangsrapporten, communicatie-uitingen etc.):
- Het voorgaande uiteraard alleen voor zover het bedrijf informatie en documentatie volgens dit Handboek moet kunnen aantonen / voorleggen bij een ladderbeoordeling.

Met het verschijnen van Versie 2.1 zijn er geen wijzigingen in de conversiefactoren opgetreden. Voor een eventuele nog noodzakelijke herberekening zie Handboek versie 2.0 van 23 juni 2011. Deze is te vinden op www.skao.nl. In Handboek 2.0 is ook te vinden welke waarden op 23 juni 2011 zijn geactualiseerd, verwijderd of toegevoegd. De wijzigingen in de conversiefactoren van 23 juni 2011 zijn in een aparte wijzigingenlijst gepubliceerd en toegelicht op www.skao.nl.

De vervallen waarden met het verschijnen van Handboek versie 2.0 van 23 juni 2011, zijn niet meer in de versies 2.0 en 2.1 vermeld en zijn voorsnog na te slaan in Handboek 1.2. Handboek 1.2 is te vinden op de website van ProRail en te vinden via een link op de website van SKAO. Documentatie over vervallen en historische waarden zal t.z.t. op de website van SKAO beschikbaar zijn.

2. Personenvervoer

Dit betreft vervoer van personen met algemeen gebruikelijke middelen van personenvervoer. Bemanning van ritten met inspectietreinen, onderhoudsmachines, goederentreinen e.d. vallen hier buiten.

2.1 Uitgangspunten

Bij de bepaling van energieverbruik en CO₂-emissies wordt als volgt gerekend:

- Inclusief energieverbruik en emissies t.g.v. winning en raffinage van brandstoffen ('well to wheels' en -in geval van bio-brandstoffen- Indirect Land Use Change ILUC).
- De vervoerketen van deur tot deur, dat wil zeggen bestaande uit zowel voortransport, hoofdvervoerwijze als natransport.
- Zakelijk openbaar vervoer mag tot scope 2 gerekend worden om onjuiste vergelijkingen of interpretaties te voorkomen. Bijvoorbeeld eerst vliegtuig (referentie) daarna hoge snelheidstrein.
- Voor vervoer per auto (conventionele personenauto incl. minibus, hybride auto):
  - o wanneer uitgegaan wordt van een hoeveelheid reizigerskilometers: één inzittende per voertuig, tenzij een hogere bezettingsgraad wordt aangetoond.
  - o een gemiddeld realistisch ritpatroon (stadswegen, snelwegen) en rijgedrag.
  - o de gehele reis van deur tot deur met de auto, tenzij gebruik van andere vervoermiddelen in het voor- en natransport wordt aangetoond.

De minibus geldt hierbij als een conventionele personenauto, d.w.z. gereden door een reiziger (geen beroepschauffeur, en geen correctie voor 'lege ritten').

De hierna vermelde conversiefactoren houden hier rekening mee; derhalve wordt alleen de hoofdvervoerwijze in rekening gebracht tussen de voor die vervoerwijze geldende begin- en eindpunten tijdens de reis (zoals de reiskilometers tussen herkomst- en bestemmingsstation van het treingedeelte van de reis).

Voor nadere interpretatie zijn de vermelde bronnen maatgevend.

2.2 Conversiefactoren

Personenvervoer vliegtuig			
A	< 700 km	270	g CO ₂ /reizigerskm
	700 – 2.500 km	200	
	> 2.500 km	135	

Bron: CE Delft, 2011.

De kilometerklassen hebben te maken met de CO₂-emissies van individuele vluchten. Opstijgen en landen kost het meeste brandstof, waardoor kortere vluchten relatief meer CO₂ emitteren.

Deze factoren zijn inclusief klimaatbelastende niet-CO₂-emissies (omgerekend in CO₂ equivalenten), omdat deze bij vliegverkeer substantieel zijn.

Personenvervoer conventionele personenauto				
B	Benzine	2.780	g CO ₂ /liter brandstof	
	Diesel	3.135		
	LPG	1.860		
	Bio-ethanol	1.600		
	Biogas (stortgas)	400		
	Biogas (co-vergisting mais-mest)	1.300		
	Biogas (co-vergisting mais-mest)	1.900	g CO ₂ /kg brandstof	
C	Benzine	Klasse		g CO ₂ /voertuigkm
		< 1,4 ltr	185	
		1,4 – 2,0 ltr	220	
		> 2,0 ltr	305	
		gemiddeld	215	
	Diesel	Klasse		
		< 1,7 ltr	155	
		1,7 – 2,0 ltr	195	
		> 2,0 ltr	265	
		gemiddeld	205	
	LPG	gemiddeld	175	
D	Minibus max. 9 personen	Benzine	255	g CO ₂ /voertuigkm
		Diesel	215	
		LPG	200	
E	Brandstoftype niet bekend	210	g CO ₂ /voertuigkm	

*) 1 Nm³ is 1 m³ onder standaard druk en temperatuur.

Bron B en D: CE Delft.

Bron C, gemiddelden: STREAM Studie naar Transport Emissies van Alle Modaliteiten, CE Delft, maart 2008 v2.0. Differentiatie naar klasse is verkregen door data uit tabel 11 in Guidelines to Defra's GHG Conversion factors: methodology paper for Transport Emission Factors, Defra, july 2008 te corrigeren naar de gemiddelden uit STREAM.

Personenvervoer hybride auto			
F	Middenklasse auto (Toyota Prius, Honda Civic IMA)	125	g CO ₂ /voertuigkm
	Hogere klasse auto (Lexus GS450h, Lexus RX400h)	225	

Bron: in Guidelines to Defra's GHG Conversion factors: methodology paper for Transport Emission Factors, Defra, July 2008 (tabel 11)

Personenvervoer collectief			
G	Touringcar	45	g CO ₂ /reizigerskm
	Streekbus	95	
	Stadsbus	120	
	Metro / tram	100	
	Stoptrein *)	100	
	Intercity *)	55	
	Stoptrein+Intercity **)	65	
	Hoge snelheidstrein	60	

Bron: STREAM Studie naar Transport Emissies van Alle Modaliteiten, CE Delft, maart 2008 v2.0.

*) Cf. STREAM rapport betreft dit het hele spoornet; Stoptreinen incl. dieseltractie.

**) Stoptrein + Intercity betreft een gecombineerde reis of treinreis met onbekend treintype.

Met nadruk zij nogmaals vermeld dat de conversiefactoren conform uitgangspunten rekening houden met voor- en natransport (en 'well-to-tank').

2.3 Rekenwijze

- Bij vervoer per vliegtuig: met de factoren ad A. Per enkele reis is de gevlogen afstand tussen herkomst luchthaven en bestemmingsluchthaven (eindpunt) bepalend voor de te gebruiken afstandsklasse in de tabel.
- bij vervoer met de conventionele personenauto
  1. ingeval het brandstofverbruik (incl. eventuele bijmenging) wordt aangetoond: met de factoren ad B; bij het verbruik van andere energiedragers of brandstoffen zoals een andere (bijgemengde) biobrandstof is de regel van toepassing dat het gebruik van een andere (officieel erkende) factor is toegestaan ingeval dit leidt tot een meer accurate uitkomst; andere voorwaarden zie de inleiding. Deze regel geldt algemeen maar wordt in dit specifieke geval voor de duidelijkheid extra vermeld.
  2. ingeval het brandstofverbruik niet wordt aangetoond:
    - o bij gebruik van de minibus (max. 9 personen): met de factoren ad D.
    - o bij gebruik van gewone personenauto's: met de factoren ad C (als regel gedifferentieerd naar klasse), echter desgewenst met uitzondering van hetgeen vermeld is onder 3 hierna,
  3. voor ritten met de gewone personenauto waarbij het brandstoftype niet bekend is, mits dit niet meer betreft dan 10% van het totaal aantal kilometers met gewone personenauto's: met de factor ad E.
- bij vervoer met de hybride personenauto: met de factoren ad F.
- bij vervoer met een elektrische auto ('elektriciteit tanken') wordt gerekend conform paragraaf 4 (inkoop elektriciteit) en inclusief energieverbruik en emissies t.g.v. grondstoffen voor en productie van de batterijen.
- bij vervoer met het collectief personenvervoer: met de factoren ad G.

3. Goederenvervoer

Dit betreft

- vervoer van alle goederen zoals bouwmaterialen, van bouwplaatsuitrusting, van containers met of zonder inhoud, van bouwmachines etc., alsmede
- ritten met mobiel bouwmaterieel.

Met het aangegeven tonnage is hier het laadvermogen bedoeld.

3.1 Uitgangspunten

Bij de bepaling van energieverbruik en CO₂-emissies wordt als volgt gerekend:

- Inclusief energieverbruik en emissies t.g.v. winning en raffinage van brandstoffen ('well to wheels' en – voor bio-brandstoffen – Indirect Land Use Change ILUC).
- De vervoerketen van deur tot deur, dat wil zeggen bestaande uit zowel voortransport, hoofdvervoerwijze als natransport.
- Voor vervoer met algemeen gebruikelijke middelen van goederenvervoer: gemiddelde waarden voor beladingsgraad en aandeel productieve kilometers.
- Voor vervoer per vrachtwagen en ritten met mobiel bouwmaterieel:
  - o een gemiddeld realistisch ritpatroon (stadswegen, snelwegen) en rijgedrag,
  - o de gehele reis van deur tot deur met de vrachtwagen.

De hierna vermelde conversiefactoren houden hier rekening mee; derhalve worden alleen de hoofdvervoerwijze, (indien van toepassing: de netto lading,) en de afstand waarover (de lading) wordt vervoerd in rekening gebracht.

Voor nadere interpretatie zijn de vermelde bronnen maatgevend.

3.2 Conversiefactoren

Goederenvervoer algemeen			
A	Benzine	2.780	g CO ₂ /liter brandstof
	Diesel	3.135	
	LPG	1.860	
	Stookolie	3.185	
	Bio-ethanol	1.600	

Bron: CE Delft.

Vervoer bulk goederen				
B	Vrachtauto < 20 ton	295	g CO ₂ /tonkm	
	Vrachtauto > 20 ton	110		
	Trekker met oplegger	80		
	Trein	elektrisch		25
		diesel		30
		combinatie *)		27
	Binnenvaart	350 ton		70
		550 ton		70
		1350 ton		60
		5500 ton		30
	Zeevaart	1800 ton		75
		8000 ton		30
		30000 ton		13

Bron: STREAM Studie naar TRansport Emissies van Alle Modaliteiten, CE Delft, maart 2008 v2.0, aangevuld met door CE Delft aanbevolen actuelere cijfers voor spoorvervoer. In 2011 geactualiseerd door CE Delft.

*) Combinatie betreft een transport deels met elektrische en deels met diesel locs, of een transport met onbekend type locs. Herberekening niet verplicht.

Vervoer containers / non bulk goederen				
B	Bestelauto		630	g CO ₂ /tonkm
	Vrachtauto	3,5 – 10 ton	480	
		10 – 20 ton	300	
		> 20 ton	130	
	Trekker met oplegger		95	
	Trein	elektrisch	20	
		diesel	25	
		combinatie *)	22	
	Binnenvaart	32 TEU	65	
		96 TEU	75	
		200 TEU	60	
		470 TEU	50	
	Zeevaart	150 TEU	85	
		580 TEU	45	
4000 TEU		23		

Bron: STREAM Studie naar TRansport Emissies van Alle Modaliteiten, CE Delft, maart 2008 v2.0, aangevuld met door CE Delft aan bevolen actuelere cijfers voor spoorvervoer. In 2011 geactualiseerd door CE Delft.

*) Combinatie betreft een transport deels met elektrische en deels met diesel locs, of een transport met onbekend type locs. Herberekening niet verplicht.

3.3 Rekenwijze

- bij vervoer van materialen, van bouwplaatsuitrusting, van machines etc. met algemeen gebruikelijke middelen van goederenvervoer:
  - o ingeval het brandstofverbruik (incl. eventuele bijmenging) van de hele keten wordt aangetoond: met de factoren ad A. Bij het verbruik van andere brandstoffen zoals (bijgemengde) biobrandstof is de regel van toepassing dat het gebruik van een andere (officieel erkende) factor is toegestaan ingeval dit leidt tot een meer accurate uitkomst; andere voorwaarden zie de inleiding. Deze regel geldt algemeen maar wordt in dit specifieke geval voor de duidelijkheid extra vermeld.
  - o in andere gevallen: met de factoren ad B.
- bij ritten met mobiel bouw materieel (inframachines), op basis van aangetoond brandstofverbruik: met de factoren ad A.

4. Inkoop elektriciteit

4.1 Uitgangspunten

Bij de bepaling van energieverbruik en CO₂-emissies wordt als volgt gerekend:

Inclusief energieverbruik en emissies t.g.v. elektriciteitsopwekking (d.w.z. van winning van grondstoffen tot en met verbranding van deze stoffen in de centrale).

De hierna vermelde conversiefactoren houden hier rekening mee.

Voor nadere interpretatie zijn de vermelde bronnen maatgevend.

4.2 Conversiefactoren

Electriciteitsverbruik				
A	Grijze stroom	2005 en eerder	500	g CO ₂ /kiloWattuur
		2006	500	
		2007 en 2008	500	
		2009	470	
		2010 en later	455	
B	Groene stroom 'B'	Windkracht	15	g CO ₂ /kiloWattuur
		Waterkracht	15	
		Zonne-energie	80	
		Elektriciteit uit stortgas	80	
		Elektriciteit uit biomassa	Zie par 4.4. rekenwijze	
C	Overige groene stroom verbruikt tot 1 juli 2011	300	g CO ₂ /kiloWattuur	

Bron A: De emissiefactor van de Nederlandse handelsmix stroometikettering 2009 zoals berekend in opdracht van de Energiekamer is 460 gr CO₂/kWh. Zie Achtergrondgegevens Stroometikettering 2009, CE Delft, de ongecorrigeerde handelsmix. Dit is vermeerderd met circa 2% vanwege het uitgangspunt: emissies van winning van grond- en brandstoffen tot en met verbranding (bron: CE Delft). Voor de andere vermelde jaren vóór 2009 is één gemiddelde waarde (500) aangehouden. De kans is groot dat voor emissie-inventarissen voor de jaren na 2010 een nieuwe, afwijkende conversiefactor zal worden vastgesteld. SKAO streeft naar tijdige opname in het Handboek.

Bron B: Gerdien van de Vreede, Ketenemissies hernieuwbare elektriciteit, Delft, CE, 2009. In 2011 geactualiseerd door CE Delft.

Bron C: Zie Handboek 2.0 van 16 maart 2011, bijlage C Conversiefactoren, paragraaf 4.4.2, Bron E.

4.3 Criteria voor 'groene stroom 'B'' en de ladderbeoordeling daarvan

Van 'groene stroom 'B'' is sprake ingeval aan de volgende criteria 1 t/m 3 wordt voldaan:

1. Voor deze stroom kunnen 'garanties van oorsprong' worden voorgelegd die door CertiQ worden uitgegeven (bij productie of import), geregistreerd en afgeboekt (bij levering aan een klant) in het kader van de Elektriciteitswet.
2. De specifieke bron(nen) van de verbruikte groene stroom (wind, water, zon of biomassa) kunnen aangetoond worden.
3. Wat betreft het land van herkomst kan worden aangetoond dat:
  - 3.1 de stroom in Nederland is opgewekt, of dat
  - 3.2 de stroom wordt geïmporteerd uit een lidstaat van de Europese Unie of een ander land dat met de Europese Commissie een EU duurzame energie doelstelling is overeengekomen. In alle gevallen ad 3.2 dient te worden aangetoond dat het exporterende land in het kader van de EU duurzame energierichtlijn de emissiereductie ten gevolge van de geëxporteerde elektriciteit aftrekt (niet meetelt) in de rapportages aan de Europese Commissie.

Ladderbeoordeling van 'groene stroom 'B'' door de ladderCI

Bij elke ladderbeoordeling waarbij het bedrijf in de te beoordelen periode het verbruik rapporteert van 'groene stroom 'B'' dient de ladderCI zich er o.a. van te vergewissen dat het bedrijf kan aantonen te voldoen aan de bovenstaande criteria 1 t/m 3, als volgt:

- Ingeval er ad criterium 1 sprake is van het afboeken van garanties van oorsprong in het CertiQ systeem door het bedrijf zelf via een eigen CertiQ rekening, dient het bedrijf de hoeveelheden groene stroom per bron (t.b.v. criterium 2) en per land van herkomst (t.b.v. criterium 3) aan te tonen aan de hand van afboekoverzichten voor het betreffende kalenderjaar uit het CertiQ systeem. In geval van import ad 3.2 dient het bedrijf tevens een bewijsstuk vanuit de desbetreffende overheid te kunnen overleggen dat het exporterende land de desbetreffende hoeveelheid aftrekt van de resultaten in de rapportage aan de Europese Commissie.
- Ingeval er sprake is van aankoop van een groene stroom *product* van een energieleverancier, dient het bedrijf :
  - o de specifieke bronnen (in percentages) van de groene stroom aan te tonen (t.b.v. criterium 2) door middel van het door de leverancier verstrekte (onder de Elektriciteitswet verplichte) stroometiket voor dat product over het betreffende kalenderjaar, en
  - o de hoeveelheid groene stroom aan te tonen door middel van een contract met (of factuur van) de leverancier waaruit blijkt hoeveel van dit product is afgenomen in het betreffende kalenderjaar, en
  - o een verklaring van de leverancier te overleggen waarin gesteld wordt dat de op het stroometiket vermelde percentages overeenkomen met de in het CertiQ afgeboekte garanties van oorsprong voor het product (t.b.v. criterium 1), en dat het land van herkomst voldoet aan criterium 3. Deze verklaring van de leverancier dient voorzien te zijn van een accountantsverklaring en mag afkomstig zijn van een openbare bron van de leverancier (bijvoorbeeld jaarverslag, website of persbericht).

In geval van het gebruik van een andere, specifieke conversiefactor voor 'groene stroom 'B'' uit biomassa, vergewist de ladderCI zich er bovendien van dat het bedrijf het volgende kan aantonen.

Elektriciteit uit biomassa kan afkomstig zijn van vele verschillende soorten biomassa uit Europa of uit andere werelddelen. Emissiefactoren uit wetenschappelijk onderzoek tonen daardoor een relatief grote spreiding. Voor de CO₂-Prestatieladder wordt daarom een defaultwaarde voor de emissiefactor van biomassa gehanteerd gelijk die van grijze stroom, tenzij de leverancier van de biomassastroom een andere waarde heeft vastgesteld volgens een *specifieke methode*.

Voor vloeibare biomassa wordt een CO₂-emissiefactor geaccepteerd als wordt aangesloten bij de EU duurzaamheidseisen voor biomassa voor transport. In mei 2011 is de Nederlandse wetgeving gepubliceerd die deze Europese richtlijnen voor hernieuwbare energie (RED, 2009/28/EG) en brandstofkwaliteit (FQD, 2009/30/EG) implementeert. De uitvoering, toezicht en handhaving van deze wetgeving is bij de uitvoeringsorganisatie Biobrandstoffen van de Nederlandse Emissieautoriteit (NEa) ondergebracht. Voor vaste en gasvormige biomassa wordt een CO₂-emissiefactor geaccepteerd als deze is berekend volgens de NTA 8080 en geverifieerd volgens de in dit duurzaamheidssysteem voorgeschreven werkwijze. Hiermee is de betrouwbaarheid van de berekening gewaarborgd.

De aanvrager dient voor biomassastroom, naast de reeds genoemde bewijzen, een verklaring van de leverancier te kunnen overleggen waarin de emissiefactor staat van de betreffende biomassastroom, onder vermelding van de gehanteerde duurzaamheidssysteem en de naam van de controlerende instantie. Deze verklaring mag afkomstig zijn van een openbare bron van de leverancier (bijvoorbeeld jaarverslag, website of persbericht).

Indien het bedrijf voor (een deel van) de ingekochte stroom een geldig SMK certificaat kan overleggen geldt dit certificaat (voor dat deel) als afdoende bewijs dat het bedrijf aan de criteria voor 'groene stroom 'B'' voldoet (zie ook www.smk.nl).

4.4 Rekenwijze

- Bij het verbruik van 'grijze stroom': met de overeen komende factoren ad A. In vooruit berekeningen met grijze stroom (bijvoorbeeld kwantificering van reductiedoelstellingen) dient voor het lopende en voor de toekomstige jaren de actuele waarde te worden gebruikt. (In de vanaf 1 juli 2011 gemaakte berekeningen dus 455 g)
- Bij het verbruik van 'groene stroom 'B'', indien voldaan wordt aan de criteria 1 t/m 3 van paragraaf 4.3: met de overeenkomende factor ad B.
- Bij het verbruik van 'groene stroom 'B'' uit biomassa, indien voldaan wordt aan de criteria 1 t/m 3 van paragraaf 4.3 en indien bij de bepaling van de conversiefactor wordt voldaan aan de overige vereisten in paragraaf 4.3 voor elektriciteit uit biomassa: met de factor die berekend dient te worden volgens een van de methoden zoals omschreven in paragraaf 4.3.
- Bij het verbruik tot 1 juli 2011 van 'groene stroom', ingeval het SMK-Milieukeur niet gold: met de factor ad C. Het bedrijf mag ook de overeenkomende factoren ad A gebruiken.
- Bij het verbruik na 1 juli 2011 van 'groene stroom', indien niet voldaan wordt aan de criteria voor 'groene stroom 'B'': met de actuele waarde van de factor ad A.

De conversiefactoren voor zelf opgewekte groene stroom zijn gelijk aan die voor groene stroom 'B'. Ingeval van levering van groene stroom overschot aan het stroomnet wordt bovendien de inkoop van grijze stroom verminderd, hetgeen tot uiting komt in een op de factuur vermelde lagere afname.

Bij het verbruik van andere soorten duurzame stroom zoals elektriciteit uit getijdencentrales is de regel van toepassing het gebruik van een andere (officieel erkende) factor is toegestaan ingeval dit leidt tot een meer accurate uitkomst; andere voorwaarden zie de inleiding. Deze regel geldt algemeen maar niet voor niet-duurzame soorten stroom.

5. Overige energiedragers voor andere doeleinden dan vervoer

Dit betreft de brandstof voor o.a. inframachines tijdens werkzaamheden, verwarming etc., alsmede warmtelevering.

5.1 Uitgangspunten.

Bij de bepaling van energieverbruik en CO₂-emissies wordt als volgt gerekend:

- Inclusief energieverbruik en emissies t.g.v. winning en raffinage van brandstoffen, en -voor bio-brandstoffen- Indirect Land Use Change ILUC.

De hierna vermelde conversiefactoren houden hier rekening mee.

Voor nadere interpretatie zijn de vermelde bronnen maatgevend.

5.2 Conversiefactoren

Overige energiedragers voor andere doeleinden dan vervoer				
A	Benzine	2.780	g CO ₂ /liter brandstof	
	Diesel	3.135		
	LPG	1.860		
	Stookolie	3.185		
	Bio-ethanol	1.600		
B	Vloeibare fossiele primaire brandstoffen			
	Ruwe aardolie	3.735	g CO ₂ /kg brandstof	
	Orimulsion	2.610		
	Aardgascondensaat	3.400		
	Vloeibare fossiele secundaire brandstoffen			
	Petroleum	3.710	g CO ₂ /kg brandstof	
	Leisteenolie	3.150		
	Ethaan	3.425		
	Nafta's	3.850		
	Bitumen	3.975		
	Smeeroliën	3.620		
	Petroleumcokes	4.050		
	Raffinaderij grondstoffen	3.920		
	Raffinaderij gas	3.655		
	Chemisch restgas	3.655		
	Overige oliën	3.515		
	Vaste fossiele primaire brandstoffen			
	Anthraciet	2.720		g CO ₂ /kg brandstof
	Cokeskolen	2.810		
	Cokeskolen (cokeovens)	2.850		
	Cokeskolen (basismetaal)	2.690		
	(overige bitumineuze) Steenkool	2.420		
	Sub-bitumineuze kool	2.070		
	Bruinkool	2.105		
	Bitumineuze leisteen	1.040		
	Turf	1.190		
	Vaste secundaire brandstoffen			
Steenkool- en bruinkoolbriketten	2.315	g CO ₂ /kg brandstof		
Houtmot	44.000	g CO ₂ /m ³ brandstof		
C	Gasvormige brandstoffen			
	Aardgas	1.825	g CO ₂ /Nm ³ brandstof *)	
	Biogas (stortgas)	400		
	Biogas (co-vergisting mais-mest)	1.300		
	Methaan	2.000		
	Propaan	1.530	g CO ₂ /liter brandstof	

Bron A: CE Delft

Bron B: Cijfers en tabellen 2007, SenterNovem 2007. Deze cijfers zijn opgehoogd met een schatting voor de emissies 'well-to-tank' voor groepen brandstoffen (bron: CE Delft); dit is een benadering omdat deze emissies in werkelijkheid verschillen per brandstof.

Bron C: CE Delft; SenterNovem (zie bron B)

*) 1 Nm³ is 1 m³ onder standaard druk en temperatuur.

Warmte			
D	Warmtelevering STEG	11.300	g CO ₂ /GJ
	Warmtelevering-kolencentrale	18.500	
	Warmtelevering AVI	20.000	
	Warmtelevering gasmotor WKK	70.300	
	Warmtelevering geothermie	3.000	
E	Warmtelevering uit overige productiefaciliteiten	20.000	g CO ₂ /GJ

Bron D: CE Delft

5.3 Rekenwijze

- Bij verbruik van een ad A vermelde brandstof, op basis van aangetoond brandstofverbruik in liters: met de overeenkomende factor ad A.
- Bij verbruik van een ad B vermelde brandstof, op basis van aangetoond brandstofverbruik in kilogrammen (voor houtmot in m³): met de overeenkomende factor ad B.
- Bij verbruik van een ad C vermelde brandstof, op basis van aangetoond brandstofverbruik: met de overeenkomende factor ad C.
- Bij verbruik van geleverde warmte, mits de productiefaciliteit aangetoond kan worden:
  - o Ingeval de productiefaciliteit in de tabel vermeld is, op basis van aangetoond verbruik in GJ: met de overeenkomende factor ad D.
  - o Ingeval het een andere productiefaciliteit betreft, op basis van aangetoond verbruik in GJ: met de factor E.

Bij het verbruik van een niet vermelde brandstof is de regel van toepassing dat het gebruik van een andere (officieel erkende) factor is toegestaan; andere voorwaarden zie de inleiding. Deze regel geldt algemeen maar wordt in dit specifieke geval voor de duidelijkheid extra vermeld.

6. Koel- en koudemiddelen

Veel koel- en koudemiddelen zijn chloorfluorkoolwaterstoffen (CFK, HCFC) die niet alleen een effect hebben op de ozonlaag, maar tevens zeer sterke broeikasgassen zijn. In een analyse waarin deze middelen een rol spelen, worden daarom (lek)verliezen van deze stoffen meegenomen als broeikasgassen.

6.1 Uitgangspunten.

Bij de bepaling van energieverbruik en (CO₂-)emissies wordt als volgt gerekend:

- Inclusief energieverbruik en emissies t.g.v. winning en bewerking van grondstoffen.

De hierna vermelde conversiefactoren houden hier rekening mee.

Voor nadere interpretatie is de vermelde bron maatgevend.

6.2 Conversiefactoren

Koel- en koudemiddelen			
A	Koudemiddel - R22	1.810	kg CO ₂ /kg
	Koudemiddel - R404a	3.920	
	Koudemiddel - R507	3.985	
	Koudemiddel - R407c	1.775	
	Koudemiddel - R410a	2.090	
	Koudemiddel - R134a	1.430	

Bron A: CE Delft

6.3 Rekenwijze

Rapportering van koel- en koudemiddelen betreft niet-CO₂-emissies en is derhalve niet verplicht. Koel- en koudemiddelen kunnen naar keuze van het bedrijf worden toegevoegd mits voldaan wordt aan het gestelde in bijlage D, toelichting bij eis 3.A.1 inzake andere (niet-CO₂)-emissies. In dat geval geldt de volgende rekenwijze:

- Bij verbruik van een ad A vermeld koudemiddel, op basis van aangetoond verbruik in kg: met de overeenkomende factor ad A.

Als deze middelen worden gerapporteerd, is gebruik van de conversiefactoren dus verplicht; ook al is rapportage van deze middelen niet verplicht.

BIJLAGE D: Toelichting op de eisen voor Ladder Certificerende Instellingen (normatief)

1. Inleiding

1.1 Het karakter van deze bijlage

De Toelichting in deze bijlage is bedoeld voor de Ladder Certificerende Instellingen.

Deze Toelichting bevat:

- Nadere specificatie van de eisen, zoals de bedoelde specifieke delen van ISO normen. Deze hebben dezelfde status als de eisen zelf: er moet aan worden voldaan. Wel dient de specificatie te worden geïnterpreteerd in de geest, de bedoeling van de tekst van de eis, en deze op zijn beurt in het licht van de tekst in de kolom 'Aspect'.
- Enkele belangrijke richtlijnen voor de werkwijze bij de ladderbeoordeling.
- De criteria waaraan moet worden getoetst; daar zijn ook bepaalde kenmerken van het CMM model (ontwikkeling, groei) in meegenomen.
- De score richtlijnen.

Deze bijlage is niet specifiek bedoeld voor bedrijven die aan de slag willen met de CO₂-Prestatieladder. Zij hebben het meest aan uitleg over wat er nodig is om in het bedrijf te komen tot een goede emissie-inventaris en tot maatregelen gericht op energiebesparing, duurzame energie en de aanpak van emissies in de keten. Deze bijlage gaat over allerlei bijzondere situaties en de beoordeling van grensgevallen. Ter vergelijking: als een aspirant lid aan een vereniging vraagt hoe het verenigingsleven in elkaar zit, heeft deze ook niets aan de statuten en het huishoudelijk reglement; wat wel helpt is een goed gesprek over hoe de vereniging reilt en zeilt.

LET OP:

Bijlage D (Toelichting op de eisen voor de ladder Certificerende Instellingen) bevat echter dus wel degelijk normatieve elementen. Partijen die zich willen laten certificeren dienen zich hier via de geëigende kanalen van op de hoogte te brengen.

1.2 Een CO₂-bewuste bedrijfsvoering en de beoordeling van projecten

Een nieuw element in de eisen vanaf versie 2, is de toevoeging 'en in de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is'. In deze paragraaf wordt in algemene zin uitgelegd wat dat betekent voor de aanpak van het bedrijf in projecten.

Het certificatiesysteem legt de directe prikkel bij de bedrijfsvoering. Alle prestaties worden gevraagd op bedrijfsniveau en dienen substantieel te zijn. Dat verandert niet in de versies 2.x. Een bedrijf met CO₂-bewust certificaat dient als bedrijf aan de eisen op zijn niveau te voldoen, en niet per afzonderlijk project. Een essentieel kenmerk van de ladder is dat het bedrijf binnen de vrijheid van bedrijfsvoering, zelf bepaalt wat in welke projecten moet gebeuren om de bedrijfsprestaties te leveren. Wat aan CO₂-bewust handelen plaatsvindt in projecten is dus een afgeleide van de bedrijfsdoelen.

De gekozen CO₂-prestaties zoals reductiedoelstellingen, initiatieven, rapporteren, manieren van communiceren etc. kunnen betekenen dat in elk project aan dezelfde zaken en op dezelfde manier wordt gewerkt. Het is echter ook mogelijk dat de prestaties zich concentreren op een deel van de projecten, met als gevolg dat in een ander deel van de projecten geen of weinig CO₂-bewust prestaties aan de orde zijn. Nieuw in de ladder vanaf versie 2.x is dat het bedrijf expliciet maakt hoe dit zit, en dat het aantoont daar doelgericht en planmatig mee om te gaan. Bij enkele eisen wordt in de Toelichting aangegeven hoe dit in zijn werk gaat.

Een bedrijf dat de CO₂-prestaties serieus neemt en zijn administratie op orde heeft, zal dus geen moeite hebben aan te tonen dat het doelgericht bezig is met prestaties in projecten als middel om de bedrijfsdoelen te realiseren.

Om ook het proces van certificeren doelmatig te houden zal de ladderCI dit met ingang van versie 2.0, en dus ook in 2.1

- aan laten tonen voor de nieuw verworven projecten waarop CO₂-gunningvoordeel verkregen is,
- aan de hand van een steekproef van voldoende grootte uit deze projecten (zie hiervoor Bijlage E).

Bij uitzondering kan het toevalligerwijs voorkomen

- dat in geen van de projecten van de steekproef de te beoordelen CO₂-bewust prestatie substantieel aan de orde is, en
- dat dit geheel overeenkomt met de planning en aanpak van het bedrijf die eerder door de ladderCI zijn geaccepteerd.

In een dergelijk geval geeft de ladderbeoordeling geen voldoende zekerheid of het bedrijf aan de betreffende eis voldoet. Het bedrijf dient de prestatie in projecten dan op aanwijzing van de ladderCI op andere wijze te kunnen aantonen.

1.3 Enkele algemene aspecten van beoordelen

Het uitvoeren van een ladderbeoordeling dient tenminste een werkbezoek door de ladderCI op locatie te omvatten. Een ladderbeoordeling enkel op basis van een desk review is onvoldoende en derhalve niet aanvaardbaar.

Voor de jaarlijkse ladderbeoordeling dient de ladderCI na te gaan en vast te stellen dat elke jaarprestatie aan de eisen voldoet en dat dit continu via het internet voor de sectorgenoten en andere belanghebbenden zichtbaar is en blijft.

De eisen zijn, ook door verwijzingen naar ISO-normen e.d., in strikt formele zin duidelijk genoeg. De ladderCI weet hoe hij dient te beoordelen en waaraan dient te worden getoetst. Een deel van dat beoordelingswerk wordt in deze Toelichting er uit gelicht en geëxpliciteerd. De Toelichting is dus niet limitatief, voor geen enkele eis. De Toelichting geeft aan dat de beoordeling 'o.a.' (dus op zijn minst) de vermelde elementen dient te betreffen; hetgeen nodig is ter verduidelijking van onderdelen van de werkwijze en van de te hanteren criteria. Dit draagt bij aan een veel meer uniforme standaard die de ladderCI in een bepaalde beoordelingssituatie hanteert. Het expliciteren hiervan is van groot belang omdat bedrijven sterk verschillen en de CO₂-Prestatieladder als insteek heeft dat elk bedrijf een prestatie levert naar de maat van zijn eigen startsituatie en mogelijkheden.

Om die door velen gewaardeerde ontwikkelruimte te kunnen blijven benutten is een voorwaarde dat de manier waarop de ladderCI ermee omgaat door het bedrijf zonder meer gevolgd wordt.

2. Invalshoek A: Inzicht

2.1 De auditchecklijst

ID	Aspect/Invalshoek	Eisen	Score richtlijnen	Maximale score
1A	Bedrijf/inschrijver heeft gedeeltelijk inzicht in energie verbruik.	1.A.1. Identificatie en analyse van energiestromen van het bedrijf en de projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is, zijn gebeurd.	Volledig (10) Neen (0)	10
		1.A.2. Alle energiestromen van het bedrijf en de projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is, zijn aantoonbaar in kaart gebracht.	Ja, duidelijk gedocumenteerd (10) Één energiestroom (5) Neen (0)	10
		1.A.3. Deze lijst wordt regelmatig opgevolgd en actueel gehouden.	Ja, jaarlijks (5) Neen (0)	5
Minimale eisen voor behalen niveau 1A minimale score = 20				25
2A	Bedrijf/inschrijver heeft inzicht in eigen energieverbruik.	2.A.1. Alle energiestromen van het bedrijf en de projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is, zijn kwantitatief in kaart gebracht.	Ja, duidelijk gedocumenteerd (15) Één energiestroom (5) Neen (0)	15
		2.A.2. De lijst is volledig en wordt aantoonbaar regelmatig opgevolgd en actueel gehouden.	Ja, tenminste jaarlijks (5) Neen (0)	5
		2.A.3. Het bedrijf beschikt over een actueel energie audit verslag voor het bedrijf en de projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.	Ja (5) Ja, doch slechts partieel (bijvoorbeeld bepaald proces of unit) (2) Neen (0)	5
Minimale eisen voor behalen niveau 2A minimale score = 20				25
3A	Bedrijf/inschrijver heeft haar eigen energieverbruik omgerekend naar CO ₂ -emissie(s).	3.A.1. Het bedrijf beschikt over een uitgewerkte actuele emissie-inventaris voor haar scope 1 & 2 CO ₂ - emissies conform ISO 14064-1 voor het bedrijf en de projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.	Ja (20) Neen (0)	20
		3.A.2. De emissie-inventaris van 3.A.1 is door een CI geverifieerd met tenminste een beperkte mate van zekerheid.	Ja, jaarlijks (5) Neen (0)	5
Minimale eisen voor behalen niveau 3A minimale score = 20				25
4A	Bedrijf/inschrijver rapporteert haar carbon footprint conform de ISO 14064-1 voor scope 1, 2 & 3.	4.A.1. Het bedrijf heeft aantoonbaar inzicht in de meest materiële emissies uit scope 3, en kan uit deze scope 3 emissies tenminste 2 analyses van GHG - genererende (ketens van) activiteiten voorleggen.	Ja, beide voldoen aan de gestelde eisen (15) Ja, 1 maar wel ruim boven de eisen (10) Ja, 2 waarvan 1 gering aanvullend inzicht (10) Ja, 2 beide gering aanvullend inzicht (5) Neen (0)	15
		4.A.2. Het bedrijf beschikt over een kwaliteitsmanagement plan voor de inventaris.	Ja (5) Neen (0)	5
		4.A.3. Tenminste 1 van de analyses uit 4.A.1 (scope 3) is professioneel ondersteund of becommentarieerd door een ter zake als bekwaam erkend en onafhankelijk kennisinstituut.	Ja (5) Neen (0)	5
Minimale eisen voor behalen niveau 4A minimale score = 20				25

ID	Aspect/Invalshoek	Eisen	Score richtlijnen	Maximale score
5A	Bedrijf/inschrijver vereist van haar A-aanbieders een scope 1&2 emissie berekening conform ISO 14064-1.	5.A.1. Het bedrijf heeft vereisten voor het aanleveren van een CO ₂ -emissie-inventaris scope 1 & 2 opgenomen in de inkoopvoorwaarden voor A-aanbieders.	Ja, aantoonbaar voor alle A-aanbieders (15) Neen (0)	15
		5.A.2. 50% van de A-aanbieders rapporteert jaarlijks hun scope 1 & 2 emissies conform ISO 14064-1.	Emissie-inventaris van 50% van de A-aanbieders is beschikbaar (5) Emissie-inventaris voor 25% van de A-aanbieders is beschikbaar (2) Geen emissie-inventaris beschikbaar (0)	5
		5.A.3. De emissie-inventaris van de A-aanbieders is geverifieerd door een of verschillende CI's met tenminste een beperkte mate van zekerheid.	Ja, voor 50% van de A-aanbieders (5) Ja, voor tenminste voor 25% van de A-aanbieders (2) Neen (0)	5
Minimale eisen voor behalen niveau 5A minimale score = 20				25

2.2 Toelichting auditchecklijst A: Inzicht

Algemeen

Inzicht maakt een bedrijf bewust van de eigen CO₂-prestatie, de risico's en kansen die de eigen CO₂-uitstoot veroorzaakt en biedt het bedrijf informatie die het kan gebruiken bij het formuleren van effectieve doelstellingen en maatregelen om de CO₂-uitstoot te reduceren.

1.A.1 Identificatie en analyse van energiestromen van het bedrijf en de projecten

Het gaat om alle energiestromen binnen de organisatorische/operationele grenzen (boundary) van het bedrijf. Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling wordt nagegaan of het bedrijf sinds de vorige ladderbeoordeling nieuwe projecten heeft verworven waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is, en in dat geval middels een steekproef of de lijst voldoet voor die projecten.

Score richtlijn: Eén energiestroom levert 5 punten op mits op grond van algemeen bekende inzichten aannemelijk is dat het de meest materiële energiestroom betreft in relatie tot de projecten.

Bedrijven die samen als combinatie een project met CO₂-gerelateerd gunningvoordeel hebben verkregen hebben

- elk afzonderlijk alle energiestromen van het project als geheel geïdentificeerd (d.w.z. door bedrijf A inclusief energiestromen op het project van bedrijf B en de andere bedrijven in de combinatie, én andersom)
- of hebben gezamenlijk één lijst van de energiestromen van het hele project samengesteld.

Van opgestarte projecten met CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen dienen de energiestromen te worden geïdentificeerd. Wanneer één type projecten wordt gerealiseerd geeft de bestaande lijst mogelijk nog voldoende inzicht. Wanneer het bedrijf meerdere typen projecten uitvoert waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is of een opgestart project wijkt naar verwachting af, dan dienen de energiestromen zo nodig gedifferentieerd te worden en aangepast aan het type project.

1.A.2 Alle energiestromen aantoonbaar in kaart gebracht

Alle energiestromen van eis 1.A.1 worden in kaart gebracht. In kaart brengen betekent een lijst, diagram e.d. met de loop van energiestromen (tussen bedrijfsonderdelen, de projecten) en een kwalitatieve indicatie van de geschatte grootte.

In kaart brengen leidt per energiestroom als volgt tot gedocumenteerd extra inzicht:

- Een lijst met de loop van de energiestromen tussen betrokken bedrijfsonderdelen (bij naam) en onderaannemers (naar categorie), waarbij duidelijk het verband van elke energiestroom met de projecten wordt aangegeven. Onder lijst kan ook worden begrepen een stroomdiagram met daarop dezelfde informatie.
- Van opgestarte projecten met CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen dienen de energiestromen in kaart te worden gebracht. Wanneer één type projecten wordt gerealiseerd geeft het bestaande diagram mogelijk nog voldoende inzicht. Wanneer meerdere typen projecten met CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen of een opgestart project wijkt naar verwachting af, dan dienen de energiestromen zo nodig gedifferentieerd te worden en aangepast aan het type project.

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling wordt o.a. beoordeeld of sinds de vorige ladderbeoordeling

- het bedrijf nieuwe projecten heeft verworven waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is, en in dat geval of de lijst (het diagram) voldoet voor die projecten, en
- of de projectenportefeuille van het bedrijf veranderd is, en in dat geval of de rangorde nog voldoet. Data op grond waarvan een kwalitatieve schatting wordt bepaald hoeven niet voorgelegd te worden.

Score richtlijn: zie de toelichting bij eis 1.A.1.

1.A.3 Lijst wordt regelmatig opgevolgd en actueel gehouden

Voor het begrip regelmatig zie de begrippenlijst. Dit betekent dat een actuele lijst niet ouder dan 14 maanden is.

Bij opvolging en actueel houden gaat het om de lijst ad 1.A.2, voor 1.A.3 met de werkelijke energiestromen van het bedrijf, en van de volgende projecten die met CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen zijn:

- lopende projecten,
- de sinds de vorige ladderbeoordeling afgeronde projecten, en
- meer dan een half jaar geleden opgestarte projecten (ten opzichte van de jaarlijkse ladderbeoordeling).

Aan de hand van de geconstateerde werkelijke energiestromen worden zo nodig de lijsten 1.A.1 en 1.A.2 van het bedrijf geactualiseerd.

Het doel hiervan is inzicht ten behoeve van de reductie aanpak.

2.A.1 Alle energiestromen kwantitatief in kaart gebracht

Alle energiestromen van 1.A worden gekwantificeerd.

Het bedrijf dient elk van de gekwantificeerde energiestromen die verband houden met de projecten,

- binnen de lijst nader te specificeren voor de projectenportefeuille als geheel,
- en binnen de projectenportefeuille nader te specificeren voor elk project afzonderlijk dat met CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is (niet voor elk van de overige projecten).

Bijvoorbeeld: 100.000 liter gasolie totaal, 5.000 project A, 8.000 project B en 87.000 overige projecten

Het doel hiervan is inzicht ten behoeve van de reductie aanpak.

De wijze van toerekening van kwantiteiten aan de projecten is (mutatis mutandis) identiek aan hetgeen vermeld is in de passage "Specificatie naar projecten" in de toelichting bij eis 3.A.1.

Hele kleine energiestromen hoeven, goed onderbouwd, niet meegenomen te worden of mogen heel simpel gedaan worden. Uitgangspunt hierbij is het materialiteitsprincipe (zie voor meer informatie de ISO 14064-3 paragraaf A.2.3.8).

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van dat

- de gemaakte schattingen plausibel zijn.
- inspanning is geleverd om schattingen te vervangen door verbruiksgegevens van het bedrijf, en incomplete data aan te vullen, zodat het inzicht gaandeweg verbetert, en
- (middels een steekproef) dat voor de toewijzing van energiekwantiteiten aan projecten op de juiste wijze een van de voorgeschreven methodes is gevolgd.

Score richtlijn: zie eis 1.A.1. Alleen indien bij 1.A.1 sprake is van een volledige lijst, kunnen bij 2.A.1 de volle 15 punten worden toegekend; een volledige lijst kan op niveau 2 alleen worden aangetoond wanneer ook aan eis 1.A.3 is voldaan en de uitkomsten daarvan op de juiste wijze zijn verwerkt. Wanneer bij 1.A.1 geen sprake is van een volledige lijst, dient de ladderCI bij 2.A.1 het aantal punten tussen 5 en 15 te bepalen naar rato van het percentage van de overige energiestromen die zijn meegenomen (van de overige energiestromen de omvang, aannemelijk op grond van algemeen bekende inzichten; anders het aantal energiestromen.)

2.A.2 De lijst is volledig en wordt aantoonbaar regelmatig opgevolgd en actueel gehouden

Bij opvolging en actueel houden gaat het om de lijst ad 2.A.1, met de werkelijke energiestromen van het bedrijf, en van de volgende projecten die met CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen zijn:

- lopende projecten,
- de sinds de vorige ladderbeoordeling afgeronde projecten, en
- meer dan een half jaar geleden opgestarte projecten (ten opzichte van de jaarlijkse ladderbeoordeling).

Aan de hand van de geconstateerde werkelijke energiestromen wordt lijst 2.A.1 actueel gehouden.

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich o.a. aan de hand van een steekproef van:

- De volledigheid van de verbruikscijfers, aan de hand van facturen.
- De plausibiliteit van de gemaakte schattingen. Data op grond waarvan kwantificeringen (ook schattingen) hebben plaatsgevonden dienen voorgelegd te kunnen worden.
- De aanwezigheid van de vereiste documentatie. Berekeningsmethoden dienen beschreven te zijn.

Alleen indien bij eis 2.A.1 sprake is van een volledige lijst, kunnen bij 2.A.2 de volle 5 punten worden toegekend; een volledige lijst kan alleen worden aangetoond wanneer ook aan eis 1.A.3 is voldaan en de uitkomsten daarvan op de juiste wijze zijn verwerkt. Wanneer bij eis 2.A geen sprake is van een volledige lijst, dient de ladderCI bij 2.A.2 naar rato van de score bij 2.A.1 een lager aantal punten toe te kennen.

2.A.3 Actueel energie audit verslag

Let wel, het betreft hier een energie audit verslag van een beperkte energie audit. Het gaat hier met name om een analyse van de meest significante energieaspecten. Een energie audit geeft het bedrijf meer zekerheid dat alle relevante energiestromen (2.A) en reductie potentieel (2.B) in beeld zijn. Zie ook de energie audit in de begrippenlijst (bijlage A.5).

Inhoud

Het gaat hier om hetgeen gesteld is in de NEN 50001 in 4.4.3 en A.4.3 identificatie en beoordelen van energie verbruik en dan specifiek de items in het kader.

Voor rapportage over projecten in een bepaalde fase zie het Reglement.

De 'significante veranderingen' (in het kader, item b) betekenen o.a. dat voor projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is, onderzocht is of de te verwachten en werkelijke meest materiële emissies afwijken van die van het bedrijf als geheel.

Een en ander dient voldoende aan bod te komen opdat is aangetoond dat aan de eis "Het bedrijf heeft inzicht in eigen energie verbruik" is voldaan.

Geïdentificeerde verbeterpunten dienen opgepakt en opgevolgd te worden. Dit betekent dat bekeken wordt of en hoe dit invloed heeft op de doelstellingen.

a) Energieverbruik, actueel en in het verleden, en energiefactoren die op metingen en andere gegevens zijn gebaseerd: Energieverbruik behoort te worden gerelateerd aan gegevens over productieniveaus en/of andere factoren die het energieverbruik waarschijnlijk hebben beïnvloed.

b) Identificatie van gebieden waar sprake is van significant energieverbruik, met name van significante veranderingen in het energiegebruik over de afgelopen periode.

c) Identificeren, vastleggen van prioriteiten en documenteren van opportuniteiten voor verbetering van de energie efficiëntie.

NEN-ISO 50001, paragraaf 4.4.3

Uitvoering

Indien deze audit/verslaggeving wordt uitgevoerd door een externe partij dan is een separaat contract vereist. Deze werkzaamheden zijn dan aan te merken als consultancy/advieswerk. Consultancy en verificatie/certificatie dienen gescheiden te zijn. Gescheiden bureaus zijn hier verplicht.

Het audit verslag kan zijn opgesteld door een extern bureau, maar mag ook worden opgesteld door 'eigen' medewerkers van de inschrijver. Mits door een persoon met een zekere deskundigheid en van een afdeling die t.o.v. het project een hiërarchisch niet ondergeschikte positie heeft. Hierbij dient het bedrijf aan te kunnen tonen dat het bureau of de medewerkers over de juiste competenties en ervaringen (opleiding, ervaring, ...) beschikken inzake het opstellen van een energie audit verslag.

Het gaat hier voornamelijk om een frisse, onafhankelijke en kritische blik.

Ladderbeoordeling door de ladderCI

De ladderCI toetst op volledigheid aan de hand van het genoemde gedeelte van de NEN-ISO 50001. Op basis van een beperkte steekproef vormt hij zich een oordeel over transparantie en validiteit van de opbouw/onderbouwing van de inventaris.

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- Dat het energie audit verslag actueel is. Ingeval het bedrijf in de te beoordelen periode activiteiten met andere energiekenmerken heeft opgepakt (projecten van andere aard, nieuwe bedrijfsonderdelen binnen de boundary) dient het verslag aangepast te zijn. En:
- Dat geïdentificeerde verbeterpunten van het jaar daarvoor opgepakt en opgevolgd zijn.

Verwonderpunten verdienen extra aandacht van de ladderCI.

De ladderCI levert geen afzonderlijke verklaring omtrent het voorgelegde energie audit verslag.

Grove tekortkomingen leiden tot een zeer lage of 0-score.

3.A.1 Actuele emissie-inventaris scope 1 en 2

Specificatie naar projecten

Het bedrijf dient elk van de emissies die verband houden met de projecten,

- binnen de emissie-inventaris nader te specificeren voor de projectenportefeuille als geheel,
- en binnen de projectenportefeuille nader te specificeren voor elk project afzonderlijk waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is (niet vereist voor elk van de overige projecten).

Daartoe volstaat om de emissies van het bedrijf (maar niet business air travel), te splitsen en deels toe te rekenen (verdelen) aan een aantal projecten.

Doel is de aangrijpingspunten voor reductie inzichtelijk te maken. Net als bij financiële toerekening worden emissies die verband houden met 'overhead' (zoals verwarming en elektriciteit voor hoofd- en regiokantoren, centrale magazijnen e.d.) daarom niet toegerekend aan de projecten; vervoer en transport tussen centrale locaties en de projecten worden wel toegerekend aan de projecten.

Splitsing en toerekening aan (verdeling over) de projecten dient per emissie te gebeuren naar analogie van de allocatie opties beschreven in sectie 8 van de Corporate Value Chain (scope 3) Accounting and Reporting Standard (WBCSD/WRI, september 2011). Deze sectie en meer in bijzonder tabel 8.1 en figuur 8.2 geven voorbeelden en mogelijkheden voor het selecteren van de meest geschikte toerekeningsmethode in verschillende situaties. Eén van de bruikbare methoden is de financiële toerekeningsmethode (allocatie van kosten). Combinatie van methoden is toegestaan voor zover deze Standard dit toelaat. In de emissie-inventaris wordt de gebruikte methode vermeld en de keuze toegelicht.

Het is expliciet niet noodzakelijk, dat een bedrijf voor een project waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is een CO₂-emissie-inventaris overlegt, separaat van de bedrijfsinventaris. In de inventaris van het bedrijf als geheel wordt wel voor elk individueel project (waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is), zichtbaar wat het project bijdraagt aan de emissie van het bedrijf en welke CO₂-emissiebronnen daarbij het belangrijkste zijn.

Het doel hiervan is inzicht ten behoeve van de reductie-aanpak.

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Dient de ladderCI garant te staan (conform de 14064-3) dat de emissie-inventaris van het bedrijf voldoet aan de 14064-1?

Nee. De ladderCI toetst wel op volledigheid aan de hand van de 14064-1 § 7.3 "GHG report content". Hierbij dient aan de verplichte onderdelen 'shall' te zijn voldaan namelijk de punten a t/m q. Wat betreft punt e is alleen de rapportering van CO₂-emissies verplicht, gekwantificeerd in tonnen CO₂. Andere directe GHG emissies kunnen naar keuze van het bedrijf worden toegevoegd, mits

- afzonderlijk vermeld en gekwantificeerd voor elk GHG in tonnen CO₂-equivalenten,
- en mits deze rapportering plaatsvindt volgens de overige vereisten a-q.

Punt p verwijst naar de principes en vereisten voor het uitwerken, ontwikkelen, managen en rapporteren van emissies (- GHG management systeem conform 14064, deel (part) 1) teneinde van jaar op jaar de kwaliteit van de emissie-inventaris op efficiënte wijze te kunnen verbeteren en op peil te houden.

Op basis van een beperkte steekproef vormt de ladderCI zich een oordeel over transparantie en validiteit van de opbouw/onderbouw van de emissie-inventaris. De ladderCI levert geen afzonderlijke verklaring omtrent de voorgelegde emissie-inventaris.

Verwonderpunten verdienen extra aandacht van de ladderCI.

Grove tekortkomingen leiden tot een zeer lage of 0-score.

De ladderbeoordeling verandert niet indien (ten gevolge van het enkele feit dat) ook aan eis 3.A.2 wordt voldaan.

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van dat:

- Er een emissie-inventaris aanwezig is die actueel is; dit is het geval tot maximaal 15 kalendermaanden na afloop van het jaar waarover de emissies worden gerapporteerd.
- De emissie-inventaris voldoet aan de genoemde punten uit § 7.3 van de ISO 14064-1.
- De actuele emissie-inventaris is gebaseerd op de werkelijke energieverbruik cijfers van dat jaar.
- Aantoonbare verbetering van de data heeft plaatsgevonden ten opzichte van de vorige emissie-inventaris. Handvaten zie de punten in paragraaf 6.1.1 van de ISO 14064-1.
- Ingeval van een energie audit verslag of een verificatierapport, dat verbeterpunten actief zijn opgepakt en doorgevoerd.
- De beoordeling richt zich verder vooral op de onderbouwing van de verschillen in conversiefactoren, methoden en gerapporteerde emissies ten opzichte van de vorige emissie-inventaris.

3.A.2 Verificatie van de emissie-inventaris

Verificatie eis

De verificatie van de emissie-inventaris (14064-1 § 7.3 a t/m q) wordt gedaan conform de ISO 14064-3 door een bevoegde verificateur (zie paragraaf 5.1.2).

De emissie-inventaris dient alle bedrijfsonderdelen en activiteiten te dekken die vallen binnen de boundary zoals vermeld op het CO₂-bewust Certificaat.

Na completering van een verificatie van de emissie-inventaris conform ISO 14064-3 dient de verificateur een verificatieverklaring uit te brengen. Deze verklaring dient minimaal te voldoen aan de eisen zoals gesteld in de ISO 14064-3 onder 'Validation and verification statement'.

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de initiële en de jaarlijkse ladderbeoordeling van eis 3.A.2 stelt de ladderCI o.a. vast

- of er een verificatieverklaring met een beperkte mate van zekerheid over de emissie-inventaris aanwezig is en
- of deze verklaring de vereiste zekerheid biedt dat de emissie inventaris alle bedrijfsonderdelen en activiteiten dekt die vallen binnen de boundary zoals vermeld op het CO₂-bewust Certificaat, en
- of deze actueel is, en
- of deze voldoet, en
- of deze is afgegeven door een bevoegd bureau en een bevoegde auditor, en
- of beide laatsten voldoen aan de eisen van onafhankelijkheid.

Alleen als aan alle eisen is voldaan kan een score worden toegekend.

Middels de ladderbeoordeling van de verificatieverklaring wordt een nader oordeel gevormd over enkele aspecten van de inhoud van de emissie-inventaris (en dus niet de inventaris als geheel).

Een eenmaal door de ladderCI geaccepteerde verificatieverklaring voldoet tijdens de geldigheidsduur van het certificaat (dus maximaal 3 jaar) bij de volgende jaarlijkse ladderbeoordelingen door dezelfde ladderCI, mits bij elke jaarlijkse ladderbeoordeling blijkt dat

- aan eis 2.A.2 volledig is voldaan (o.a. dat de lijst actueel is), en dat
- de emissie-inventaris ad 3.A.1 actueel is, en dat
- de volledigheid (completeness) en mate van uitwerking van de emissie-inventaris niet zijn verminderd, en
- de boundary van het bedrijf dat onder het certificaat valt, niet is gewijzigd.

In alle andere gevallen dient voor de jaarlijkse ladderbeoordeling de verificatie opnieuw plaats te vinden en geldt hetgeen dat is gesteld in paragraaf 6.12 van het Reglement (maximale geldigheidsduur van de verificatieverklaring van 15 maanden).

Bij een volgende herbeoordeling is altijd een nieuwe verificatie nodig.

4.A.1 Meest materiële emissies en twee ketenanalyses

Een rapportage met rangorde van alle (meest materiële) scope 3 emissies

Het bedrijf dient een rapportage te kunnen overleggen waarin het laat zien dat het haar meest materiële (dominantie, bijv. qua CO₂-omvang) scope 3 emissies in kaart heeft gebracht. Het bedrijf heeft deze emissies in de rapportage geïdentificeerd en op grove wijze gekwantificeerd – conform de Corporate Value Chain (scope 3) Accounting and Reporting Standard. Daarin dienen in principe alle categorieën upstream en downstream emissies te worden meegenomen. Het gaat hier niet om gedetailleerde analyses van scope 3 emissies. Doel is om op basis van een grove berekening, te komen tot een rangorde van de meest materiële scope 3 emissiebronnen die tezamen de grootste (70-80%) bijdrage leveren aan de totale scope 3 emissies van een bedrijf. De sinds eind 2011 beschikbare Corporate Value Chain (scope 3) Accounting and Reporting Standard geeft de criteria voor bepaling van de materialiteit van emissies: omvang, invloed, risico, kritisch voor stakeholders, outsourcing, overige. De rangorde dient aan te geven welke emissies in scope 3 voor het bedrijf meer en minder voorde hand liggen om een reductieaanpak voor te ontwikkelen. De berekende omvang van de scope 3 emissies dient bij de bepaling van de rangorde dan uiteraard het zwaarst gewogen te worden. In beperkte mate kan de rangorde vervolgens worden aangepast op grond van de overige 5 criteria. Het heeft bijvoorbeeld geen zin om CO₂-reductie na te streven in een keten waar het bedrijf evident geen enkele invloed op kan uitoefenen.

Eisen aan de (selectie van onderwerpen voor) de analyses van de GHG-genererende ketens van activiteiten

Uit deze rangorde selecteert het bedrijf de onderwerpen voor twee ketenanalyses en stelt deze op. De volgende nadere (rand)voorwaarden worden hierbij gesteld:

1. De ketenanalyses dienen betrekking te hebben op de projecten.
2. Het bedrijf dient eigen analyses uit te (laten) voeren. Het meeliften bij de uitvoering van een betaalde opdracht van een klant kan niet gezien worden als het voldoen aan de eisen.
3. Er dient een ketenanalyse te worden gemaakt voor één van de twee meest materiële emissies én een andere voor één van de zes meest materiële emissies (uit de rangorde).
4. De scope 3 accounting standard geeft de herkenbare structuur van elke ketenanalyse.
5. Het resultaat van zulk een analyse dient een aanvulling te zijn op de bestaande (gepubliceerde) kennis en inzichten of anders gesteld: dient bij te dragen aan het voortschrijdend maatschappelijk inzicht.

De genoemde Corporate Value Chain (scope 3) Accounting and Reporting Standard geeft aan hoe in ketenanalyses en vervolgrapportages met de verschillende aspecten omgegaan dient te worden.

Als voorbeeld het gebruik van de juiste data.

Voor een ketenanalyse is het niet nodig direct uitgebreid gegevens op te vragen bij allerlei leveranciers. Het heeft meestal wel duidelijk meerwaarde om bij een of enkele leveranciers, dus selectief enkele cruciale gegevens op te vragen. Vaak is dat voldoende om een goede eerste versie van een ketenanalyse op te stellen.

In de eerste editie van de ketenanalyses zal duidelijk aangegeven moeten worden welke kwaliteit van data is gehanteerd. Onderscheiden worden primaire data = van de werkelijke leveranciers (up) en gebruikers (down), en secundaire data = algemene cijfers en eigen schattingen. Wanneer cruciale primaire data toch aantoonbaar moeilijk verkrijgbaar zijn kan een eerste versie van een ketenanalyse, dus onder voorwaarden, in hoge mate gebaseerd worden op secundaire data. Eigen tijdgebrek is geen valide reden, wel gebrek aan medewerking van partners in de keten ondanks aantoonbare inspanningen.

Voor alle relevante secundaire data dient de ketenanalyse in passende follow up te worden voorzien om later alsnog primaire data te krijgen.

De nieuwe standaard geeft richtlijnen voor accurate gegevens over up- en downstream activiteiten. Daarvoor wordt inzake data verzameling een aanpak in 4 stappen gepresenteerd. Op basis van de eerste grove berekeningen, worden de meest materiële emissies binnen de keten duidelijk; de data daarover worden vervolgens middels het opnieuw doorlopen van het proces verbeterd. Etc.

De vervolgrapportages (eis 4.B.2) doen verslag van de voortgang.

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de initiële ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van dat het bedrijf een rapportage met rangorde en twee ketenanalyses kan overleggen die aan de eisen voldoen. De ladderbeoordeling verandert niet indien (ten gevolge van het enkele feit dat) ook aan eis 4.A.3 wordt voldaan.

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van dat de vervolgrapportages van eis 4.B.2 voldoende voortgang laten zien (zie daar). Zodra dit bij een bepaalde ketenanalyse een half jaar lang niet (meer) het geval is en er is niet aantoonbaar verbetering te verwachten dan dient het bedrijf een nieuwe analyse over een andere keten van emissies voor te kunnen leggen. Daarvoor gelden dezelfde selectiecriteria uit de rangorde¹⁶.

4.A.2 Een kwaliteitsmanagement plan voor de inventaris

Doelstelling van een kwaliteitsmanagement plan is de garantie dat de emissies op een zo accuraat mogelijke wijze worden gerapporteerd. Zie punt 6.1.1 aangevuld met 6.1.2 van de ISO 14064-1 standaard en informatie omtrent data management opgenomen in Appendix C van de GHG Corporate Value Chain (scope 3) Accounting and Reporting Standard (WBCSD/WRI, september 2011), met name punten 4 en 6 op pagina 130. Bovenstaande leidt ertoe dat men continue en systematisch streeft naar een verbetering van de data gebruikt voor het opstellen en uitwerken van de emissie-inventaris.

4.A.3 Professionele ondersteuning door of professioneel commentaar van een ter zake als bekwaam erkend en onafhankelijk kennisinstituut en de ladderbeoordeling daarvan

Om de waarde van zulk een analyse te staven is bemoeienis van een gerenommeerd kennisinstituut nodig. Diverse kennisinstellingen of (vakgroepen van) universiteiten komen daarvoor in aanmerking. De bemoeienis (de inbreng/dienst) van een gerenommeerd instituut wordt conform schema door de ladderCI beoordeeld. Het spreekt voor zich dat het kennisinstituut professioneel en daarmee ook onpartijdig haar adviezen kan in- en/of uitbrengen. In dat geval is de ISO 17021 (paragraaf 4.2 over Impartiality) leidend.

Uitvoering

Het bedrijf is zoals gebruikelijk, zelf verantwoordelijk voor de keuze van het instituut en de acceptatie van de inbreng die het instituut levert. Dit mag worden verwacht van een bedrijf dat op niveau 4 functioneert. Inschakeling van een kennisinstituut kan op twee manieren.

- a. Het instituut wordt om professionele ondersteuning gevraagd waarbij het instituut dan ook medeverantwoordelijk is voor de resultaten. Dit moet blijken uit de documentatie.
- b. Men kan ook het instituut om professioneel schriftelijk commentaar vragen waarbij een verklaring als zodanig niet noodzakelijk is. Professioneel commentaar is dan vakkundig (valide en betrouwbaar), onpartijdig, transparant, van grof naar fijn, adviserend en op "limited assurance level", in Nederlands of Engels.

Ladderbeoordeling door de ladderCI

De ladderbeoordeling onder "a" (zie hierboven) houdt in marginale toetsing van het instituut (of het bekend staat als ter zake bekwaam, en onafhankelijk) en de vaststelling of dit medeverantwoordelijkheid draagt voor de analyse.

Bij "b" (zie hierboven) dient naast de marginale toetsing van het instituut, het commentaar zelf (de inbreng, meerwaarde) door de ladderCI beoordeeld te worden.

Verwonderpunten verdienen extra aandacht van de ladderCI.

Grove tekortkomingen leiden tot een zeer lage of 0-score.

---

¹⁶ Indien het bedrijf twijfelt ligt het voor de hand dat het bedrijf vroegtijdig de ladderCI consulteert; het is aan te raden dat de ladderCI een tussentijds oordeel uitspreekt om verrassingen tijdens de jaarlijkse ladderbeoordeling te voorkomen.

Middels de ladderbeoordeling van de ondersteuning c.q. van het commentaar van het instituut, wordt een nader oordeel gevormd over enkele aspecten van de inhoud van de ketenanalyse (en dus niet de ketenanalyse als geheel).

Bij de initiële en de jaarlijkse ladderbeoordeling van “b” (zie vorige pagina) stelt de ladderCI vast

- of er als bewijs een commentaar op de ketenanalyse aanwezig is en
- of dit actueel is, en
- of dit voldoet, en
- of dit is afgegeven door een als bekwaam erkend en onafhankelijk instituut, en
- of dit instituut voldoet aan de eisen van onafhankelijkheid.

Alleen als aan alle eisen is voldaan kan een score worden toegekend.

Score toekenning geschiedt in het licht van het opgedane nieuwe inzicht met een schaal vanaf ‘geen waarde’ bijvoorbeeld ingeval het gaat om reeds bestaande algemene kennis tot ‘waardevol’ bij een nieuw (aanvullend) en nuttig inzicht.

5.A.2. Emissie-inventaris van de A-aanbieders

Doel

5.A creëert een vrij speelveld voor bedrijven om hun leveranciers bewust te maken van energie en CO₂, en hen naar eigen inzicht te betrekken bij CO₂-reductie in de keten. Wanneer over enige tijd een aantal prestaties op 5.A is uitgekristalliseerd, is het wellicht mogelijk een succesvolle casus als uitgangspunt te nemen voor een verdere uitbouw van de ladder.

Inhoud

Moet voor leveranciers en onderaannemers de scope 1 en 2 footprint terugslaan op alleen de diensten die geleverd zijn door deze leverancier/onderaannemer, of voor de footprint van deze leverancier/onderaannemer in het algemeen? Antwoord: Footprint in het algemeen (zie hoofdstuk 4 van ISO 14064-deel 1 omtrent organisatorische en operationele grenzen).

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Toetsing van het aantal aanwezige emissie-inventarissen aan het vereiste percentage is eenvoudig waarbij inzage in de ABC analyse wel nodig is. Veelal is een ABC-analyse commercieel vertrouwelijk en dient dit gerespecteerd te worden. Toetsing op scope en kwaliteit (conform de ISO 14064-1) kan middels een beperkte steekproef uit de aanwezige emissie-inventarissen waarbij de ladderCI zich een oordeel vormt over transparantie en validiteit van de opbouw en onderbouwing van de individuele emissie-inventaris. Voor elk van deze toetsingen geldt mutatis mutandis hetgeen vermeld is onder ‘Ladderbeoordeling door de ladderCI’ bij eis 3.A.1. Bij toetsing op volledigheid aan de hand van de 14064-1 geldt evenwel dat van § 7.3 “GHG report content” niet voldaan hoeft te zijn aan de punten o, p en q.

Verwonderpunten verdienen extra aandacht van de ladderCI.

Voor bedrijven met veel A-aanbieders wordt het aantal A-aanbieders waarvan moet worden aangetoond dat de emissie-inventaris is gerapporteerd, bij ladderbeoordelingen die

- in 2012 plaatsvinden beperkt tot 75 van de eerste 150 (verder conform), en
- in 2013 en later tot 100 van de eerste 200 (verder conform).

Over handelshuizen

Bouwbedrijven kopen vaak bij handelshuizen in die een aparte juridische entiteit zijn maar zelf geen producten produceren en alleen beschikken over beperkte kantooruimte, transportmiddelen e.d. Is het de bedoeling dat van deze leveranciers scope 1 en 2 footprint gevraagd wordt (niveau 5A) en dat de daadwerkelijke productie-emissies van bijv. dwarsliggers en rails niet meegenomen worden?

Niveau 5A vereist dat het deelnemende bedrijf van haar A-aanbieders een scope 1,2 emissieberekening eist. Emissies ten gevolge van de productie van aangekochte goederen, transport (indien geen eigen vervoer) zijn scope 3 emissies.

5.A.3 Verificatie van de emissie-inventaris

Zie hiervoor de toelichting bij eis 3.A.2.

Het hebben van een CO₂-bewust Certificaat niveau 3 is afdoende ter invulling van eis 5.A.3.

Het bedrijf dient op niveau 5 voor een aantal emissie-inventarissen van A-aanbieders een verificatieverklaring te kunnen overleggen. Een bijzonder geval doet zich voor als A-aanbieders een CO₂-bewust Certificaat hebben. Op niveau 3 rept eis 3.A.2 ook van verificatie van de emissie-inventaris. Inzake een aanbieder die in bezit is van certificaat niveau 3 of hoger kan (naast overlegging van de emissie-inventaris) ook voldaan worden aan eis 5.A.3 door overlegging van het certificaat (dus niet een aparte verificatieverklaring). In geval de aanbieder voldaan heeft aan eis 3.A.2 is de consistentie duidelijk. Echter, eis 3.A.2 is een optie/bonus, dus er kunnen A-aanbieders zijn met een CO₂-bewust Certificaat niveau 3 of hoger, zonder dat aan eis 3.A.2 is voldaan. Ook dan geldt het certificaat als voldoende bewijs voor eis 5.A.3. Hoewel voor niveau 3 een verificatie niet per se nodig is wordt het meerdere dat voor niveau 3 vereist is (let wel: alle aspecten op niveau 3!) als voldoende compensatie beschouwd.

Bij de score richtlijn

50% (resp. 25%) van de emissie-inventarissen van A-aanbieders dient geverifieerd te zijn, en niet '50% (resp. 25%) van de A-aanbieders van eis 5.A.2'.

Voor bedrijven met veel A-aanbieders wordt het aantal A-aanbieders waarvan een verificatieverklaring moet kunnen worden overlegd, bij ladderbeoordelingen die

- in 2012 plaatsvinden beperkt tot 75 van de eerste 150 (verder conform), en
- in 2013 en later tot 100 van de eerste 200 (verder conform).

3. Invalshoek B: Reductie

3.1 De auditchecklijst

ID	Aspect/Invalshoek	Eisen	Score Richtlijnen	Maximale score
1B	Bedrijf onderzoekt mogelijkheden voor energie reductie.	1.B.1. Het bedrijf onderzoekt aantoonbaar de mogelijkheden het energie verbruik te reduceren van het bedrijf en de projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.	Ja (20) Neen (0)	20
		1.B.2. Het bedrijf beschikt over een actueel energie audit verslag voor het bedrijf en de projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.	Ja (5) Neen (0)	5
		Minimale eisen voor behalen niveau 1B minimale score = 20		25
2B	Bedrijf beschikt over een kwalitatief beschreven energie reductieambitie.	2.B.1. Het bedrijf heeft een kwalitatief omschreven doelstelling om energie te reduceren en heeft maatregelen benoemd voor de projecten.	Ja (10) Neen (0)	10
		2.B.2. Het bedrijf heeft een omschreven doelstelling voor gebruik van alternatieve brandstoffen en/of gebruik van groene stroom en heeft maatregelen benoemd voor de projecten.	Ja (10) Neen (0)	10
		2.B.3. De energie- en reductiedoelstelling en de bijbehorende maatregelen zijn gedocumenteerd, geïmplementeerd en gecommuniceerd aan alle werknemers.	Ja (3) Neen (0)	3
		2.B.4. De reductiedoelstelling is onderschreven door hoger management.	Ja (2) Neen (0)	2
		Minimale eisen voor behalen niveau 2B minimale score = 20		25
3B	Bedrijf beschikt over kwantitatieve CO ₂ -reductiedoelstellingen voor de eigen organisatie.	3.B.1. Het bedrijf heeft een kwantitatieve reductiedoelstelling voor scope 1 & 2 emissie van het bedrijf en de projecten opgesteld, uitgedrukt in absolute getallen of percentages ten opzichte van een referentiejaar en binnen een vastgelegde termijn en heeft een bijbehorend plan van aanpak opgesteld inclusief de te nemen maatregelen in de projecten.	Ja (15) Neen (0)	15
		3.B.2. Het bedrijf heeft een energie management actieplan (conform NEN-ISO 50001 of gelijkwaardig) opgesteld, onderschreven door hoger management, gecommuniceerd (intern en extern) en geïmplementeerd voor het bedrijf en de projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.	Ja volledig geïmplementeerd (10) Neen (0)	10
		Minimale eisen voor behalen niveau 3B minimale score = 20		25
4B	Bedrijf beschikt over kwantitatieve CO ₂ -reductiedoelstellingen voor scope 1, 2 & 3 CO ₂ -emissies.	4.B.1. Het bedrijf heeft voor scope 3, op basis van 2 analyses uit 4.A.1, CO ₂ -reductiedoelstellingen geformuleerd of bedrijf heeft voor scope 3, op basis van 2 materiële GHG - genererende (ketens van) activiteiten CO ₂ -reductiedoelstellingen geformuleerd. Er is een bijbehorend plan van aanpak opgesteld inclusief de te nemen maatregelen. Doelstellingen zijn uitgedrukt in absolute getallen of percentages ten opzichte van een referentiejaar en binnen een vastgelegde termijn.	Ja, omvang doelstelling is significant en tenminste vergelijkbaar met die van sectorgenoten. (15) Neen (0)	15
		4.B.2. Het bedrijf rapporteert ten minste halfjaarlijks (intern én extern) de voortgang ten opzichte van de doelstellingen voor het bedrijf en de projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.	Ja (10) Jaarlijks (5) Neen (0)	10
		Minimale eisen voor behalen niveau 4B minimale score = 20		25

ID	Aspect/Invalshoek	Eisen	Score Richtlijnen	Maximale score
5B		5.B.1. Het bedrijf rapporteert minimaal 2x per jaar zijn emissie-inventaris scope 1, 2 & 3 gerelateerde CO ₂ -emissies (intern en extern) alsmede de vooruitgang in reductiedoelstellingen, voor het bedrijf en de projecten.	Ja – emissie-inventaris en emissie reductiedoelstellingen (10) Ja – enkel emissie-inventaris (5) Neen (0)	10
		5.B.2. Het bedrijf slaagt erin de reductiedoelstellingen te realiseren.	Ja, helemaal (15) Neen (0)	15
Minimale eisen voor behalen niveau 5B minimale score = 20				25

3.2 Toelichting auditchecklijst B: Reductie

Algemeen

Reductie creëert kansen op minder energieverbruik en CO₂-uitstoot, en bevordert samenwerking zodat de meest efficiënte opties voor reductie in de keten worden aangepakt.

1.B.1 Onderzoek van de mogelijkheden het energieverbruik te reduceren

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat het bedrijf voortgang boekt door gaandeweg gebruik te maken van informatiebronnen die relevanter zijn, en
  - dat het onderzoek de actuele ontwikkelingen volgt, en
  - in geval van een energie audit verslag ad 1.B.2,
    - o dat en hoe het bedrijf het onderzoek ten nutte maakt voor de CO₂-prestaties op hogere certificatie niveaus, en
    - o hoe het bedrijf de opgedane kennis borgt,
- e.e.a. door gesprek aan te gaan met de deskundige van het bedrijf.

1.B.2 Actueel energie audit verslag

Zie hiervoor de toelichting bij eis 2.A.3

2.B.1 Een kwalitatief omschreven doelstelling om energie te reduceren, en maatregelen voor de projecten

Een kwalitatief omschreven doelstelling is de resultante van een zoek- en communicatieproces, van een integrale exploratie (zie alle eisen van niveau 1), naar mogelijkheden en wensen om te komen tot een energie reductieambitie (beleidsdoelstellingen). Deze ambitie is uitgedrukt in het benoemen van activiteiten waar reductiemogelijkheden nader gekwantificeerd en gerealiseerd kunnen worden. De uitdrukkingswijze is indicatief doch ook kaderstellend, naar grootte en termijn (van grof naar fijn, van integraal naar specifiek). De doelstelling wordt regelmatig jaarlijks opgevolgd en aangepast aan de voortgang in o.a. het onderzoek ad 1.B.1.

De maatregelen voor de projecten zijn duidelijk afgeleid van de kwalitatief omschreven doelstelling op bedrijfsniveau. Per project dient een lijst van maatregelen in gebruik te zijn die het bedrijf mogelijk op het project kan toepassen. Deze maatregelen kunnen van technische aard zijn en/of van procesmatige aard. De maatregelen kunnen per type project opgesteld worden.

De lijst met maatregelen wordt regelmatig jaarlijks opgevolgd en aangepast.

2.B.2 Een omschreven doelstelling voor gebruik van alternatieve brandstoffen en/of groene stroom, en maatregelen voor de projecten

De lijst met maatregelen wordt regelmatig jaarlijks opgevolgd en aangepast.

2.B.3 Energie- en reductiedoelstelling gedocumenteerd, geïmplementeerd en gecommuniceerd

Voor een houvast zie sectie 4.4.6¹⁷ en 4.5 van de NEN-ISO 50001 (zie ook eis 3.B.2 punt a). De communicatie wordt regelmatig halfjaarlijks opgevolgd en aangepast.

Onder werknemers worden ook expliciet bedoeld de medewerkers van het bedrijf die verantwoordelijk zijn voor de voorbereiding en uitvoering van de projecten met CO₂-gerelateerd gunningvoordeel bedoeld (bijvoorbeeld de projectmanager, technisch manager etc).

2.B.4 Reductiedoelstelling onderschreven door hoger management

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van (middels een steekproef uit de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is):

- dat de doelstelling(en) en de maatregelen voor de projecten, in de te beoordelen periode zijn onderschreven door het hoger management, en
- dat daaruit commitment spreekt aan continue verbetering in energie efficiëntie en beschikbaarheid van informatie, resources om de doelstelling te bereiken, en
- dat dit in de stuurcyclus ad 2.C.2 geborgd is, en
- dat dit conform deze stuurcyclus is uitgevoerd.

3.B.1 Een kwantitatieve reductiedoelstelling voor scope 1 & 2 emissie, en een plan van aanpak inclusief maatregelen in de projecten

Onderwerp en omvang van de doelstelling

De kwantitatieve reductiedoelstelling is geformuleerd op bedrijfsniveau voor de scope 1 en 2 emissie afzonderlijk, en dient

- betrekking te hebben op de projecten, en
- significant te zijn en vergelijkbaar met die van sectorgenoten. Significant slaat hier terug op de eigen situatie van het bedrijf. De doelstellingen worden gekozen voor de meest materiële emissies.

¹⁷ In de paragraaf 4.4.6 van de ISO 50001 zitten twee aanvullende eisen (tov overeenkomende paragraaf 3.3.3 van de EN 16001)

a. Een beschrijving van de methode waarmee een verbetering in de energieprestatie wordt gecontroleerd.

b. Een beschrijving van de methode waarmee de resultaten worden gecontroleerd

Plan van aanpak

Het plan van aanpak dient in ieder geval te bevatten:

- de lijst met CO₂-reducerende maatregelen voor het bedrijf, en
- een kwantitatieve indicatie op bedrijfsniveau van de beoogde bijdrage van elke maatregel aan de doelstelling, en
- per project waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is:
  - o de maatregelen van deze lijst die het bedrijf in het project gaat toepassen, of
  - o het geplande moment waarop, gezien de projectplanning, de maatregelen zullen worden benoemd die het bedrijf in het project gaat toepassen.

De maatregelen voor de projecten zijn duidelijk afgeleid van de kwantitatieve doelstelling op bedrijfsniveau. Deze maatregelen kunnen van technische aard zijn en/of van procesmatige aard (bv het bouwproces). In een bepaald project waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is, kan een specifieke CO₂-prestatie niet aan de orde zijn, omdat geen van de maatregelen van toepassing zijn.

Hiervoor kunnen twee redenen zijn:

- a. de maatregelen op bedrijfsniveau zijn niet relevant of relatief duur in dit specifieke project
- b. Een maatregel zou wel kunnen worden geïmplementeerd maar bedrijf kiest er, degelijk onderbouwd, voor om het niet te doen. (Voorbeeld: in een eerste jaar wil men maar in beperkt aantal projecten ervaring opdoen met een specifieke maatregel om die pas later breed uit te rollen in alle projecten).¹⁸

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de initiële ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van dat de doelstellingen

- o betrekking hebben op de meest materiële emissies ad 3.A.1, en
- o in het licht van de Ausgangssituatie, een omvang hebben die dermate veelzeggend is dat in redelijkheid van een serieuze uitdaging gesproken kan worden.
- o opgesteld zijn overeenkomstig 1.B en 2.B, en
- o duidelijk en op de juiste wijze kwantitatief zijn uitgedrukt.

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat de doelstelling regelmatig jaarlijks wordt opgevolgd en aangepast aan de voortgang in o.a. het onderzoek ad 1.B.1, en
- dat het plan van aanpak aantoonbare verbetering laat zien, met name van de kwantificering van
  - o de referentie (bijvoorbeeld onderbouwing/onzekerheidsmarge), en
  - o de reductiedoelstelling voor tussenliggende jaren, en
- op basis van een steekproef uit de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is:
  - o dat het bedrijf de maatregelen voor het project, gezien de projectplanning redelijkerwijs niet eerder kan benoemen dan gepland, of
  - o dat het bedrijf de maatregelen per project op het geplande moment heeft benoemd;en
  - o dat het bedrijf wijziging van de maatregelen per project kan onderbouwen met voortschrijdend inzicht in de externe omstandigheden die de haalbaarheid van reductie maatregelen bepalen.

Wat betreft de reductiedoelstelling voor tussenliggende jaren dient bij de eerste jaarlijkse ladderbeoordeling de doelstelling gekwantificeerd te zijn met betrekking tot het jaar van de eerstvolgende herbeoordeling.

---

¹⁸ Het kan wel een indicatie zijn voor een beperkte ambitie van een bedrijf als maatregelen die wel kunnen, systematisch niet worden ingezet.

3.B.2 Een energie management actieplan¹⁹, onderschreven door hoger management, gecommuniceerd en geïmplementeerd

Inzake de NEN-ISO 50001

- a. De verwijzing naar de NEN-50001 geeft een referentie, een houvast, een maatlat. De implementatie van dit volledige management systeem is niet een vereiste.
- b. Een energie management actie plan gaat samen met monitoring, opvolging en continue verbetering van de energie-efficiëntie.
- c. Om continue te kunnen voldoen aan de eisen (repetierend, procesmatig) wordt in termen van de NEN-ISO 50001 ten minste verwacht dat voldaan is aan de criteria in het kader.
- d. Zie ook de vraag over de gelijkwaardigheid van ISO 14001 en de NEN-ISO 50001.

§ 4.4.3 Uitvoeren van een energie review
§ 4.4.4 Opstellen referentie kader
§ 4.4.5 Vastleggen van performance indicators voor monitoren
§ 4.4.6 Doelstellingen, taakstellingen en management actieplan met betrekking tot energie²⁰
§ 4.6.1 Monitoring, meten en analyseren.
§ 4.6.3 Afwijkingen, correcties, corrigerende en preventieve maatregelen

NEN-ISO 50001

De ISO 14001 is hier niet equivalent met de ISO 9001. De OHSAS 18001 zou dat wel kunnen zijn. Deze is namelijk vanwege opzet en inrichting qua methodiek zo goed als identiek aan de ISO 14001 en of de NEN-ISO 50001.

Is hier ISO 14001 gelijkwaardig aan de ISO 50001?

Nee, niet zonder meer. Enkel indien de ISO 14001 hoger vermelde punten afdekt. Een ISO 14001 systeem is dus geen garantie.

Inhoud

Het actieplan bestaat in elk geval uit de volgende onderdelen:

- Het plan van aanpak van 3.B.1 mits dit voldoet aan de criteria van 3.B.1, en
- Het gestelde in § 4.4.6 van de NEN-ISO 50001, en
- Per project: de CO₂-reductie per maatregel kwantitatief, en
- Een overzicht van de verantwoordelijken per maatregel.

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

1. dat het actieplan in de te beoordelen periode regelmatig jaarlijks is opgevolgd en aangepast (o.a. dat het voldoet aan de criteria voor de jaarlijkse ladderbeoordeling ad 3.B.1) en dat het bedrijf in de werkwijze de Deming circle toepast, en
2. dat daaruit voortkomende rapportage(s) voortgang aantonen in het realiseren van de geplande maatregelen (comply or explain), en
3. dat voortgang wordt geboekt in de betrouwbaarheid (data, berekeningswijze) van de bijdrage van elke maatregel aan de realisatie van de reductiedoelstelling, en
4. dat voortgang wordt geboekt in het toepassen van meer onderdelen van de paragrafen § 4.4.3, § 4.6.1, § 4.6.3 NEN-ISO 50001, en

¹⁹ De term "actieplan" is nieuw in de ISO 50001. De EN 16001 sprak nog van een "management programma".

²⁰ De ISO 50001 en EN 16001 zijn bijna identiek. In paragraaf 4.4.6 van de ISO 50001 zitten echter twee aanvullende eisen (tov overeenkomende paragraaf 3.3.3 van de EN 16001)

- a. Een beschrijving van de methode waarmee een verbetering in de energieprestatie wordt gecontroleerd.
- b. Een beschrijving van de methode waarmee de resultaten worden gecontroleerd.

5. op basis van een steekproef uit de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is:
  - a. dat de maatregelen voor het bedrijf, en in welke projecten het bedrijf deze gaat toepassen, in de te beoordelen periode zijn onderschreven door het hoger management, en
  - b. dat dit in de stuurcyclus ad 2.C.2 geborgd is, en
  - c. dat dit conform deze stuurcyclus is uitgevoerd.

En

- d. dat de verantwoordelijken in de beoordeelde periode aantoonbaar conform het actieplan activiteiten hebben ondernomen.

Ad 1: het bedrijf dient wijziging van de te nemen maatregelen per project en de CO₂-reductie per maatregel te onderbouwen; dit wordt geborgd door toetsing aan de criteria voor de jaarlijkse ladderbeoordeling ad 3.B.1.

4.B.1 Op basis van 2 ketenanalyses of 2 ketens van activiteiten scope 3, CO₂-reductiedoelstellingen en een plan van aanpak inclusief maatregelen

Onderwerp en omvang van de doelstelling

De doelstelling dient significant te zijn en vergelijkbaar met die van sectorgenoten.

Significant slaat hier terug op de eigen situatie van het bedrijf. De doelstellingen worden gekozen voor de meest materiële emissies in scope 3. Indien de reductiedoelstellingen worden geformuleerd voor de twee ketenanalyses uit eis 4.A.1 is vanzelf sprake van twee van de meest materiële emissies. Indien reductiedoelstellingen worden geformuleerd voor twee andere ketens dient het om een keten te gaan voor één van de twee meest materiële emissies én een andere voor één van de zes meest materiële emissies.

De omvang van de doelstelling, in het licht van de Ausgangssituatie, is dermate veelzeggend dat in redelijkheid van een serieuze uitdaging gesproken kan worden. Daartoe dient de omvang van de doelstelling tevens vergelijkbaar te zijn met die van sectorgenoten. Het bedrijf dient zelf in haar portfolio te onderbouwen in hoeverre het een koploper, middenmoter of achterblijver is wat betreft de emissies in scope 3. Daartoe voldoen een schriftelijke verklaring, en een onderbouwing.

Het bedrijf dient vervolgens de keuze voor de omvang van de doelstelling te baseren op haar positie als inkoper binnen de branche. Van achterblijvers worden grotere inspanningen verwacht dan van koplopers. Als het bedrijf (los van het CO₂-bewust Certificaat niveau) koploper is en onder de 6 meest materiële emissies is er geen enkele met ruimte in de (hele!) keten voor substantiële innovatieve reductie, kan volstaan worden met een bescheiden doelstelling.

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de initiële ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

1. dat de doelstellingen gekozen zijn voor de meest materiële emissies in scope 3, o.a. volgens de GHG Corporate Value Chain (scope 3) Accounting and Reporting Standard, en
2. dat het bedrijf een schriftelijke eigen verklaring kan overleggen over haar positie als inkoper in de branche, en een onderbouwing daarvan, en
3. dat het energie management actieplan, uitgebreid met scope 3, voldoet aan de criteria voor de ladderbeoordeling zoals aangegeven bij eis 3.B.2, en
4. dat er een bijbehorend plan van aanpak is opgesteld inclusief de te nemen maatregelen, en
5. dat de doelstellingen, in het licht van de verklaring ad 2, significant zijn en vergelijkbaar met die van sectorgenoten.

Ad 5, Vergelijkbare reductiedoelstellingen

De ladderCI kan de reductiedoelstellingen vergelijkbaar maken deels door bij het beoordelen van deze doelstellingen de referentie jaren en de planningshorizonten te betrekken. Ook zullen de doelstellingen van koplopers en “bedrijven in de staart van het peloton” aanmerkelijk kunnen verschillen. Een reductie van 1%

bij een koploper is meerzeggend (wellicht significant) dan 1% bij een bedrijf in de staart (wellicht niet significant).

De ladderCI's dienen voor zichzelf een gedeeld professioneel maatgevoel te ontwikkelen op basis van publicaties (zie transparantie) en overleg in het Centraal College van Deskundigen.

4.B.2 Tenminste halfjaarlijks intern en extern rapporteren over de voortgang ten opzichte van de doelstellingen

De rapportages vormen een stimulans om bij voortdurend te werken aan de realisatie van de CO₂-reductie-doelstellingen voor scope 1, 2 en 3. Daarom vinden de voortgangsrapportages regelmatig jaarlijks of regelmatig halfjaarlijks plaats.

Onderscheiden worden scope 1, 2 en 3 (op niveau 4 en 5) gerelateerde eisen. Een rapport, als voorbeeld, dat handelt over de voortgang van de realisatie van een eis inzake scope 1 & 2 zal beide scopes apart moeten behandelen. Zo'n rapport dient van elke scope de voortgang ten opzichte van de betreffende doelstelling aan te geven; de voortgangsrapporten daarna op eenzelfde, vergelijkbare manier. Voorbeeld: rapport nummer N geeft aan dat in scope 1 60% van de scope 1 doelstelling is gerealiseerd, en in scope 2 nog 0% van de scope 2 doelstelling. Vervolgens geeft rapport nummer N+1 aan dat in scope 1 80% van de scope 1 doelstelling is gerealiseerd, en in scope 2 inmiddels 30% van de scope 2 doelstelling. Zodat duidelijk voortgang is te constateren.

5.B.1 Rapporteren van de emissie-inventaris scope 1, 2 en 3, alsmede de voortgang in reductiedoelstellingen

De rapportages vinden regelmatig halfjaarlijks plaats, of vaker en ook dan regelmatig.

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat de rapportages regelmatig worden uitgebracht, en
- dat de emissie-inventarissen voortgang laten zien zoals aangegeven bij de overeenkomende eisen op de onderliggende niveaus, en bovendien
- dat het bedrijf voortgang boekt met het completeren van haar scope 3 emissies, en
- dat deze voortgang halfjaarlijks is.

5.B.2 Slagen in het realiseren van de reductiedoelstellingen

De reductiedoelstellingen van het bedrijf als geheel zijn gerealiseerd, of het bedrijf is aantoonbaar op het goede pad om deze te gaan realiseren. Het verkrijgen en behouden van het CO₂-bewust Certificaat niveau 5 betekent dat het bedrijf dit elk jaar opnieuw bij de jaarlijkse ladderbeoordeling kan aantonen. Er moeten dan elk jaar nieuwe, verdergaande maatregelen genomen zijn die leiden tot het behalen van weer een nieuwe reductiedoelstelling die hoger is dan het in het voorgaande jaar behaalde prestatieniveau. Dit is mogelijk in twee situaties:

- in geval er doelstellingen op langere termijn zijn vastgesteld, en voor elk jaar op het pad daar naartoe de bijbehorende tussenliggende mijlpalen gekwantificeerd zijn (verdergaand dan gesteld ad 3.B.1 bij de jaarlijkse ladderbeoordeling). Indien door voorzienbare ontwikkelingen en ondanks reductiemaatregelen tijdelijk een toename van emissies is te verwachten dient dit in het pad te zijn uitgedrukt.
of:

- in geval er voor elk komend jaar afzonderlijk, steeds nieuwe reductiedoelstellingen worden vastgesteld. Uiteraard gelden in beide situaties de eisen m.b.t. het specificeren per project waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat het bedrijf in de te beoordelen periode aantoonbaar zijn reductiedoelstellingen uit eisen 3.B.1 en 4.B.1 heeft gerealiseerd,
of
- dat het bedrijf door onvoorziene omstandigheden zijn reductiedoelstellingen incidenteel niet heeft gehaald, en
- dit goed kan verklaren, en
- extra maatregelen neemt om een inhaalslag te maken.

4. Invalshoek C: Transparantie

4.1 De auditchecklijst

ID	Aspect/Invalshoek	Eisen	Score Richtlijnen	Maximale score
1C	Bedrijf communiceert ad hoc over energiereductie beleid.	1.C.1. Het bedrijf communiceert aantoonbaar intern op ad hoc basis over het energiereductie beleid van het bedrijf en de projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.	Ja, minstens 2 maal per jaar (20) Ja, 1 maal per jaar (10) Neen (0)	20
		1.C.2. Het bedrijf communiceert aantoonbaar extern op ad hoc basis over het energiereductie beleid van het bedrijf en de projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.	Ja, minstens 2 maal per jaar (5) Neen (0)	5
Minimale eisen voor behalen niveau 1C minimale score = 20				25
2C	Bedrijf communiceert minimaal intern en eventueel extern over haar energiebeleid.	2.C.1. Het bedrijf communiceert structureel intern over haar energiebeleid voor het bedrijf en de projecten. De communicatie omvat minimaal het energiebeleid en reductiedoelstellingen van het bedrijf en de maatregelen in projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.	Ja, minstens 2 maal per jaar (10) Ja, 1 maal per jaar (5) Neen (0)	10
		2.C.2. Het bedrijf heeft inzake CO ₂ -reductie een effectieve stuurcyclus met toegewezen verantwoordelijkheden voor het bedrijf en de projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.	Verantwoordelijk en bekend en stuurcyclus geïmplementeerd (10) Verantwoordelijk en toegewezen (5)	10
		2.C.3. Het bedrijf heeft de externe belanghebbenden geïdentificeerd voor het bedrijf en de projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.	Ja (5) Neen (0)	5
Minimale eisen voor behalen niveau 2C minimale score = 20				25
3C	Bedrijf communiceert intern en extern over haar carbon footprint en reductie-doelstelling(en).	3.C.1. Het bedrijf communiceert structureel intern én extern over de CO ₂ footprint (scope 1 & 2 emissies) en de kwantitatieve reductiedoelstelling(en) van het bedrijf en de maatregelen in projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.	Ja, minstens 2 maal per jaar (20) Ja, 1 maal per jaar (10) Neen (0)	20
		De communicatie omvat minimaal het energiebeleid en de reductiedoelstellingen van het bedrijf en de hierboven genoemde maatregelen, mogelijkheden voor individuele bijdrage, informatie betreffende het huidige energiegebruik en trends binnen het bedrijf en de projecten.		
		3.C.2. Het bedrijf beschikt over een gedocumenteerd intern én extern communicatieplan met vastgelegde taken, verantwoordelijkheden en wijzen van communicatie voor het bedrijf en de projecten waarop CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.	Ja, aantoonbaar (5) Neen (0)	5
Minimale eisen voor behalen niveau 3C minimale score = 20				25

ID	Aspect/Invalshoek	Eisen	Score Richtlijnen	Maximale score
4C	Bedrijf onderhoudt dialoog met partijen binnen overheid en NGO 's over haar CO ₂ -reductie-doelstelling en strategie.	4.C.1. Het bedrijf kan aantonen dat zij een reguliere (tenminste 2 x per jaar) dialoog onderhoudt met belanghebbenden binnen overheid en NGO 's (minimaal 2) over haar CO ₂ -reductiedoelstelling en strategie voor het bedrijf en de projecten.	Ja, voldoet aan minimum criteria (20) Ja, 1 belanghebbende, 2 x per jaar (5) Neen (0)	20
		4.C.2. Het bedrijf kan aantonen dat de door overheid en/of NGO geformuleerde punten van zorg over het bedrijf en de projecten zijn geïdentificeerd en geadresseerd.	Ja, aantoonbaar (5) Neen (0)	5
Minimale eisen voor behalen niveau 4C minimale score = 20				25
5C	Bedrijf committeert zich publiekelijk aan CO ₂ -emissie reductieprogramma van overheid of NGO.	5.C.1. Het bedrijf kan aantonen dat zij zich publiekelijk heeft geïnteresseerd aan een CO ₂ -emissie reductieprogramma van overheid en of NGO voor zowel het bedrijf als de projecten.	Ja, aan één programma (10)	10
		5.C.2. (zie 5.C.1) meer dan één.	Ja, aan meer dan één programma (5 extra)	5
		5.C.3. Het bedrijf communiceert structureel (minimaal 2x per jaar) intern én extern over haar CO ₂ footprint (scope 1, 2 & 3) en de kwantitatieve reductiedoelstellingen voor het bedrijf en de maatregelen in projecten die met CO ₂ -gerelateerd gunningvoordeel verkregen zijn.	Ja, voldoet aantoonbaar (10) Neen (0)	10
		De communicatie omvat minimaal het energiebeleid en de reductiedoelstellingen van het bedrijf en de bovengenoemde maatregelen, mogelijkheden voor individuele bijdrage, informatie betreffende het huidige energiegebruik en trends binnen het bedrijf en de projecten.		
Minimale eisen voor behalen niveau 5C minimale score = 20				25

4.2 Toelichting auditchecklijst C: Transparantie

Algemeen

Door Transparantie stimuleert een bedrijf de creatieve betrokkenheid van haar medewerkers, weten bedrijven van elkaars inzet, en kan een bedrijf door anderen worden aangesproken op de ambities en vorderingen. Het belangrijkste middel is communicatie.

Conform paragraaf 1.2 van deze bijlage D is het te communiceren nieuws in eerste instantie 'bedrijfsnieuws', waarbij ook expliciet wordt aangegeven waar de ontwikkelingen in de bedrijfsvoering specifiek op neerkomen in de projecten, waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is. Hoe de communicatie wordt georganiseerd is een keus van het bedrijf. Communicatie kan over het bedrijf en over elk bedoeld project²¹ afzonderlijk plaatsvinden, maar informatie over afzonderlijke projecten kan ook gebundeld aangeboden (en besproken, etc.) worden. Tenzij anders aangegeven geldt dit voor alle vormen van Transparantie.

²¹ Het gaat soms om meer dan alleen de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.

1.C.1 Op ad hoc basis intern communiceren over het energiereductie beleid

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van dat

- in de beoordeelde periode opnieuw communicatie activiteiten hebben plaatsgevonden, en dat
- deze informeren over de belangrijkste feiten betreffende de voortgang in het energiereductie beleid in de beoordeelde periode.

1.C.2 Op ad hoc basis extern communiceren over het energiereductie beleid

Zie de toelichting bij eis 1.C.1.

2.C.1 Structureel intern communiceren over het energiebeleid

‘Intern’ heeft betrekking op alle vaste en tijdelijke medewerkers van het bedrijf, inclusief degenen die betrokken zijn bij de projectenportefeuille en dan met name de medewerkers van het bedrijf die verantwoordelijk zijn voor de voorbereiding en uitvoering van de projecten met CO₂-gerelateerd gunningvoordeel (bv projectmanager, technisch manager etc).

‘Structureel’ (zie begrippenlijst) betekent in dit verband voor projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is ook dat communicatie over elk van deze projecten plaatsvindt. Wanneer het grootste deel van de projecten van het bedrijf wordt uitgevoerd met onderaannemers communiceert het bedrijf ook:

- op locaties van projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is,
- over de maatregelen die benoemd zijn voor dat project,
- zodanig dat ook alle medewerkers van de onderaannemers van dat project hiervan kennis kunnen nemen.

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van dat de communicatie activiteiten

- met regelmatige frequentie zijn voortgezet, en
- informeren over de belangrijkste feiten betreffende de voortgang in het energie-reductiebeleid in de beoordeelde periode.

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling stelt de ladderCI eveneens vast

- of het grootste deel van de projecten wordt uitgevoerd met onderaannemers, en indien dit het geval is, vergewist de ladderCI zich er van dat
- het bedrijf ook aantoonbaar communiceert zoals aangegeven, op locaties van projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is; indien op 1 of 2 projecten CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is: op deze ene resp. op beide locaties; bij meer dan 2 van dergelijke projecten: op 2 locaties naar keuze. De ladderCI dient zich daarover zekerheid te verschaffen, zo nodig met verificatie door bezoek van de projectlocatie.

Met zekerheid kan worden vastgesteld dat alle bij het betreffende project betrokken medewerkers van de onderaannemers hebben kennis kunnen nemen van de communicatie in geval:

- de communicatiemiddelen aantoonbaar gedurende het grootste deel van de uitvoering prominent zichtbaar voor alle medewerkers worden/zijn aangeboden, of
- uit een steekproef onder de aanwezige medewerkers op de projectlocatie blijkt dat de meerderheid van hen de onderwerpen kan noemen waarover informatie wordt/is aangeboden. Verwacht wordt niet dat ook medewerkers van een onderaannemer die slechts kortdurend (een week of minder) betrokken is, op de hoogte zijn van de interne communicatie.

2.C.2 Inzake CO₂-reductie een effectieve stuurcyclus met toegewezen verantwoordelijkheden

De stuurcyclus dient adequaat te zijn voor de bedrijfsvoering als geheel; daarbinnen dienen ook verantwoordelijkheden toegewezen te zijn voor elk van de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is (Het staat het bedrijf altijd vrij om meer te doen, zoals ook een stuurcyclus en verantwoordelijkheden binnen projecten).

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van dat

- de beschrijving van de stuurcyclus actueel is,
- en dat steekproefgewijs geselecteerde verantwoordelijken
- zich bewust zijn van hun verantwoordelijkheid,
- weten hoe (door wie, waar over, hoe vaak etc) zij geïnformeerd worden,
- en in de beoordeelde periode aantoonbaar conform de stuurcyclus betrokken zijn geweest bij de afhandeling van een of enkele (steekproefsgewijs bepaalde) kwesties.

Onder de verantwoordelijken wordt een steekproef bepaald voor

- de groep die verantwoordelijk is voor een of meer van de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is, en voor
- de groep overige verantwoordelijken.

Indien het bedrijf over de te beoordelen periode onvoldoende kwesties kan noemen om een steekproef uit te kunnen nemen,

- dient de ladderCI aan de hand van de voortgang over deze periode (zoals bij eisen 1.A.3, 2.A.2, 2.A.3, 2.B.²²) een met de nodige steekproefgrootte overeenkomend aantal kwesties te kiezen,
- waarbij de keuze willekeurig is en geheel naar eigen inzicht, en
- die in de stuurcyclus aan de orde behoren te zijn geweest, en
- waarvan de helft betrekking heeft op projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.

2.C.3 De externe belanghebbenden geïdentificeerd

Identificeren is toegespitst op relevantie. De te identificeren externe partijen zijn:

- partijen die belang hebben bij reductie van energie en van de meest materiële CO₂-emissies, en
- potentiële partners om mee samen te werken aan CO₂-reductie, zowel in de initiatieven van het bedrijf als bij de maatregelen in projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.

Het gaat hier bijvoorbeeld niet om partijen die mogelijk in hun belang geschaad worden door de (CO₂-) maatregelen in een project, de opdrachtgever, of partijen die een ander dan CO₂-belang hebben bij het bedrijf of projecten. Wel relevant zijn landelijke, regionale of lokale spelers met belang bij CO₂-reductie, mits deze

- beschikken over ter zake doende kennis op het gebied van CO₂, en
- een betekenisvolle rol vervullen in het beleid inzake milieubescherming, of
- idem in het maatschappelijk debat inzake milieubescherming.

Ten aanzien van een overheid wordt dus bedoeld het organisatiedeel (departement, dienst) dat verantwoordelijk is voor het beleid inzake milieubescherming; niet het organisatiedeel dat de opdrachtgeversrol voor een eigen project vervult.

De identificatie van belanghebbenden is een belangrijke opstap naar andere prestaties op hogere ladderniveaus, zoals structureel communiceren ad 3.C.1, het communicatieplan ad 3.C.2 en de dialoog ad 4.C.1. Daarom dient het bedrijf te kunnen uitleggen welke relatie het bedrijf ziet tussen de genoemde belanghebbenden en de CO₂-bewust activiteiten van het bedrijf.

---

²² Deze zijn relevant voor een bedrijf met CO₂-bewust Certificaat niveau 2. Op hogere niveaus ook rapportages betrekken

Voorbeelden van mogelijke belanghebbenden zijn:

- bedrijven in de branche die met vergelijkbare CO₂-reductie bezig zijn
- opdrachtnemers van nabijgelegen projecten waarmee samengewerkt kan worden
- overheden als opdrachtgevers van andere projecten
- leveranciers
- kennisinstituten in de branche
- onderaannemers
- belangenverenigingen natuur, klimaat, energie
- energieleverancier(s)
- regionale milieudienst

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van dat

- het bedrijf de lijst doelgericht heeft samengesteld, aan de hand van
  - o de relatie met de CO₂-bewust activiteiten van het bedrijf, en
  - o de betekenis ervan voor activiteiten op eventuele hogere niveaus zoals het communicatieplan.
- de lijst actueel is, aan de hand van
  - o kenmerken van projecten waarop in de te beoordelen periode CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is,
  - o wijziging in de maatregelen voor CO₂-reductie in projecten,
  - o voortschrijdend inzicht in het energiebeleid of het energie reductie beleid van het bedrijf,
  - o etc.

3.C.1 Structureel intern én extern communiceren over de carbon footprint (scope 1 en 2) en de kwantitatieve reductiedoelstelling(en)

Het bedrijf communiceert met betrekking tot de projecten de belangrijkste trends in energieverbruik en CO₂-uitstoot, naar keuze

- met betrekking tot de projectenportefeuille, of
- met betrekking tot het deel van de projectenportefeuille waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.

In beide gevallen kan het bedrijf er voor kiezen in te zoomen op bepaalde categorieën projecten waarbinnen de trends zich in het bijzonder aftekenen.

De communicatie betreft de bedrijfsvoering als geheel; waarbinnen duidelijk wordt gespecificeerd waar dat op neerkomt voor of door elk van de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van dat

- de communicatie alle items van 3.C.1. omvat, en een correct beeld geeft van de CO₂-prestaties,
- het bedrijf transparant is over de initiatieven waar het bedrijf aan deelneemt en op welke wijze (2.D, 3.D.1); het publiekelijk uitdragen van het initiatief ad 3.D.1, en publicaties ad 4.D.1 vallen onder invalshoek D, Participatie.
- de gecommuniceerde informatie vergelijkbaar is met eerder verstrekte informatie,
- communicatie die handelt over de voortgang van de realisatie van een eis inzake scope 1 & 2 beide scopes behandelt en transparant is over de werkelijke voortgang. Denkbaar is dat in rapport N een voortgang inzake scope 1 van 60% en bij scope 2 van 0% melding wordt gemaakt en dat vervolgens in rapport N+1 de melding 80% en respectievelijk 30% is.

3.C.2 Een gedocumenteerd intern én extern communicatieplan

Het communicatieplan is professioneel opgezet. Het is aantoonbaar gericht op alle medewerkers en de geïdentificeerde belanghebbenden ad 2.C.3, ondergebracht in onderscheidende doelgroepen. Het plan dient minstens te omvatten:

- de boodschap per doelgroep,
- de communicatie doelstellingen (in termen van bekendheid met de boodschap),
- overzicht van middelen,
- verantwoordelijken en uitvoerders, en
- de planning, waaronder de frequentie van communicatieactiviteiten.

Het plan omvat alle communicatieactiviteiten over de CO₂-prestaties van het bedrijf en de bedoelde projecten.

Inzake projecten dient het plan de communicatie voor, tijdens en na het project te omvatten.

Het plan dient aantoonbaar te worden toegepast.

Het plan dient de verantwoordelijkheden voor communicatie met betrekking tot de bedrijfsvoering als geheel adequaat te hebben toegewezen; daarbinnen dienen ook verantwoordelijkheden toegewezen te zijn voor elk van de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is.

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de initiële en jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van dat

- het communicatieplan professioneel is opgezet, en alle communicatieactiviteiten over de CO₂-prestaties van het bedrijf en de bedoelde projecten omvat, en
- het communicatieplan actueel is, aan de hand van
  - o de actuele lijst externe belanghebbenden ad 2.C.3.,
  - o de opgestarte en lopende projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is,
  - o de trends in energiegebruik en CO₂-uitstoot, en de voortgang ten opzichte van de reductiedoelstellingen,
  - o de boundary van het bedrijf,
  - o etc., en dat
- de verantwoordelijken
  - o zich bewust zijn van hun verantwoordelijkheid, en
  - o elk van een andere communicatie activiteit uit de te beoordelen periode kan aantonen dat deze onder zijn/ haar regie is uitgevoerd conform het communicatieplan,
  - o en daaruit leerpunten kan benoemen en heeft geadresseerd.

4.C.1 Een reguliere dialoog met belanghebbenden over CO₂-reductiedoelstelling en strategie

Het bedrijf voert minstens een dialoog met een overheid en een dialoog met een NGO. Deze dienen een onafhankelijke positie te hebben ten opzichte van het bedrijf.

De dialoog over de CO₂-reductiedoelstelling(en), zie ook 4.A.1 en 4.B.1, dient daadwerkelijk een specifieke 'CO₂'- dialoog te zijn, gericht op de mogelijkheden bij de uitvoering van projecten. Een dialoog over 'eenheden' die met geaccepteerde conversiefactoren in één stap te herleiden zijn naar CO₂, is ook acceptabel. Zo voldoet bijvoorbeeld een dialoog over vermindering van smeerolie (3.620 g CO₂/kg) voor wissels wel, maar een dialoog over minder wissels niet aan de eisen, tenzij er een hoeveelheid CO₂/wissel in de conversiefactoren is opgenomen.

Een dochteronderneming kan alleen meeliften op de dialoog die de moeder onderhoudt met de overheid indien de organizational boundary van het bedrijf moeder en dochter omvat.

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de initiële ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat de eerste dialoogbijeenkomst heeft plaatsgevonden, en
- afdoende gedocumenteerd is (plaats, tijd, deelnemers, inhoud, conclusies).

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat elke dialoog in de te beoordelen periode regelmatig halfjaarlijks is voortgezet, en
- dat de dialoogpartner aantoonbaar kennis van zaken heeft.

4.C.2 Geformuleerde punten van zorg zijn geïdentificeerd en geadresseerd

Bij de initiële ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat de punten van zorg zijn geadresseerd overeenkomstig de stuurcyclus ad 2.C.2.

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat de lijst met punten van zorg volledig is, inclusief de punten van zorg van de dialoogbijeenkomsten tijdens de te beoordelen periode, en
- dat de punten van zorg zijn geadresseerd overeenkomstig de stuurcyclus ad 2.C.2, en
- dat de naar tevredenheid afgehandelde punten van zorg blijvend zijn gedocumenteerd, inclusief de verantwoordelijke conform de stuurcyclus ad 2.C.2., en
- dat de belanghebbende dialoogpartner bevestigt, tevreden te zijn over de afhandeling. Dit wordt door de ladderCI geverifieerd bij de belanghebbende dialoogpartners aan de hand van een steekproef uit de afgehandelde punten van zorg.

5.C.1 Publiekelijk gecommiteerd aan een CO₂-emissie reductieprogramma van overheid en of NGO

Bij de initiële en jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- a. dat het CO₂-reductieprogramma (nog steeds) een actieve status heeft, en
- b. dat het bedrijf kan aantonen dat het commitment duidelijk betrekking heeft op de uitvoering van projecten, en
- c. dat publiek commitment van bedrijven (nog steeds) deel uitmaakt van de uitvoering van dit programma, en
- d. dat het publiek commitment door het bedrijf, bekend is bij de verantwoordelijken voor het programma, en volgens hen aansluit bij de doelstellingen van het programma.

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er bovendien o.a. van

- e. dat het bedrijf kan aantonen dat het op systematische wijze de prestaties aan het verbeteren is om het commitment tijdig te kunnen realiseren.

Indien het bedrijf na de initiële ladderbeoordeling constateert dat voldoen aan “e” niet kan worden aangetoond kan het bedrijf zich committeren aan een ander reductieprogramma, mits tijdens de daarop volgende jaarlijkse ladderbeoordeling(en) voldoen aan “e” wel kan worden aangetoond.

5.C.2 (zie 5.C.1) Meer dan één

Zie de toelichting bij eis 5.C.1.

5.C.3 Structureel intern én extern communiceren over de carbon footprint (scope 1, 2 en 3) en de kwantitatieve reductiedoelstelling(en)

Zie de toelichting bij eis 3.C.1.

5. Invalshoek D: Participatie

5.1 De auditchecklijst

ID	Aspect/Invalshoek	Eisen	Score Richtlijnen	Maximale score
1D	Bedrijf is op de hoogte van sector en of keteninitiatieven.	1.D.1. Het bedrijf is aantoonbaar op de hoogte van sector- en/of keteninitiatieven op het gebied van CO ₂ -reductie die in belangrijke mate verband houden met de projectenportefeuille.	Ja (15) Neen (0)	15
		1.D.2. Sector- en keteninitiatieven, en hoe deze verband houden met de bedrijfsvoering en de projectenportefeuille, zijn besproken in managementoverleg.	Ja en vervolgacties zijn gepland (10) Ja (5) Neen (0)	10
	Minimale eisen voor behalen niveau 1D minimale score = 20			25
2D	Bedrijf neemt passief deel aan initiatieven rond de reductie van CO ₂ in de sector of daarbuiten.	2.D.1. Het bedrijf neemt passief deel aan minimaal één (sector of keten) initiatief dat in belangrijke mate verband houdt met de projectenportefeuille, door inschrijving en/of betaling van contributie of sponsoring.	Ja (20) Neen (0)	20
		2.D.2. Het bedrijf neemt (beperkt) actief deel in een sector- of keteninitiatief dat in belangrijke mate verband houdt met de projectenportefeuille.	Ja, acties/initiatieven zijn in uitvoering of zijn op korte termijn (binnen 6 maanden) gepland (5) Neen (0)	5
	Minimale eisen voor behalen niveau 2D minimale score = 20			25
3D	Bedrijf neemt actief deel aan initiatieven rond de reductie van CO ₂ in de sector of daarbuiten.	3.D.1. Actieve deelname aan minimaal één (sector of keten) initiatief op het gebied van CO ₂ -reductie in de projectenportefeuille door middel van aantoonbare deelname in werkgroepen, het publiekelijk uitdragen van het initiatief en/of het aanleveren van informatie aan het initiatief.	Ja, acties/initiatieven zijn in uitvoering (20) Ja, acties/initiatieven zijn op korte termijn (binnen 6 maanden) gepland (15) Neen (0)	20
		3.D.2. Het bedrijf heeft hiervoor een specifiek budget vrijgemaakt.	Ja (5) Neen (0)	5
	Minimale eisen voor behalen niveau 3D minimale score = 20			25
4D	Bedrijf neemt initiatief tot ontwikkelingsprojecten die de sector faciliteren in CO ₂ -reductie.	4.D.1. Het bedrijf kan aantonen dat zij initiatiefnemer is van ontwikkelingsprojecten die de sector bij de uitvoering van projecten faciliteren in CO ₂ -reductie door het verbinden van de bedrijfsnaam aan het initiatief, door publicaties, door bevestiging van mede-initiatiefnemers.	Ja (20) Neen (0)	20
		4.D.2. Het bedrijf heeft hiervoor een specifiek budget vrijgemaakt.	Ja (5) Neen (0)	5
	Minimale eisen voor behalen niveau 4D minimale score = 20			25
5D	Bedrijf neemt actief deel in het opzetten van een sectorbreed CO ₂ -emissie reductieprogramma in samenwerking met overheid en of NGO.	5.D.1. Het bedrijf kan aantonen dat het actief betrokken is bij het opzetten van een sectorbreed CO ₂ -emissie reductieprogramma in samenwerking met de overheid en of NGO; en dat een relevante bijdrage daaraan wordt geleverd binnen de uitvoering van projecten.	Ja (5) Neen (0)	5
		5.D.2. Het bedrijf heeft hiervoor een specifiek budget vrijgemaakt.	Ja (5) Neen (0)	5
		5.D.3. Het bedrijf is eigenaar/ontwikkelaar van documenten waaruit blijkt:		
		5.D.3.1. dat minimaal 2 of meerdere van deze stukken zijn opgesteld door het bedrijf.	Ja (5) Neen (0)	5
		5.D.3.2. dat minimaal 1 overheidsorgaan en of minimaal 1 NGO en minimaal 2 andere bedrijven betrokken zijn bij het reductieprogramma.	Ja (5) Neen (0)	5
		5.D.3.3. dat er minimum- en tijds-gerelateerde reductie-eisen in absolute of relatieve zin gesteld zijn aan het programma.	Ja (5) Neen (0)	5
Minimale eisen voor behalen niveau 5D minimale score = 20			25	

5.2 Toelichting auditchecklijst D: Participatie

Algemeen

Door Participatie toont een bedrijf aan dat het investeert in samenwerking, het delen van eigen kennis en het daar waar mogelijk gebruikmaken van kennis die elders is ontwikkeld in het eigen bedrijf.

1.D.1. Op de hoogte van initiatieven CO₂-reductie die verband houden met de projectenportefeuille

“In belangrijke mate verband houden met de projectenportefeuille” is hier gerelateerd aan de door het bedrijf geïdentificeerde en in kaart gebrachte energiestromen bij eisen 1.A.1 en 1.A.2. De initiatieven op het gebied van CO₂-reductie dienen dus gerelateerd te zijn aan de grootste energiestromen, waarvan een kwalitatieve indicatie en hun relatie met de projecten wordt gegeven bij 1.A.2.

Bij de initiële en jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat het bedrijf een overzicht van nieuwe reductiemogelijkheden kan overleggen waaronder CO₂-bewust initiatieven, en
- dat steekproefsgewijs geselecteerde betrokken functionaris(sen) kunnen aantonen
  - o dat deze verband houden met het energiebeleid van het bedrijf, en
  - o dat deze relevant zijn voor de belangrijkste energiestromen binnen het bedrijf (met name in de projecten), en
  - o dat de kennis voor de organisatie gemakkelijk vindbaar is, en
  - o wordt gehanteerd bij de ontwikkeling van de reductie aanpak, en
- dat het bedrijf zich op de hoogte blijft stellen van nieuwe ontwikkelingen.

1.D.2 Initiatieven besproken in management overleg

Bij de initiële en jaarlijkse ladderbeoordeling beoordeelt de ladderCI:

- dat de mogelijkheden tot besparing en CO₂-reductie besproken zijn, en
- dat daarbij vastgesteld is welke kennis nog ontbreekt en nog uitgezocht zal worden, en
- dat steekproefsgewijs geselecteerde betrokken functionaris(sen) kunnen aantonen
  - o dat sprake is van voortschrijdend inzicht, en
  - o dat sturing aan het proces van kennis vergaren wordt gegeven.

2.D.1 Passieve deelname aan een initiatief

“In belangrijke mate verband houden met de projectenportefeuille” is hier gerelateerd aan de door het bedrijf gekwantificeerde energiestromen bij 2.A.1. De initiatieven op het gebied van CO₂-reductie dienen dus gerelateerd te zijn aan de grootste energiestromen, waarvan een kwantitatieve indicatie en hun relatie met de projecten wordt gegeven bij eis 2.A.1.

Bij de ladderbeoordeling van een nieuwe²³ deelname vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat het initiatief voldoet (zie eis 4.D.1) en
- dat de deelname betrekking heeft op relevante maatregelen, aan de hand van:
  - o het verband met de belangrijkste energiestromen van projecten, en
  - o de onderbouwing van de daaruit gemaakte selectie van items.

Bij de ladderbeoordeling van een lopende²⁴ deelname vergewist de ladderCI zich er o.a. van

²³ Deelname is gestart in de te beoordelen periode

²⁴ Deelname bleek bij een eerdere beoordeling te voldoen

- dat het initiatief voldoet (zie eis 4.D.1),
- dat voortgang in 'halen' van informatie aantoonbaar is, aan de hand van interne rapportages over de nieuwe informatie, en
- (bij afronding van deelname), dat het bedrijf inzicht kan aantonen wat het initiatief voor zijn projecten kan opleveren (wat daarvan zou kunnen worden overgenomen), en
- dat het bedrijf een financiële bijdrage heeft geleverd.

2.D.2 (Beperkt) actieve deelname

Bij de ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat in het management overleg weloverwogen een informatiebehoefte is vastgesteld, en
- dat de keuze van initiatieven waaraan wordt deelgenomen daar logisch uit voortvloeit, en
- (aan de hand van interne rapportages over de bevindingen) besluitvorming plaatsvindt over de consequenties voor de reductie aanpak.

3.D.1 Actieve deelname aan een initiatief

Bij de ladderbeoordeling van een nieuwe deelname vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat het initiatief voldoet (zie eis 4.D.1) en
- dat de deelname betrekking heeft op relevante maatregelen, aan de hand van:
  - o het verband met de scope 1 en 2 emissies bij projecten,
  - o de rangorde van de 10 meest materiële emissies daarbinnen,
  - o en de selectie van de items op basis van de keuzes in het management overleg.

Bij de ladderbeoordeling van een lopende deelname vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat het initiatief voldoet (zie eis 4.D.1), en
- dat voortgang in 'halen' én 'brengen' van informatie aantoonbaar is, aan de hand van interne rapportages over de bevindingen en besluitvorming daarover, presentaties, e.d., en
- dat het bedrijf een financiële bijdrage heeft geleverd.

3.D.2. Een specifiek budget

Budget dient naast de ingezette manuren ook voldoende te zijn (als evenredige bijdrage) om de overige geplande kosten van het initiatief te dekken gedurende de gehele geplande looptijd van het initiatief.

Score richtlijn eis 3.D: indien actief wordt deelgenomen aan een initiatief (voldoen aan eis 3.D), betekent dit automatische toekenning van een score voor passieve en beperkt actieve deelname (dan is ook voldaan aan eis 2.D).

Aan eis 3.D dient ook voldaan te worden in geval het bedrijf een certificaat op niveau 4 of 5 bezit.

4.D.1. Initiatief nemen tot ontwikkelingsprojecten die de sector faciliteren in CO₂-reductie

Inhoud

De activiteiten van een ontwikkelingsproject dienen:

- erop gericht te zijn om één van de meest materiële CO₂-emissies te reduceren binnen scope 1, 2 of 3
- erop gericht te zijn om een ander (of verbeterd) product, dienstverlening danwel een werkproces te ontwikkelen voor het eigen bedrijf
- vernieuwend te zijn,

Onderscheiden worden initiatief en deelname. De meerwaarde van initiatief komt tot uiting in het resultaat van de gezamenlijke activiteiten met de deelnemers uit de sector (faciliteren van de sector). Zoals gezamenlijke verkenning, kennisoverdracht, demonstratie, tests, organisatorische open-source faciliteiten om toepassing goedkoper te maken of risico's te delen. De maatregelen hoeven door de initiatiefnemer niet daadwerkelijk tegelijkertijd in projecten te worden uitgevoerd. (Hoewel dit voor sommige ontwikkelingsprojecten duidelijk meerwaarde kan hebben.) Het meeliften bij de uitvoering van een betaalde opdracht van een klant is mogelijk.

Vergaderingen, inhoudelijke gedachtevorming etc. over de organisatie van het ontwikkelingsproject of de inhoud van de actieplanning gelden niet als activiteiten zoals bedoeld in 1a (zie hieronder), maar maken deel uit van het initiatief.

Vernieuwende activiteiten voor ontwikkelingsprojecten zijn bijvoorbeeld:

- technieken of innovaties uit andere sectoren, de wetenschap,
- met betrekking tot materialen, product of proces,
- die in de eigen sector tot verbetering zouden leiden, of
- binnen scope 3 'downstream' tot verbetering zouden leiden (zoals bijvoorbeeld een ontwikkelproject van een bouwaannemer die een product gaat toepassen/maken dat resulteert in lager energiegebruik van trein of auto's)
- en die nog niet eerder gepubliceerd zijn.

Deelname van partners in de keten kan meerwaarde hebben voor de sector.

Over de initiatiefnemer

Het uitgangspunt is één initiatiefnemer per ontwikkelingsproject; de rest van de partijen is actief deelnemer (niveau 3) of passief deelnemer (niveau 2). Meer initiatiefnemers is mogelijk, maar niet meer dan nodig om het initiatief te nemen voor het ontwikkelingsproject. Het initiatief bestaat uit:

- lanceren van het ontwikkelingsproject,
- op gang brengen ervan middels:
  - o het verzamelen van deelnemers, en
  - o het in gang zetten van minstens 1 activiteit,
- en tijdens de uitvoering:
  - o borgen dat voortdurend aan de vereisten wordt voldaan om als ontwikkelingsproject te mogen gelden, en
  - o initiatief houden om het ontwikkelingsproject zo snel mogelijk tot een goed einde te brengen.

Ingeval een ontwikkelingsproject één initiatiefnemer heeft dient voldaan te worden aan het volgende:

1. Er kan een actieplanning voorgelegd worden met de volgende onderdelen:
  - a) een beschrijving van de voorgenomen activiteiten,
  - b) beoogd aantal en doelgroep van de actieve deelnemers,
  - c) de reductiedoelstelling van het initiatief op zichzelf,
  - d) een prognose van de reductie bij sectorbrede toepassing van het initiatief. Bij grote onzekerheid is de prognose voorzien van een bandbreedte,
  - e) en een tijdplanning voor 1a en 1c.

Twee of meer bedrijven kunnen elk initiatiefnemer zijn mits er naast punt 1 bovendien voldaan wordt aan de volgende punten 2 en 3:

2. Er kan een door alle initiatiefnemers onderschreven projectplan voorgelegd worden met de volgende onderdelen:
  - a) de manier waarop het ontwikkelingsproject CO₂-reductie in de sector dient te faciliteren om geslaagd te heten,

- b) het benodigde budget,
  - c) de benodigde expertise,
  - d) de nodige overige assets,
- die doorslaggevend zijn om het ontwikkelingsproject te doen slagen,
- e) een inschatting van de bijdragen die terzake verwacht worden van actieve deelnemers,
  - f) en idem als e, van passieve deelnemers.
3. Van elk van de initiatiefnemers kan vastgesteld worden dat deze
- a) uit een ander concern afkomstig is, en
  - b) een certificaat heeft op niveau 4 of 5, en
  - c) een verklaring overlegt:
    - I. dat en op welke van de punten 2a t/m 2d het bedrijf niet in staat is om als enige initiatiefnemer het initiatief te nemen, en
    - II. welke specifieke bijdragen van de andere initiatiefnemers niet gemist kunnen worden (bevestiging van mede-initiatiefnemers);
    - III. zulks ondertekend door de register accountant van het bedrijf.

Ambitieniveau en publiciteit

Aan het ontwikkelingsproject dient door de initiatiefnemer(s) regelmatig (halfjaarlijks) bekendheid gegeven te worden door publicatie over de aspecten 1a t/m 1e en de voortgang daarin. Ingeval van meerdere initiatiefnemers dient elke publicatie ook inzicht te geven in de punten 3.c.I en 3.c.II.

Deze publicaties dienen plaats te vinden in een onafhankelijk uitgegeven vakblad of branchebreed tijdschrift dat handelt over de normale brancheactiviteiten (niet alleen duurzaamheid). In elke publicatie dient opvallend de bedrijfsnaam van de initiatiefnemer(s) met het initiatief verbonden te worden. De twee laatst verschenen publicaties en de actieplanning ad 1 dienen zonder onderbreking op de internetsite te zijn geplaatst, overeenkomstig paragraaf 6.8, Explicitering extern publiceren.

Deze wijze van publiceren bevordert dat voldoende ambitie en initiatief door de initiatiefnemer(s) aan het ontwikkelingsproject worden gegeven.

Voortgang in de activiteiten

Activiteiten m.b.t. vernieuwende maatregelen gelden als voldoende voortgang zo lang als er leereffecten voor de deelnemers optreden.

Ontbreken van voortgang mag op het moment van de ladderbeoordeling niet langer dan een half jaar duren. Bij niet langer dan een half jaar voldoet aantoonbaar initiatief dat er op gericht is de voortgang te bevorderen. Bij langer dan een half jaar kan het bedrijf niet meer aantonen initiatiefnemer te zijn.

Wanneer tussen twee ladderbeoordelingen langer dan een half jaar voortgang ontbreekt kan initiatief ertoe leiden dat toch voortgang kan worden aangetoond bij de jaarlijkse ladderbeoordeling. Bij twijfel over de kans van slagen zou het bedrijf op korte termijn een nieuw initiatief moeten nemen om bij de jaarlijkse ladderbeoordeling met zekerheid weer aan te kunnen tonen dat het bedrijf initiatiefnemer is.

Langer dan een half jaar geen voortgang kan ook optreden nadat een ontwikkelingsproject geslaagd is en daarmee de facto is afgerond. Ook in dat geval dient het bedrijf op korte termijn een nieuw initiatief te nemen om bij de jaarlijkse ladderbeoordeling met zekerheid weer aan te kunnen tonen dat het bedrijf initiatiefnemer is.

Over de prestaties van passieve en actieve deelnemers zie resp. eisen 2.D en 3.D.

Ladderbeoordeling door de ladderCI

Bij de ladderbeoordeling van een nieuw initiatief vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat de activiteiten van het ontwikkelingsproject erop gericht zijn om één van de meest materiële CO₂-emissies te reduceren binnen scope 1, 2 of 3.

- dat de activiteiten van het project erop gericht zijn om een ander (of verbeterd) product, dienstverlening danwel een werkproces te ontwikkelen voor het eigen bedrijf
- dat de activiteiten van het project vernieuwend zijn,
- dat de actieplanning ad 1 aanwezig is en voldoet aan de punten 1a t/m 1e (zie pagina 107), en
- (bij meerdere initiatiefnemers) dat aan de vereisten 2 en 3 (zie pagina 107 en 108) is voldaan (waaronder de verklaring ad 3c van het te certificeren bedrijf), en
- dat het ontwikkelingsproject op gang is gebracht.

Bij de ladderbeoordeling van een lopend initiatief vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat voortgang van de activiteiten wordt geboekt ten opzichte van de tijdplanning. Voortgang kan worden aangetoond wanneer o.a. recente bevestiging kan worden voorgelegd van leereffecten door minstens 30% van de deelnemers in het afgelopen half jaar. Bevestiging van bedrijven in de sector mits van buiten het eigen concern. Recent is minder dan 3 maanden voorafgaand aan de ladderbeoordeling.
- en
- (bij twijfel over voortgang) dat de initiatiefnemer het initiatief houdt, en
- dat de publicaties voldoen.

4.D.2 Een specifiek budget

Het budget dient vrijgemaakt te zijn voor de hele geplande looptijd van het ontwikkelingsproject.

5.D.1 Actief betrokken bij het opzetten van een sectorbreed CO₂-emissie reductieprogramma in samenwerking met de overheid of NGO

Het bedrijf levert met de uitvoering van zijn projecten een bijdrage aan de realisatie van de CO₂-reductie van dat programma, die relevant is.

‘Relevant’ slaat hier terug op de eigen situatie van het bedrijf. De omvang van de bijdrage, in het licht van het aandeel van het bedrijf in (deze emissie van) de sector, is dermate veelzeggend dat in redelijkheid van een serieuze bijdrage gesproken kan worden.

Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling vergewist de ladderCI zich er o.a. van

- dat voortgang wordt geboekt met het opzetten van het programma,
- of
- dat aan het programma na de fase van opzetten uitvoering wordt gegeven, en
- dat daarbij voortgang wordt geboekt,
- en
- dat het bedrijf actief betrokken is bij de lopende fase door een stimulerende, sturende en faciliterende rol.

5.D.2 Een specifiek budget vrijgemaakt

Het budget dient vrijgemaakt te zijn voor de hele huidige fase van het reductieprogramma; fasen kunnen zijn: opzetten; onderzoek en ontwikkeling; implementatie/uitrol in de sector.

Bij de score richtlijnen van 5.D

4.D kan uitgroeien tot 5.D en alleen in dat geval is bij eis 5.D tevens voldaan aan eis 4.D.

BIJLAGE E: Toelichting op de steekproef (normatief)

Waar de steekproeven betrekking op hebben

Voor de beoordeling van in elk geval de volgende 6 eisen dient de ladderCI een steekproef te nemen uit de projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen is. Voor deze steekproeven geldt het onderstaande voorschrift.

- Eis 1.A.1: Identificatie en analyse van energiestromen
- Eis 2.A.1: Alle energiestromen in kaart
- Eis 2.B.4: Reductiedoelstelling onderschreven
- Eis 3.B.1: Kwantitatieve reductiedoelstelling scope 1 en 2
- Eis 3.B.2: Energie management actieplan, onderschreven etc.
- Eis 2.C.1: Structureel intern communiceren over energiebeleid.

Bij eis 1.A.1 beperkt de steekproef zich tot de nieuwe projecten die het bedrijf sinds de vorige ladderbeoordeling heeft verworven. Alleen bij eis 2.C.1 gaat het om een beoordeling waarvoor bezoek van 1 of 2 locaties van projecten nodig kan zijn.

De andere steekproeven worden genomen op de bij het betreffende type beoordelingen gebruikelijke wijze.

Nemen en hanteren van de steekproef

1. Door het bedrijf wordt een lijst opgesteld van de projecten die met CO₂-gerelateerd gunningvoordeel verkregen zijn. Daartoe behoren:²⁵
  - a. de sinds de vorige ladderbeoordeling opgestarte projecten, en
  - b. de in de te beoordelen periode lopende projecten, en
  - c. de sinds de vorige ladderbeoordeling afgeronde projecten.Het bedrijf geeft bij elk project aan:
  - tot welk van de categorieën a, b of c het behoort,
  - de datum van gunning en de verwachte opleveringsdatum,
  - de locatie van het project,
  - eventuele combinanten waarmee het project wordt uitgevoerd,
  - en (het aandeel van het bedrijf in) de prijs waarvoor de opdracht is gegund.
2. Aan elk van deze projecten wordt een volgnummer toegekend. Voorafgaande aan de ladderbeoordeling wordt deze lijst aan de ladderCI toegestuurd.
3. De ladderCI²⁶ stelt de vereiste grootte (N) van de steekproef vast aan de hand van het totaal aantal (P) projecten op de lijst, conform bijgaande tabel. Bij een aantal projecten (P) boven de 20 geldt de maximale steekproefgrootte (N) van 7.
4. De ladderCI selecteert bij loting, of op basis van gezond verstand, eenmalig niet minder en niet meer volgnummers dan precies overeenkomt met de vereiste grootte van de steekproef. Of projecten al bij een voorgaande ladderbeoordeling tot een steekproef hebben behoord, speelt geen rol.
5. Voor eis 1.A.1 stelt de ladderCI vast welke van de nummers tot de categorie a behoren; deze vormen de steekproef voor eis 1.A.1.

²⁵ Naar analogie van Handboek 2.1, Bijlage D, toelichting bij eis 1.A.3. Voor alle gebruikte begrippen inzake projecten zie bijlage A Begrippenlijst, paragraaf 3.

²⁶ De stappen 3 t/m 6 worden uitgevoerd door de auditor die de ladderbeoordeling uitvoert in aanwezigheid van een tweede auditor. Het verslag met uitkomsten wordt gedateerd, door beiden geparafeerd en aan het auditplan toegevoegd.

6. Indien bezoek aan locaties van projecten nodig is conform de criteria bij eis 2.C.1, maakt de ladderCI een keuze van 1, dan wel 2 volgnummers uit de steekproef. 2 locaties impliceert 2 verschillende projecten.
7. De ladderCI stelt het bedrijf in kennis van: het aantal projecten ad 3, het aantal projecten ad 5 en het aantal noodzakelijke bezoeken aan locaties van projecten ad 6 (het aantal, dus geen informatie over de projecten zelf die tot de steekproeven behoren).
8. De ladderCI bezoekt locaties van projecten in principe in overleg met het bedrijf. De ladderCI behoudt echter het recht om onaangekondigd op een projectlocatie langs te komen.
9. Niet eerder dan bij aanvang van het bedrijfsbezoek dat deel uit maakt van de ladderbeoordeling, stelt de ladderCI het bedrijf in kennis van de volgnummers waaruit de steekproeven ad 4 en 5 bestaan (dus niet van de gekozen volgnummers ad 6).
10. De tijdens de ladderbeoordeling geconstateerde prestaties in en voor alle projecten die tot de steekproeven ad 4 en 5 (en de keuze ad 6) behoren, dienen zonder uitzondering deel uit te blijven maken van de prestaties waarvoor beoordelingen, scores etc. worden toegekend en kunnen niet worden gecompenseerd door prestaties in en voor projecten die niet tot deze steekproeven (resp. keuze) behoren.

P	N		P	N		P	N		P	N	
1	1		6	3		11	5		16	5	
2	2		7	4		12	5		17	6	
3	3		8	4		13	5		18	6	
4	3		9	4		14	5		19	6	
5	3		10	5		15	5		20 en meer	7	

Tabel 1. Steekproefgrootte voor projecten met CO₂-gerelateerd gunningvoordeel

Colofon

Titel: Handboek CO₂-Prestatieladder 2.1

Datum publicatie: 18 juli 2012

Eindredactie: Gijs Termeer & Maud Vastbinder

Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden & Ondernemen

Bezoek- en postadres

Hamburgerstraat 28a

3512 NS Utrecht

030-234 8212

www.skao.nl